

**SZÉLJEGYZETEK
A VÁLASZTÓJOGI
JAVASLATRÓL**

BUDAPEST, 1938. JANUÁR 15.

“ADMIRAL” NYOMDAI MŰINTÉZET, BUDAPEST

Sietve írom meg ezt a könyvem, mert azt akarom, hogy amikor a közvélemény a benyújtott választói javaslattal szemben állást foglal, az általam megírottak is legalább a könyv olvasóí által figyelembe vétessenek. Bocsánat tehát azokért a hiányosságokért, amelyek egy gyorsan írott publicisztikai és tudományos munkánál feltétlenül jelentkezhetnek. Magának a törvényjavaslatnak az indoklását részben még nem ismerem, de nem is fontos, mert dolgoztam a belügyminisztériumban és nagyon jól tudom, hogy a Szöveg a politikai akarásokat foglalja magában, az indoklást pedig utána csinálják. Különben is nem az a fontos, hogy mi van az indoklásban, hanem mi az a háttérrelti cél és indok, ami ezen sokak szerint szörnyűséges javaslatban jelentkezik. Ezeket pedig én kiérem, meglátom és azokra könyvemben őszintén rá is mutatok.

16 esztendei közéleti működésem alatt a titkos választójognak voltam rendíthetetlen híve. Sokszor szembenálltam emiatt barátaimmal és olyan férfiakkal, akiknek egyéniséged; tiszteltem és becsültem. A titkos választójogot, mint kálvinista pap fia, a népem iránt érzett szeretetből folyólag követeltem. A titkos választójog megalkotása útján reméltem azon erkölcsi követelményeknek szabad érvényesülését, amelyekről Berzsenyi Dániel mondotta, hogy minden ország támaszai és talpkövei.

16 esztendőn keresztül keményen verekedtem, küzdöttem, türtem és nyeltem a titkos választói jogért. S most azért szó-lalok fel, hogy nyíltan rámutassak, miszerint a benyújtott törvényjavaslat, nemi a magyar nép titkos választójoga. Sok benne a balkáni gondolat, a balkáni alkotás s minden jómagyarnak össze kell fognia, hogy ez a javaslat ilyen formában törvény-erőre ne emelkedjék.

Megírtam ezt a könyvet azért is, mert ha ez a választójog ilyen formában elfogadtatik, felocsúdo népünk későn fogja meglátni, hogy a Gaál Gaszton által kezdeményezett kigazda népmozgalom kicsúfolása történt és évek múlva a választáskor

érzi majd, hogy minő retrográd intézkedések vannak benne és milyen méltánytalanul ünnepelte a lábhoz tett fegyver politikáját.

De meg kellett írnom ezt a könyvet azért is, mert ennek¹ a törvénynek van rendelkezése külön rólam is. Benne foglaltatik ez az u. n. Mikecz-szakaszokban. Jogfosztottá tesz szemben a jogállam alapelveivel. Nekem és elődeimnek a magyar életben az; a balsors jutott mindig, hogy többször kellett új világot teremtenünk magunk körül. Az ő példájukon okulva becsülettel és keresztyéni türelemmel állom azt az arcpirító megcsúfolást, ami ebben a törvényjavaslatban reám vonatkozik.

Látva az utóbbi évek politikáját, olvasva az elvi megváltozásokat, megismerve a javaslat benyújtása körüli visszataszító jelenségeket, az a szomorú meggyőződés váltódott ki bennem, amit az országban koppányi gondolatnak neveznek. Az a tősgyökeres magyar elem, amelyhez én is tartozom, a maga becsületes őszinteségével, túl türelmességével, háttérbe szorul az országban. A vagyon mások kezében van, a politikai hatalom nagy része megint mások kezében van. Ez a két tényező lehet, hogy harcol egymással s verbuvál bennünket a mellettük állásra, de nincsen bennük az a régi, magyar génusz!

A régi, tősgyökeres magyar elem, melynek középosztálya fiaiban elsínylődik, kiforgatódott a vagyonból s azon lehetőségekből, hogy országirányító tényező legyen.

A titkos választójognak ilyen módon való kialakításában én 6 millió magyar — földművesnek és rokon foglalkozású társainak — bekövetkező kiforgatását is megérzem.

Szívesen látnám tehát, ha a parlamentben bentülő barátaim elélnék azt, hogy ez a javaslat ilyen szövegben a magyar törvénytárba ne kerülne be s elejét vennék azoknak a súlyos következményeknek, amelyek a dolgozó falusi társadalom családottságánál feltétlenül jelentkezhetnek.

Szerény nézetem szerint nem is érdemli meg népünk[^] hogy ilyen javaslatról elhitessék vele, hogy ez a hosszú évtizedek alatt táplált vágyainak teljességét jelenti.

Szerző.

A titkos választójogért való küzdelem kezdete

A történelem azt igazolja, hogy a társadalmat irányító jogosítványok a hatalmasokról, az erősekről lassanként szállnak át a gyengébb társadalmi rétegekre. Ez a fejlődés, mely az alkotmányok történetét jelenti, alapja az állami, társadalmi és gazdasági élet különböző kialakulásainak. Vonatkozásai minden irányban észlelhetők, s maga ez a kialakulás a mindenkori koreszmék hatása alatt áll. Ebben a fejlődésben lehetnek visszaugrások, de a fejlődésnek a jogok lejjebb szállásával kapcsolatos iránya, ha nem is zökkenésmentes, de kétségtelenül folyamatos.

Minél több embernek az államfenntartó jogokban való részvételét elősegítik azok a népmozgalmak, sokszor népmozgalmi kirobbanások is, amelyek akkor állanak elő egyes népeknél, ha a koreszméktől áthatott társadalom a koreszmével járó követelményeknek sürgős érvényesülését akarja, — s ettől erőszakosan; elzáratik. Ezeknek a forradalmi mozgalmaknak mindig vannak a nemzet életére súlyos visszahatásai, de azí is kétségtelen, hogy bizonyos tekintetben előmozdítják ütemesebbé teszik a jogok lejjebb szállását« amint ez a francia forradalom idején történt.

Szerencsés az az ország, amelyik a jogokban való részvétel nagy emberi és nemzeti követelményét kellő időben, folyamatosan, ugrástól mentesen tudja megvalósítani. Szerencsétlen az az ország, ahol az alkotmány természetes fejlődési folyamatát erőszakos gátló eszközökkel akadályozzák meg, aminek visszahatása nyilvánvaló. De szerencsétlen az a nemzet is, amelyik ugrás-szerűleg, túlzottan gyors és ferde reformokkal, idő előtt valósít meg olyan intézményeket, amelyekre a nemzeti és társadalmi élet megfelelően felkészülve sincs.

Hogy a rabszolga a vazallus- és jobbágysorsból a felsőbbrendűségek eltörlésével kialakult a polgári társadalom, erről a világtörténelem lapjai nyújtanak gyönyörűséget az olvasónak. A társadalom történetében határkő lesz aa az időpont, amikor egy állami közületnek népe magát a nemzetet is jelenti, amikor a nép megjelölés és a/nemzet fogalma között nem lesz különbség. Mert ez egyúttal azt is bizonyítja, hogy a nemzeti társadalom minden rétege áthatottan törekszik területi, faji és gazdasági alapokon nyugvó legfőbb közületének, az államnak fenntartására.

Az alkotmányok története azt is igazolja, hogy sokszor a jogosultsággal való felruházás nem azonos a már elért joggal való élés lehetőségével. Ugyanis azok a hatalmak, amelyek a jog megadását akadályozták, a már megadott közjogosítvánnyal való élés lehetőségét igyekeznek továbbra is korlátozni. Így a jogot nyert társadalmi rétegek sokszor abban a helyzetben vannak, mint amit Shakespeare parodizál ki a Velencei kalmárban, Shylock alakjában, akinek meg volt a joga a velencei kalmárral szemben, de nem élhetett vele, mert a joggal való élés súlyosabb következményekkel járt volna, mintha arról lemond. Így ugyanis csak a pénzét vesztette el, míg ellenesetben, ha jogával él, életével játszik.

Kétségtelen, hogy az önsors irányítás joga minden, társadalmi rétegnek legfőbb vágya és úgy gazdasági, szociális és minden téren saját szükségleteinek megvalósítása annyival biztosabb, mennél több lehetősége van az állam sorsát irányító hatalom kialakításában; ami egy a törvényhozó testületet megválasztó jogosultsággal.

A választójog kiterjesztése a XIX. század problémája volt. Lassan és folyamatosan terjesztettek ki e jogok az alsóbb társadalmi rétegekre. Elismert szabály lett, hogy a közkötelességek ellátása: az államfenntartás és védelem szükségképpen maga után vonja az állam sorsában való irányítás jogosítványát is.

Lehettek ebben az irányban korlátozások, kellett is, hogy legyenek, de egészséges állami, társadalmi és gazdasági élet csak ott volt lehetséges, ahol e korlátozások nem a régi rend, vagy egyes osztály érdekeit szolgálták, hanem etnikai alapon nyugodtak és nem szolgáltak ezek közül akár osztályérdekeknek, akár más, a gazdasági életben érvényesülő irányzatoknak.

A választó jogosultság mérve lehetett különböző az

egyes államok alkotmányában, de általánosságban ezen jog megszerzésére irányuló nagy népmozgalom elérte célját.

A választói jogosultságot minden államban kezdetben nyíltan gyakoroltak, azonban már a múlt század közepe táján nyilvánvalóvá lett, hogy az úgynevezett nyílt választási rendszerrel szemben a joggyakorlást illetőleg lehetnek olyan korlátozások is, amelyeket nem az alkotmány állított be, hanem amely korlátozások előjönnek a dolgozó társadalom gazdasági függéséből.

A magántulajdon elve mellett a nyílt választási rendszer helyet nem foglalhat, mert a gazdasági életben a tőke felett rendelkező tényezők a maguk érdekeinek biztosítására a munkát kapó társadalmi rétegeket akár előlegesen, akár utólag megtorló intézkedésekkel, sokféle gazdasági és vagyoni hátránnyal sújthatják. Az arany hatalmával szemben a dolgozó társadalmi rétegek védelmére volt szükség, mert különben a választójogosultság gyakorlása hátrányokba ütközhetett.

Ugyancsak megállapítható volt, hogy az államok sorát intéző kormányzatok a tőlük függésben lévő tényezőket a hatalom további megtartása, érdekében a választójog gyakorlásában gátolják és akadályozhatják.

Valamint megállapítható volt az is, hogy az alsóbb társadalmi rétegek túlzó tömegszenvédelye igen sokszor a jogosítvány gyakorlása idején terrorisztikus eljárással igyekezett a többi társadalmi rétegeket és a saját tagjait is olyan testületek összeállítására kényszeríteni, amelyek vagy túlzó célszavazatoknak, vagy kifejezetten egyes osztály önző érdekeinek szolgálatában állottak.

Mindezen tapasztalatok kiérlelték a dolgozó társadalomban azt a meggyőződést, hogy a választó jogosultság? számukra nézve csak akkor előny, csak akkor jog*, ha annak gyakorlása nem kívülálló, más tényezők erőszakos nyomása, hanem belső lelkiismereti meggyőződésük szerint történhetik. így állott elő a nyugati államokban azon törekvés, hogy a választójog gyakorlása a nyílt szavazás helyett titkosan történjék, mert különben ez a jogosultság a gazdaságilag, társadalmilag, vagy más tekintetben függőségi viszonyban levő dolgozó rétegeknek nem előny lesz, hanem teher.

A titkos választójog nem a szociáldemokrácia követelése. Nem osztályszempontokat szolgál, hanem a polgári társadalom egyetemes érdekét és szabadságát!

Nálunk Magyarországon, rendkívül súlyos volt a helyzet. A Habsburg-uralom alatt nekünk nemcsak a polgár egyéni szabadságáért és jogosítványáért kellett harcolnunk, hanem, mint nemzetned, küzdenünk kellett saját királyainkkal szemben, a nemzeti létünk alapfeltételeinek megtarthatásáért, hogy a nagy Habsburg-birodalmi rendszerben önálló nemzetként megmaradhassunk. Nálunk a titkos választójog problémája emiatt később merült fel, mert a nemzet a maga függetlenségét nyíltan védte a Habsburg-uralommal szemben. Népünk, választóközönségünk és municipumaink közigazgatása az Alföld rónáin, Tiszántúlon, Dunántúlon a közjogi harcok tekintetében nyíltan állott szemben a hatalommal, úgyhogy a hatalom birtokosai le is tettek arról, hogy ebben a tekintetben eredményt érjenek el. Ellenben igyekeztek választókerületi beosztásunkát olyanná tenni, hogy a nagy magyarlakta területeken a választók ezrei sokkal kevesebb képviselőt választottak, mint az ország többi részeiben, a nemzetiséglakta területeken élő polgárok. Amint a magyar vidékeket gazdasági és kulturális téren elhanyagolták, éppúgy a közjogosítványokban a magyar szavazatok ezreire, sokszor tízezeire sokkal kevesebb képviselő jutott, mint a felvidéki részekben lakó polgárság százaira. Az Alföldön monsternum-kerületek voltak, míg a Felvidéken apró, kis kerületek, ahol még a rossz nemzetiségi politika folytán az ottlévő magyarságot külön is a Habsburg-politikát szolgáló hatalom céljaiba tudták állítani.

Mindezekből nyilvánvaló, hogy a 80-as és 90-es évek küzdelme arra irányul, hogy a magyarság megfelelő számban tudjon elhelyezkedni a törvényhozásban, a függetlenségi tábor a leadott szavazatok számarányának megfelelő képviselőhöz jusson és közjogi követeléseit úgy-ahogy csak tudja, érvényesíthesse.

A titkos választójog gondolatának beindítása kezdetben nem is volt nálunk népszerű, mert a Habsburg hatalmi érdekeket szolgáló darabont-éra egyik minisztere. Kristóffy József belügyminiszter vetette a^t fel, aki ily módon akarta a nehéz sorsban lévő gazdasági rétegeket a nemzeti önállóságért küzdő pártok rovására saját hatalmi céljainak szolgálatába állítani.

Justh Gyula érdeme az, hogy a titkos választójog programját a függetlenségi párt magáévá tette, de bizony kétségtelen, hogy a munkapárti, majd az Eszterházy-kormány alatti választójogi küzdelmek és reformok főkérdése nem a titkos választójog volt.

Változást ebben a tekintetben a világháború okozott. A Dózsa-féle lázadás leverése óta nemzetünk felsőbb rendjei és a magyar jobbágysági között mélységes szakadék állott be; ez a szakadék sokszor nemzetünk sorsának kárára is volt. A kibékülés. 1848-ban történt meg a jobbágyság felszabadításakor.

A világháborúban már együtt harcolt és együtt védte a hazát a hatalmas, a gíyenge, a gazdag' és szenny egyaránt. A fronton-történt-rettenetes szenvedések közelebb hozták az emberi lelkeket, a golyó nem tett különbséget. A frontharcosok között mélységes testvériség érzése váltódott ki, úgy, hogy a világháború után már nem lehetett választójog szűkítési problémákkal foglalkozni, annak tanulságait le kellett vonni s így azt összeömlés utáni korban, amikor a háború és a forradalmak romjait el kellett takarítani, az országot újból ki kellett építeni, már a titkos választójog általánosan elismert követelményként jelentkezett népünknel.

Friedrich Istvánnak köszönhető, hogy a kommün után a törvényhozó testületet titkos választójog alapján hozta össze. S kétségtelen, hogy az összeömlés óta működő törvényhozó testületek között összetételében, működésében a legkiválóbb az első nemzetgyűlés volt, amelyik becsülettel megoldotta a főhatalmi kérdést, a nemzeti elkeseredettséget ingáját rendes mederbe állította s minden lehetőséget elkövetett arra, hogy a trianoni Magyarországot összekovácsolja olyan egységes nemzetté, amelyben népünknek életlehetősége is megnyilvánul és biztosítva van.

Talán igaz, hogy az első nemzetgyűlés rossz törvényt is alkotott, pld. a botbüntetést, amelyet a magyar bírók nem alkalmaztak. Ez azonban magyarázható azzal a forrongással és bosszúérzettel, amit a nemzeti társadalom tagjai sokszor joggal érezhettek és ez a hevülékeny láng becsapott egyszer-egyszer a nemzetgyűlés tanácskozásaiba is, égetett, perzselt. Azonban, ha megnézzük, hogy kik szavazták meg a botbüntetést, akkor nem a csizmásokat látjuk azok soraiban, hanem inkább azokat, akik a keresztényi gondolatoktól áthatott szempontok hívatott képviselőinek tekintették magukat a törvényhozásban.

Kétségtelen az, hogy Magyarországon további forradalmak nem voltak, hogy a rendet biztosítani lehetett — annak a bölcs előrelátásnak köszönhető, miszerint az első nemzetgyűlést titkos választójog alapján hívták egybe. S most, közel 20 év múlva, is azt kell megállapítanunk

hogy bizony mi még Spanyolország módjába, azért küzdünk és kínlódunk sok kérdéssel, mert rendcsinálás címén, konszolidáció címén azokat a jogokat, amelyeket a magyar íalusi társadalom 1920-ban megkapott, balkézzel vissza-szedték, így nincs megoldva nálunk ma sem a nemzeti jövedelemelosztás problémája, annak egészséges alapokraí való fektetése, a háborúból ránk maradt nagy nemzeti adósságok bizonyos mértékig való megtérítése. Elmaradt a birtokmegosztás problémájának egészséges rendezése, ma⁴ sem érvényesülnek kellő mértékben azok az erkölcsi köve-telmények, amelyek a közület s a társadalom összes réte-geinek érdekeit egyaránt szolgálják s ami fő, hiányzik az a nagy összefogás, az ezzel járó népi erők kifejlesztése, amely az integer Magyarországért való nagy küzdelem-ben feltétlenül szükséges. A titkos választójog, nép-gyűléseken szellemesen mondta Eckhardt Tibor, nem» kenyeret jelent a nép számára, hanem levegőt ad a mai sorsdöntő időben, a nemzeti élet lehetőségeinek az ösz-szesség érdekében való felhasználására.

1920-ban titkos választójogunk, mint a polgári társa-dalom követelése jelentkezett a magyar közéletben. El-gáncsolták 1922-ben, visszatértünk a nyíltzavazásos rend-szerre. Erre a hatalmasoknak az úgynevezett Széchenyi-theória adott indokokat, amelyet azonban az 1922-ős retro-grád választójogot követő tíz esztendő megcáfolt, mert bár népüktől a jogot visszavették, nem lett gazdagabb az ország, gazdasági szanalása sem történt meg, sőt még} annak a szanalásnak az eredményei, is megsemmisültek,, amelyeket gazdasági téren Smith Jeremiás, a külföldi hite-lezők érdekében tett az országban; az 1930-as évek elején; becsuktak a bankok. Tehát még nekik sem használt a 1922-es jogvisszafejlesztés, s most, mikor az 1930-as évek végén mégis meg kell csinálni a titkos választójogot, ismét a szélsőségekről panaszkodnak és jobban félnek mint 1922-ben féltek.

Mi lett volna ebből az országból, ha 1922 óta ítitkos választójog alapján összeállított törvényhozás működött volna, mennyi sok botrányper elmaradt volna s mennyi sok kérdésnek egészséges megoldása lehető lett volna? Kégen túl volnánk olyan bajokon, amelyekneki megoldása mégí ma is előttünk fekszik. Végzetes politikai lépés volt aa 1922-es nyílt választójogi puccs, nagyon igaza volt Gaal Gasztonnak, mikor az első nemzetgyűlés utolsó ülésén megállította az órát a távzónokok dacára* B látnoM szavak voltak, amelyeket Apponyi Albert mondott egyik,

a titkos választójogot követelő beszédében, hogy ezek a nyíltszavazásos évek elvesztek a nemzet életéből. Úgy is van. Bánk jött a magyar átok, elődeinknek 67-től kezdve a nemzeti függetlenségért kellett harcolniok, s 1922 óta közjogi harcot kellett vívni a magyar törvényhozásbaa a titkos választójogért, amelyet úgyis meg kell valósítani. Mennyi időpazarlás; mennyi más mindent lehetett volna ezalatt megalkotni és milyen másképen lehetett volna megalkotni, ha a népnek felelős s nem a kormányzattól függő képviselők ülhetnének a törvényhozás házában.

A titkosságért vívott meddő harcok

Ha a titkos választójogért való küzdelem történetét egyes fázisaiban elhatárolni akarjuk, 3 jelentős korszakot különböztethetünk meg: az első időszak, amelyről már beszéltünk, a titkos választójog követelésének, mini; polgári szabadság, alapfeltételének elismerése tart 1922-ig, a második időszak, amidőn már a titkos választójog a magyar dolgozó falusi társadalom életkövetelését jelenti, s az agrár népmozgalom követelésének első pontjaként jelentkezik, tart egészen Gaál Gaszton haláláig, majd a paktumos küzdelem a titkos választójogért. Ez az időszak tart a javaslatnak a benyújtásáig, s azután újból kezdhethük az egészet.

Tehát 1922. volt a magyar nép első csalódása, amikor a polgári társadalom követeléseként jelentkezett titkos választójogot visszavették. Visszavették, amint Vass József volt miniszterelnökhelyettes egy beszélgetésünk során szellemesen jellemezte, két ügyeskedéssel. Az egyik ügyeskedés volt, hogy elvették a titkosságot, de a széleskörű választó jogosultságot meghagyták. Tényleg, ha az európai államokat nézzük, az 1922-es választójog igen széleskörű, sok jogot ad s a nőkre való kiterjesztése lehetővé tette a keresztyén szempontok érvényesülését, amit elsősorban a női jogok nagy harcosának, Apponyi Albertnek köszönhetünk. De milyen széleskörű a választójog, ép oly reakciós a választási eljárás a maga ajánlási és nyíltzavazásos rendszerével. Sokkal jobb lett volna, ha a titkost hagyták volna meg a tiszta választási rendszerrel, mert azóta már a jogok kiterjesztése egészséges alapokon megtörténhetett volna. Ügyeskedés volt az akkori kormányzattól, hogy szemfényvesztés és porhintésképp széleskörű választójogot adott, ellenben próbáltak volna vele csak szabadon élni, ezen lehetőség ellenszerei rögtön alkalmazásba vették volna.

A gazdasági cseléd, alkalmazott, tisztviselő nyílt szavazás mellett csak áldozata a választójogosultságnak, ear reánézve teher, legtöbbször arcpirító, mert eszébe juttatja a szabadság hiányát. Tényleg ez a széles felületű választójog, mint Vass József mondotta, lehetővé tette a függési szá-laknak fokozatosabb kierősítését, a társadalom azon csekély töredékével szemben, aki nyíltan is mert állástfoglalni a hatalom akarata ellenére.

A másik ügyeskedés volt, hogy a vidéki városi törvény-hatóságokban és Budapesten megmaradt a titkos választó-jog, ezeket a kormány kihagyta számításából, elég volt számára a felszaporított falusi kerületek választóközönsége, hogy martaléka lehessen az úgynevezett »hivatalos jelölt« érdekében lefolytatott választási eljárásnak. A városi sajtó nem látja a falvakban mi történik, kevés panasz volt amiatt, ami a falusi választások során lefolyt-

Az 1922-es választások nyilvánvalóvá tették, hogy ez a választási rendszer, melyet 1922-ben rendeleti úton bevezettek a falusi társadalomnak, jogtalanná s a városi lakossággal szemben másodosztályú állampolgárrá való tételét jelenti, mint ahogy azt a nép a falvakban mondja, a budapesti hintáslegény szabadon szavazhat titkosan, de a falusi szántó-vető, aki a magyar kenyeret adja, csak nyíltan köteles» szavazni.

Azonban a titkos választójog, mint követelés, minden párt programjában benne maradt. Olvastuk a kormánypárté-ban, az ellenzékében egyaránt. Tíz esztendőn keresztül a parlament padsoraiban ökölbesorított kezekkel hallgattuk, hogy a »nép«-képviselők saját programjuk ellen beszélnek, hányszor, de hányszor kellett mosolyogni az olyan hordó tete-jéről való beszédeket, hogy: »a mi népünk jellemével össze sem egyeztethető! a titkos.«

Kétségtelen azonban, hogy a választójog rendeleti alapon nem nyugodhatott, bár az azonnali megalkotásból semmi sem lett. Sőt pár évig átmeneti helyzetként szfinxszerűleg eltit-kolták, hogy újból nyílt szavazásos választójogi törvény-javaslatot terjesztenek elő. Hagyták, hogy a nemzeti közvé-lemény egy kissé meghiggadjon az 1922-es választás borzal-maiból. A falusiak elfelejtsék a jó kisgazdaképviselők ki-buktatását. Előbb szabályozták a Ház-szabályokat, behozták a klotúrt, hogy az ellenzék ne beszéljen sokat, ha a választó-jogról lesz szó.

Az ország helyzete is gazdaságilag romlott, pénzünk értéktelenedett, az exsziteneiák sorsa kétséssé vált, adórend-

szerünket átorganizálták, szaporodtak az adóhátralékok. A különböző írás- és egyéb kölcsönök függésbe hozták a magyart. A bankok erőteljesebben kezelték az adósokat, mind töfcb és több lett a magyar társadalomban a függő ember, égy, hogy ez a zseniális kormánypolitika 3 év múlva tartotta elérkezettnek az idő miszerint benyújtsa a most törvényben lévő választójogi javaslatát, az elkeserítően igazságtalan ajánlási rendszerrel, nyílt szavazással és a választási bírászkodásnak oly módon való intézményesítésével, hogy a jogfosztott, a mandátumtól elütött, fizesse meg a választási bírászkodás súlyos költségeit akkor ha jogtalanul mandátumhoz jutott ellenfele a közéletből elinal. Mindehhez beállítva a panasz visszavonatásnak erkölcstelen intézménye. Súlyos hibája volt a választójogi törvénynek az is, hogy a közigazgatás teljesen a hatalom szolgálatába lett állítva, centralizáló közigazgatási rendszerünk és a létszámcsökkenés mindjobban éreztették hátrányaikat, a tisztviselőtársadalom nem kapott szolgálati pragmatikát. A függésbehelye-' «és csimborasszójaként rá kell mutatnunk az 1934. évi első törvénycikknek Kozma Miklós szerinti »gillotin« szakaszára, amely sok érdemes tisztviselő teljes függését biztosította a kormánynak számára.

Ha még ehhez hozzávesszük, hogy a vámpolitikai javaslatokban a kormánya a nagyvállalatoknak kedvező törvényt alkottatott, akkor teljes a kép előttünk, hogy milyen jegyben folyt le az 1922-est követő többi képviselőválasztás. A hatalom birtokosai irtóztak, féltek a népjogok kiterjesztésétől.

Az ellenzék, amelyhez kezdetben a fajvédőpárt nem csatlakozott, minden lehetőt elkövetett a hatalmi rendszer emek túlkapásaival szemben. Végnélkül vívta a meddő harcokat, de valahogy hiányzott az a végső elszántság, amely a titkos választójog kiköveteléséhez feltétlenül szükséges lett volna. Öh hányszor tömörültünk, hányszor próbálkoztunk, de minden hiába, sokszor meg világnézeti szempontokat is félre lehetett tenni. Egyszer odáig jutottunk, hogy Ugrón Gábort, az ellenzék megbízásából felkértem a vezérség vállalására. Ugron Gábor azonban mint erdélyi ember ezt elhárította. Majd az áldottemlékü Rakovszky Istvánnal és Vázsonyi Vil-mossal próbálkoztunk kooperációt összehozni. Vázsonyi kívánta, hogy Apponyit kérjük fel vezérnek, el is mentem hozzá, bár Rakovszky István óva intett. Tényleg Apponyi meg is mondta, hogy ő legitimista, is s hogy októberi miniszterekkel nem kíván közös harcot folytatni. Andrassy Gyula elment a Keresztény Párt élére, az ellenzék résztvett a frank-perben, meg akarta mindenáron buktatni a hatalmi rendszert,

mert meggyőződése volt, hogy titkos választójog addig nem lesz, míg a hatalom birtokosai ki nem cserélődnek. Hány beszédet mondott Rassay Károly az impedimentum publicae honestatisról! Hányszor kíséreltük meg gróf Hadik Jánossal egy új gouvernementális rendszer kiépítését, szegény áldott emlékü nagy magyar emberünk súlyos betegen végigharcolta a bodva-szilassi választást, hogy bekerülvén a parlamentbe, a titkos választójogért való küzdelem élére álljon.

Hány beszéddel reszkettette meg a parlamentben az ország szivét Apponyi Albert, amikor figyelmeztette a hatalom birtokosait a nép jogok biztosítására. Az ő lánglelkű szavainak sem volt hatása.

Voltunk passzivitásban, vívtunk kemény harcot, udvariaskodtunk, könyörögtünk, minisztereket buktattunk, eredmény nem volt. Sajtónk megfelelő nem volt, a nép lelkéhez nem talált, a falusi bajok csak apró kis lapokban tétettek szóvá. A falusi bajokról szóló interpellációkon a pesti sajtó keresztülsíklott, a nép nem látta támaszait, nem tudta, hogy minő kemény harc folyik a nemzet házában az ő jogaiért.

Hozzájárult ehhez a szomorú helyzethez még az a körülmény is, hogy egyes képviselők nem bírták az ellenzéki séget, átpártoltak a hatalomhoz, Szomorú volt nézni, hogy ellene fordultak mindannak, amit volt idő, hogy mint nép-óhajtást követeltek a parlamentben. Nem akarom neveiket említem, csupán azt a szomorú tapasztalatot szűröm le a magyar közéletéről, hogy sok magyar politikusnak más az érzése, ha a hatalmon belül van és nias a magatartása, ha a hatalomból kiesett. Találkoztam én a küzdelmek sorában régi, politikai barátaimmal, már mánt a hatalom birtokosával. Óh de másként értelmezték azokat a szabadságelveket, amelyekért együtt küzdöttünk!

E végtelenül meddő, nehéz küzdelem első fénysugara Gaál Gasztonnak, mint pártvezérnek a közélet porondján való megjelenése volt, amikor az agrártörekvések, mint népmozgalomnak a vezetését kezébe vette, azzal a heosülebee, puritán elszántsággal, és hajthatatlansággal, amely tőle várható volt.

A falu megmozdul a titkos választójogért

Gaál Gasztont az 1922-es választás után összeült második nemzetgyűlés a Ház elnökévé választotta. Erről a magas méltóságról azonban nyomban lemondott, amikor Kállay Tibor az adó javaslatokat benyújtotta. Nézete az volt, hogy ezek a javaslatok gyengítik a népet. Sokan szerették volna, ha Gaál Gaszton akkor a régi Nagyatádi-Eubinek-féle csoport élére állva, új pártot alakít. Azonban ez nem történt meg s Gaál Gaszton hosszú ideig] sem tartozott sem a kormánypárthoz, sem az ellenzékhez, és az óramegállítás ideje óta a titkos választójogért való küzdelemben nem is vett részt mindaddig, míg mint pártvezér, a függetlenségi képviselők belépésével a titkos választójogot a pártja legsürgősebben megvalósítandó programjaként vállalta.

Élénken foglalkozott a gazdasági bajokkal és kemény kritikát mondott a céltalan pénzügyi és gazdasági intézkedések felett és ostorozta a közigazgatási túlkapásokat. Mint rendkívül igazságszerető ember, a parlament folyósóján a kilengési esetekről mindig nyilatkozott a sajtónak és megmondta a maga élés kritikáját. Gaál Gaszton régi függetlenségi ember volt, soha nem tartozott a kurzushoz.

Gaál Gasztonnak a pesti sajtó témái: numerus clausus, zsidóüldözés kapcsán elhangzott bírálatai folytán a fővárosi sajtó foglalkozott minden dolgával s így Gaál Gasztonnak köszönhető, hogy egy-egy falusi baj, vagy gazdakérdés betilt kapott és sporadikusan a földműves nép is tudomást szerzett az ő tevékenységéről.

Az 1930-as évek elején Gaál Gaszton agrárpártot alakított, melynek tagjai sorában látjuk Keischl Richár-

dot, Farkas Tibort és több önálló gondolkozású földbirtokost. Ez a párt sem volt azonban sem kormánypárti, sem ellenzéki, szak vitákban vett részt és elismerésreméltó erővel védte a gazdatársadalom érdekeit.

Mínt hogy gazdaságilag végleg lecsúsztunk, a súlyos adók, a kartelkedvezmények és a rossz bankpolitika végpusztulással fenyegette a falusi társadalmat, az országban mindenütt helyi pártszervezettségek alakultak, a gazdanyomorúságok leküzdése céljából. Mindezen alakulásoknak inkább gazdasági háttere volt, de a programpontok között megtaláltuk a titkos választójogot is.

A békési gazdamozgalmaknak volt ezek között nagyobb sikerük. Milotay István és Eckhardt Tibor támogatásával az Alföldön jelentős erőket tudtak összeszedni s Gaál Gaszton felkérték egy országos független kiscgazdapárt megalakítására, illetőleg egy ilyen irányú népmozgalom élén való állásra.

Gaál Gaszton azzal az indokolással, nehogy a kiscgazda akciók az októberi miniszterek cseméggéi legyenek, odaadta nevét, vállalta a párt vezetésével járó munkát s már mint országos pártot, vezette híveit az 1931-es választáson. Maga a párti s különösen a jelöltek valami sokait nem jelentettek a magyar közéletben, ellenben annál több súlya volt Gaál Gasztonnak és a pártjába belépő Eckhardt Tibornak. A közrehatásuk eredménye lett" az is, hogy a párthoz számos képviselő csatlakozott, Horváth Mihály kecskeméti, Kún Béla hódmezővásárhelyi, Mojzes János-, a nagybaracscai kerület képviselője s Gaál Gaszton régi pártja is Farkas Tiborban és a többiekben jelentős értéket adott az új pártnak.

Csodálatos volt az 1931-es választás. A jelölti garda maga rendkívül gyenge volt, el is bukott, ellenben sok helyen a meg nem elégedett nép kiscgazdapárti programmal meg tudta választani pár tetterős vezetőjét, akiknek még nem volt kapcsolata, Gaál Gasztonékkal, de a választás után siettek a Gaál Gaszton zászlaja alá, úgyhogy, az 1931-es parlamentben már jelentős 'súlyú ellenzéki pártként több, mint 10 taggal foglalt Gaál Gaszton s mellette a Miskolcon 'fényes diadalt arató Eckhardt Tibor helyet.

A párt úgynevezett békési alapítói szerették volna a pártot exclusívá tenni, azonban Gaál Gaszton bölcsesége másképp határozott. A tiszántúli) és alföldi függetlenségi pártokkal megtalálta az utat az összefogásra, amelyet Eckhardt Tibornak a békési választáson a független-

ségiekkel történt közös együttműködése is elősegített. Így léptem be én és társaim a független kisgazdapártba, attól föltételeztem, hogy a kisgazdapárt a szabad királyválasztás elvi programja alapján áll 'és első követelésének a titkos választójogot teszi.

Időközben Eckhardt társa-, Illáin Ferenc is megkapta a közigazgatási bíróságtól a barsi mandátumát, majd (raál Ga.szton bölcsessége biztosította, gróf Hunyadi Ferencnek és társainak, közöttük Rakovszky Tibornak is a csatlakozását, kielégítő megoldást találtak a királykérdés távolabbi problémájának a titkos választójog megvalósításáig való félretolására. Együtt volt egy olyan tábor, amelynek aktivitása, bátorsága és kiállása, hihetetlen erővel sorakoztatta fel a kisgazda tömegeket. Megkezdődött mindenütt a szervezés, bár nem volt publicitás, mert a fővárosi sajtó mélyen, elhallgatta a dolgokat, a falvakban egyre-másra tántorítottuk el a szociáldemokráciától az elkeseredett rétegeket, mondván, jó, ha nem akartok vazallusai lenni a karteleknek és bankoknak, de ne álljatok szolgálatába a fővárosi ipari munkásvezéreknek sem. van pártotok, mely osztályérdekeiteket is szolgálja, ott van a helyetek, majd mi megvédünk, kiállunk és küzdünk! És a nép jött, sőt három vármegye intelligenciájának jelentős része rögtön mellénk állott, Szatmár, Borsod és Tolna földbirtokosaiból értékes férfiak állottak a párt háta mögé. A parlamentben folyt a harc,, egymást érték a gyűlések, a nép sokasodott.

A párt le is vizsgálzott. A lentii választókerületben, Zalában, érdemes és értékes tagját, Némethy Vilmost diadallal választotta meg, úgy, hogy ellenfele, Kresz bankár vissza is lépett, majd megvívta első nagy csatáját. Kisvárdán, ahol az egységspárt is teljes képviselői számban fölvonult s nemcsak a tiszántúli kisgazdák, hanem még Dunántúlról is tömegesen jöttek, a választási küzdelem megvívására. Gaál Gaszton maga eljött a küzdelemhez, a győzelem meglelt s ettől kezdve félelmetes jelenséggént mutatkozott az a tény, hogy a kisgazdapártnak átütő ereje olyan, amely nyílt szavazás dacára, győzelmet hoz a nép igaz érdekeit szolgálóknak.

Közben gazdasági okok miatt a Bethlen-kormány megbukott. Károlyi Gyula program nélkül vállalta az ország irányítását, nem cselekedett, legfeljebb külföldi adóságot fizetett, a választójogi kérdésben pedig homályos, mit sem érő mondatokkal hagyott teljes bizonytalanságot. Ellenben tudnivaló volt róla, hogy mint talpig

becsületes ember, nem ad biztatást az időközi választásokon az ellenzék elnyomására, Ily körülmények között tetőzte be a kisgazdapárt harcát a mezőcsáti választás, ahol már a kormány is harcolt, azonban Eckhardt Tibor nevével a kisgazdapárt győzelmet aratott a kormány földművelésügyi minisztere felett.

Nyilvánvalóvá lett, hogy Gaál Gaszton vezetése mellett az akkori harcos képviselő gárdával a nyílt szavazásos reakció frontján a kisgazdapárt képes keresztültörni, tehát a mezőcsáti választás után gróf Károlyi Gyulát idő előtt megbuktatták, mert félő volt, hogyha így halad tovább a helyzet, Károlyi örökébe, a közhangulatnak engedve, Gaál Gasztonnak kell jönnie. Utólag megmondva, a nekem adott misszió folytán közel 70 egységspárti képviselő helyezte kilátásba Gaál Gasztonnak, hogy szívesen a háta mögé áll, avégből, hogy a parlamentben többsége legyen.

Károlyi Gyula gróf azonban idő előtt megbukott, de akik megbuktatták, nem érték el céljukat, mert a külföldi események hatása alatt is« Gömbös Gyulát nevezték ki miniszterelnöknek.

Gömbös Gyula különleges elgondolásokkal került a kormány élére. Nemzetfűherer akart lenni, az országot pártállamra akarta átszervezni^ az alkotmány helyett pártalkotmányt létesíteni s ezen a célkitűzésen belül reformokat és alkotásokat létesíteni. Szívesen tárgyalt bárkivel, ha a cél érdekében szükséges volt; felülvizsgálta elveit; fő volt a hatalom» megtartása és a párthatalmi rendszer kiépítése.

Gaál Gaszton Gömbös szereplését nem jó szemmel nézte. Ellenben nyilvánvaló volt, hogy pártjának egyrésze szimpatizál a gombosi törekvésekkel, úgy, hogy ha Gaál Gaszton életben marad, lehet, hogy a kisgazdapártban a helyzet válságossá lesz, amit ő óvatosan elkerülni igyekezett, így a Gömbös-programra mondott gyönyörű hatytúdala, bár kemény kritikákat foglal magában, mert megállapítja, hogy a kormányelnök nem a nemzet vezére, hanem a nemzet szolgája, mégis a párt képviselőtagjai egyrészének hatása alatt Isten áldását kívánta Gömbös szándékaira, ha azok becsületes akarások.

Rövidesen elhunyt Gaál Gaszton s ezzel a nagy, ívelő népmozgalom megállott. Nyilvánvalóvá lett, hogy Gaál Gaszton halálával egyidőre elmarad annak lehetősége, hogy a kisgazdapárt nyílt szavazás dacára is győzzön a bekövetkező általános választásokon s maga csinálja meg és adja meg a népek a titkos választójogot.

A független kisgazdapárt választójogi elgondolásai

Gaál Gaszton halála súlyos csapás volt a Független Kisgazdapártra, még súlyosabb csapás a magyar népre. Ezt minden párt elismerte, mjéjg a szociáldemokraták is. Aggód-
tak Gaál Gaszton halála felett, pedig igazán kemény ellen-
felük volt. Minden párt úgy érezte, hogy a nemzet nyugodt
fejlődésének lehetőségébe lett volna biztosítva, ha Gaál Gaszton
életben marad és hatalomra kerül.

Halálával a titkos választójogi küzdelem is hátrább to-
lódott. Mindezt fokozta az a körülmény, hogy Ulain Ferenc,
akinek Eckhardt vezérsége alatt igen súlyos lett a szava,
a párt képviselőtagjai egy csoportjával arra törekedett, hogy
két barátját, Gömböst és Eckhardtot közös nevezőre hozza.

Ulain Ferencnek ez a kísérlete nem sikerült, Gömbös
túlméretezte magát, Eckhardt pedig nem személyi érvényesü-
lést, hanem tárgyi eredmény lehetőségeket kívánt.

A mi csoportunk úgy észlelte, hogy Gaál Gasztonnak a
Kisgazdapárton felül is súlya volt és ezt pótlendő, Hadik
Jánost szerettük volna a magyar politikai életbe belevonni
s egy a titkos választójogért alakult szövetség élére állítani.

Hadik János a nagy úr, annyira átérezte igazságunkat,
hogy hajlandó volt a Kisgazdapártba is belépni és ezzel is
elősegíteni az egészséges politikai kibontakozást. Minden ál-
dozatra képes volt, mert féltette az alkotmányt. Meg is
választottuk Bodvaszilason Gömbös akarata ellenére. Ez volt
a legkeményebb választás, ez volt a legszebb győzelem. Azon-
ban Hadik János elkedvetlenedett, mint ahogy mondotta
»Ulain túlzott baráti szimfóniái« miatt és azután pedig el-
ragadta közülünk a halál.

Érdekes az a sok csapás, amely az uralmon lévő ha-
talmi rendszernek mindig a kellő időben segítsége volt. Így
Nagyatádi halála, amikor vissza akarta állítani a Kisgazda-

pártot és a nép közjogi jogosítványaiért; harcolni kívánt. Ilyen volt a frank-per után Vázsonyi Vilmos halála, ilyen volt Gaál Gaszfoné és ilyen volt Hadik Jánosé, s így nem tudtuk megteremteni a titkos választójogos koalíciót.

Hadik választásáért Gömbös nem egyedül engem és társaimat, hanem magát a Kisgazdapártot okolta, holott Eck-, hardt és Ulain, sőt Hunyady Ferenc sem vett részt a megválasztásban. Gömbös vissza is adta a kölcsönt a mezőkeresztesi választáson, irgalmatlanul elvétette a mandátumot Eckhardt és Ulain kedvencétől, Tildy Zoltántól.

A mezőkeresztesi választás végkép felborította a helyzetet. Gömbös mind merészebben és merészebben nyilatkozott az alkotmány ellen, s mi meggyőződünk, hogy a titkos választójog érdekében új szövetségesekre van szükség. Az egyedül való harc nem vezet eredményre.

A régi tiszántúli és függetlenségi képviselők ismerve az Egységspárt helyzetét, s élénken figyelve Bethlen István grófnak külföldön tett nyilatkozatait, arra a megállapodásra jutottunk, hogy a hatalomból kibuktatott, de hívei által csodálatig szeretett Bethlen István talán felülvizsgálta bizonyos kérdésekben álláspontját. Tudtuk azt, hogyha ő ígéretet tesz, a szavát állja. Megpróbáltunk hozzá közeledni, azonban Bethlennek azon hívei, akiket erre felkértünk, az ügyet kútbaejtették s debreceni híres beszédében Bethlen István elfogadta a Kisgazdapárt programját, sőt azt élénken ki is ajánlta, ellenben a titkos választójogról nagyon óvatos és és halvány nyilatkozatot tett.

Bethlen István debreceni beszéde, reánk, akik a titkos választójogért a vele való kooperációt óhajtottuk, hideg zuhanyként hatott. De hideg zuhanyként hatott Gömbös Gyulára is, akinek 96 pontját már akkor megunták és aki úgy látta, hogy az Egységspárt Bethlen-i erői könnyen kiemelhetik a nyeregből.

Mi beláttuk, hogy Bethlen felé hiába orientálódunk, Gömbös megérezte, hogy Bethlenért egységspárti hívei megmozdulhatnak, tehát külső szövetségest is keresett. így szövődött össze azon közeledési lehetőség, melynek következménye lett Eckhardt genfi megbízatása, a választójogi vég nélküli tárgyalások, az Új Magyarország megalapítása, s a 935-ös nyílt választás, végül Bethlen István grófnak az Egységspártból való kilépése.

Az én társaságom ebből csakis a titkos választójog mielőbbi megalkotását akarta. Mi meggyőződünk, hogy Gaál

Gascon halála után nem tudjuk áttörni a nyílt szavazásos írontot, évekig harcolhatunk a titkos választójogért eredmény nélkül. Hátha lehetne a kormánnyal megegyezést létesíteni, s kölcsönös engedékenységgel elzárni annak lehetőségét, hogy még egy nyílt választás legyen Magyarországon? Sztranyavszky Sándor az Egységspárt akkori elnöke igen szerette a Kisgazdapártot, s jóindulatúig elősegítette ezt a közeledést. Az első tárgyalást én folytattam le Gömbös-sel, azon jelenvolt Sztranyavszky, később bejött Antal István és Ulain:s. Gömbös nagy készséget árult el, meg is kérdezte» hogy utánanézték-e, hogy az 1931-es országgyűlést megnyitó beszéddel harmóniában van-e a titkos választójog létesítése. Megnyugtatták, s fel is kérte Antal Istvánt, hogy Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter urat kérje fel a választójogi munkálatok további előkészítésére.

Ezen megbeszélés következménye volt Eckhardt és Gömbös kibékülése is, s azok a tárgyalások, amelyeket a sajtó bizalmas elgondolások címén ismertetett, akkor, amikor Sztranyavszky Sándor fiókjából az idevonatkozó elaborátumokat ellopatták, és az Esti Kurír azokat közreadta, kétségtelen nem hiteles formában.

A mi álláspontunk az volt, hogy minél hamarabb valósítsassék meg a titkos választójog. Ennek a kérdésnek tárgyalásánál két problémát kellett megoldani: a) szükség van-e újabb választójogi kodexre, b) mik azok az engedmények^ amelyeket mi a választójog megszükkítését illetőleg tehetünk?

Az első kérdésre nézve az én álláspontom az volt, hogy a Rakovszky Iván belügyminiszter által benyújtott 1925. évi XXVI. t.-e. teljesen alkalmas alap, ha egy választójog novella e törvénynek egyes reakciós és igazságtalan részeit kiküszöböli.

Ezt a törvényt ugyanis annak idején Ladik Gusztáv belügyi államtitkár és Blaha Sándor készítették, törvény előkészítés szempontjából elsőrendű szakmunka volt, maga Rakovszky Iván is kiváló közigazgatási ember, akivel lehetett« a parlamenti tárgyalások során számos törvényt javító módosítást keresztülvitetni. A törvényjavaslatnak előadója Puky Endre, a Közigazgatási Bíróság mostani elnöke volt. az ország másik közigazgatási embere, úgy hogy csak nekem közei 60 módosítasomat akcentálták a törvényiavaslat tárgyalásánál. Tehát ha ebből a törvénből kifaragjuk a csökevényeket, ez a törvény teljesen alkalmas arra, hogy a titkosság beillesztése után mint modern választójogi törvényjavaslat törvény szerepelhessen.

Hivatkoztam Vázsonyi Vilmosra, akinek bámulatos agya alkotta meg az Eszterházy-kormány választójogi törvényét, aki szakszemponctokból elismerte előttem is többször a Rakovszky-féle javaslat szakszerűségét és hivatkoztam Gaál Gasztonra, midőn én vele ezeket a kérdéseket tárgyaltam, nem új választójogi kódex, hanem ezen törvény novefiáris átalakítása mellett foglalt állást, annyival is inkább, mert alig pár szakasz módosítással a cél inkább el lett volna érve, mint egy újabb hevenyészett hatalmi célokat szolgáló konpilációval, amilyen a mostani választójogi javaslat is, amelyről megállapíthatom, amit egy másik közigazgatási javaslatról egyik parlamenti beszédemben elmondottam, hogy ez a javaslat is olyan leányzó, amely sánta is, kancsi is, s/ mégis másállapotban van, mert magában hordja az újabb-í örvényalkotások szükségességét.

A kisgazdapárt elfogadta ezt az álláspontomat s ennek alapján szerkesztettünk — ki egyiket, ki másikat. — vagy 12 féle változatát a választójogi novellának, amelynek célja az volt, hogy a titkos és tiszta becsületes választás lehetőségét sürgősen gyors letárgyalással biztosítsuk az ország számára.

Azok a főbb rendelkezések, amelyekkel mi a az 1925. évi XXXVI. t.-c. reakciós részeit megváltoztatni kívántuk, a következők lettek volna:

Először is a titkos választásnak beiktatása mindenütt a nyílt szavazás helyett, szóval érvénybe léptetése az 1925. évi XXVI. t.-c. titkos választásra vonatkozó rendelkezéseinek! nemcsak a fővárosban és a vidéki törvényhatósági városokban, hanem, a többi kerületekben is.

A másik rossz része volt a választójogi törvénynek az ajánlási rendszer. Azt elismertük, a magunk részéről is, hogy a választóközönség, jelentős csoportjának keli kiállani a jelölt mellett az induláskor, de ki akartuk irtani: az ajánlási rendszerben foglalt két lelkiismeretlen rendelkezést. Az egyik, hogy végnélkül lehet ajánlásokat benyújtani a hamisításoknak egész sorozatával, másodsor, hogy a két helyen előfordult ajánlásnál az ajánlást elbíráló az nemcsak a hamis, hanem az eredeti ajánlást is megsemmisíteni tartozik. Az erre vonatkozó orvoslást az ajánlások számának' leszállításában, hites személy előtt történő ajánlásban, s a kívánt ajánlási szám elérése után a további ajánlásra vonatkozó tilalomban láttuk. Egy rövid kis egyszakaszban akartuk beállítani azt az ajánlási rendszert, ami a Scitovszky Béla-féle 1929. évi XXX. t.-c.ben a vidéki törvényhatósági városokban történő törvényhatósági választási ajánlásra vonat-

kozóan egy-két apró hibától eltekintve célszerűen már kodifikálva is lett. Szóval olyan szabályokkal dolgoztunk, amelyek a törvénytárban is benne vannak, amelyek jelentőseinek megjavítják a helyzetet és minden gazságnak elejét veszik.

A harmadik csökevény, amelyet az 1925. évi XXVI. tc. ből minkenképpen ki akartunk irtani, az azon rendelkezés, mely lehetővé teszi, hogy a választási gazságok dacára megválasztott képviselő a Közigazgatási Bíróság döntése előtt a képviselői mandátumról lemondhasson és a költségek a becsületes panaszlok nyakába szakadjanak. Mert a törvénynek ezt a rendelkezéseit rendkívül igazságtalannak tartottuk. Szegény Horváth Mihállyal történt meg, hogy igazságtalanul kibuktatták Kecskeméten, azonban Zsitvay és Pékár lemondván, Horváth Mihály képviselő lett ugyan, de az igazságért Λ -ívott küzdelmében anyagilag irtózatoss károkat szenvedett.

A további kívánalom volt, hogy a közigazgatás ne politizáljon és a választási funkciókból zárassák ki, lehetőleg bírói személyek intézzék a választást. Ez a kívánalom egyaránt érdeke a köznek, egyaránt érdeke a közigazgatásnak. Ezt olyan módon kívántuk megoldani, hogy a választójogi novella, melyet így megalkotunk, csak ideiglenes jellegű legyen, majd a titkos választójog alapján öszülő új törvényhozás szabályozza a jövőt az államfővel egyetértően. Ezért a mi törvényjavaslat tervezetünkben az is be volt iktatva, hogy e törvény kihirdetése után a Főméltóságú Kormányzó Urat életfogytiglan megválasztottnak kell tekinteni s megilleti az alkotmány értelmében a törvényszentesítés joga. A kormányzói jogkör mindennemű szabályozására vonatkozó javaslatot a törvényhozás csakis a Főméltóságú Kormányzó Ur előzetes hozzájárulásával tárgyalhat.

Eszünk ágában sem volt azonban, hogy a felsőháznak a választójog megalkotásával kapcsolatban a törvényhozás új, a parlamentáris alkotmánnyal össze nem egyeztethető jogokat biztosítson.

Az utolsó kérdés volt, amit a Rakovszky-féle törvény titkos választójogra vonatkozó rendelkezéseiből kiemeltetni akartunk: a választási eljárásnak azon része, amely szerint a szavazólapokat és borítékokat az elnök a szavazó előtt, betűkkel látja el. Ezt a fuffangot mellőztetni akartuk, különösen azért, mert nagyon jó ok arra, hogy gyengébb idegzetű és függő választókat megfélemlítsen. Aminthogy az küiöösenn olyan szavazókörkben történik, ahol a munkaadó az elnöke a szavazóküldöttségnek és az alkalmazottak szavaznak (MÁV műhelyek). Az espedienst könnyen megtaláltuk erre nézve, úgy, hogy az úgynevezett olasz módszer mégis elke-rülhető legyen. Előzetesen kellett volna megjelölni az öszses

borítékokat és a szavazó maga húzta volna ki egy ládából a szavazólapot, amellyel szavazni kívánt, s a betű megjelölést is maga ellenőrizte volna.

Ez az öt szakasz volt, amellyel saját szempontunkból a választójogot módosítani kívántuk a magyar nép érdekében. Többféle tervezet készült aszerint, hogy országos, megyei lajstromos vagy kerületi lesz-e a szavazás.

A másik kérdés volt, hogy ezen álláspontunk érvényrejuttatása esetén minő engedményt tehet a párt a választójog szűkítése iránti kívánnalommal? Idevonatkozóig különböző álláspontok voltak. Gaál Gaszton a korhatár felemelésénél nyújtott volna csupán engedményt, míg előttünk felvetődött a helybenlakás felemelése. A párt ebben nem foglalt állást. Sokan kifogásolták, mert hisz a domicilium lehet jó a lokálpatrióta érzések kifejezésére a törvényhatósági és községi választójogban, de egyébként igazságtalan. Idevonatkozóan a párt végleges állást nem foglalt, amit én Sztranyavszky Sándorral külön levélben is közöltem, hogy a domiciliumot illetőleg pártunk jelentős részének kifogásai vannak. Csodálatos, ezt a levelet nem lopták el, s nem tették közzé a sajtóban, amikor az a rettenetes nagy támadás ért bennünket az úgynevezett bizalmas elgondolások miatt, amely támadók sorában első helyen Juhász Nagy Sándor és Nagy Vince foglaltak helyet, írván ellenünk fulmináns cikkeket.

Végül is hol vagyunk mi ezektől most ezzel az új választójogi javaslattal? Milyen jó lett volna, ha az ötszakaszos javaslat törvényerőre emelkedett volna.

A választójogi javaslatban foglalkoztunk a közsegély kérdésével is, mert tapasztalásunk volt, hogy a közsegélyezést a hatalom a lelkek béklyóba verésére használhatja ki. Elejét akartuk venni, a segélyek előzetes ígérgetésével való lélekrablásnak, amidőn a faluban a segélyosztást attól teszik függővé, hogy hány százaléka a szavazóknak szavazott le a »hivatalos jelölt« mellett.

Ez volt az a választójogi tervezet, amelyet a Kisgazda Párt felkínálta Gömbös-erának.

Titkos választójog helyett nyílt szavazásos választás 1935-ben.

Ezen választójogi tárgyalások nyilvánosságra jutása után Gömbösnek belső harca támadt Bethlen István gróffal. Viszont nálunk én már a további tárgyalásokban nem vettem részt.amelyeket avégből folytattak, hogy miként kell a Gömbösékkal való együttműködést elősegíteni. Ezt az egyik oldalon Eckhardt, Ulain Ferenc és Milotay István intézte, a másik oldaloni Gömbös, Sztranyavszky és Kozma Miklós. A párt csak elvétve, sporadikusan tudott meg valamit. Én kezdtem az egész dolog iránt bizalmatlan lenni; egyetlenegy sikert láttam csupán: Eckhardt Tibornak genfi megbízását, ahol kiváló működésével hazájának, pártjának és magának nagy becsületet vívott ki. A másik eredmény az Új Magyarság megalkotása volt, s a harmadik: hírek arról, hogy ai belügyminisztériumban lázasan dolgoznak az új választói javaslaton. Majd köztudomássá vált, hogy ezt a választójogi javaslatot Bethlen, Mayer János és Pesthy is tárgyalják már.

Gömbös és Bethlen között mind feszültebb lett a helyzet s mi úgy voltunk értesülve, hogy Bethlen az, aki Keresztes-Fischer Ferenc tervezetét rettenetesen támadja. Ennek tulajdonítható Eckhardt Tibornak nyílt támadása Bethlen ellen.

Láttuk azt is, hogy a kormány új erőket vonultat fel. A Vigadóban gyűléseztek és egyszerre csak előpattant a reformnemzedék, Bornemisza elnökleté alatt és előjöttek azok is, mint Gömbös politikai támogatói, akiket Bethlen nem engedett a parlamentbe. Zsongott a parlament folyósója és az én pártom is örült. Ugyanaz a hangulat, volt náluk, mint a mostani választójogi tervezet idején: a párt részt kap a hatalomból.

Egy napon megmutatta nekem Eckhardt a rövid nyilatkozásra kapott Keresztes-Fischer-féle tervezetet, mely nagyobbreszt ugyanaz, mint a mostani választójogi javaslat, kivéve az úgynevezett Mikecz-szakaszokat, amelyeket a mostani bedolgozás során tettek bele.

Mes: kell azt állapítanom^ hogy a Keresztes-Fischer-íéiti javaslat sokkal enyhébb és sokkal jobb viszonylagosan, mint a most benyújtott javaslat. De rám a A'Fischer-fele is mélységes hatást gyakorolt, felelősségem tudatában úgy éreztem, hogy ha ez a javaslat törvényé' válik, mi becsaptuk a népet. Meg is mondtam Szakács Andor dénesfai Dinien Ödön és Andaházi Kasnya Béla barátainak, hogy ha ez a (javaslat törvény lesz, ezt annyira szégyellem, hogy még az élettől is megválók. Vigasztaltak, fogjak hozzá és próbáljak belőle j valamit kihozni, viszonylagosan javítani. 19 pentban foglaltuk össze Eckhardt Tiborral állásfoglalásunkat, s Eckhardt ezt bizonyára eljuttatta Gömböshöz is.

' E javaslatból sem lett semmi, mert a nagy készülődés közepette kitört a vihar Gömbös, és Bethlen között. — Gömbös házfelosztási decretumot szerzett, felosztatta a parlamentet, Bethlen és hívei — ez utóbbiak kevés számmal a közelgő választások miatt, — kiváltak a kormánypártból, s én naivan még kérve-kértem Eckhardtot, akadályozza meg a nyílt választást, ki fognak bennünket ölni, s kezdhethük a választójogi küzdelmet újból előlről.

Eckhardt bízott Gömbösben bizonyos fokig, de méginkább bízott pártunk átütő erejében. Azt remélte, hogy jó taktikával és Kozma Miklós segítségével, kinek belügyminiszterré történt kinevezését, tudtommal, Ulainnal együtt ők is elősegítették, becsületes választásra lesz kilátás ...

Elfelejtettünk egyet, hogy Gömbös nem azért ült le velünk tárgyalni, mintha neki a kiskgazdapártra szüksege lett volna. Lehet, hogy Eckhardt Tibort szerette és Ulain Ferencet kedvelte,, azonban neki a kiskgazdapártra, csak addig volt szüksege, amíg Bethlen István a pártjában ellenfél volt.

Amint Bethlen István az egységespártból kilépett, amit nézetem szerint nem csinált taktikusan, el volt döntve a mi sorsunk is. Folytattak ugyan tárgyalásokat, de én már láttam a véget, úgyhogy mikor a pártban váratlanul Ulain Ferenc választási diktátori megbízást kapott azon a címen, mert ő jól van a túlsó oldallal és

az összeköttetést fenntarthatja, s a nyílt szavazásra készültünk, csak bólintottam, amikor Ulain Ferenc azt mondta: ennek egyetlenegy ember nem Örül, az Hegymegi Kiss Pál.

Még az utolsó éjszaka kívántuk mi, amit Ulain is helyeselt, hogy hozzuk nyilvánosságra a párt jogállását a kormánnyal szemben, ha vannak összekötő szálak, azokat tudja meg a nép. Csodálatos, azok a képviselők, akik ebbe nem mentek bele, azok egyénileg jól jártak, az én baráti csoportom, s közel 70 jelöltünk a Tiszántúlon és a magyar Alföldön irgalmatlanul kibukott. Magam is ügy voltam, mint a vad, akit megszorítanak a hajtó-vadászaton, próbáltam valahol becsúszni. Vettem részt kemény választási küzdelmekben máskor is, olyan irgalmatlan és kegyetlen manővrőzásokot, mint amelyet velem szemben és az engem támogató néppel szemben elkövettek, olyant nem láttam.

A választások után nyilvánvaló lett, hogy Gömbös túlgőzeimet aratott. S nyilvánvaló lett, hogy ennek következménye már a választások brutalitásából folyóan sem lehet más, minthogy az ellenzék Gömbös ellen összekovácsolódik. Tehát kétségtelennek látszott Bethlen és Eckhardt összefogása.

Talán lehetett volna a választásokból kifolyólag a sérelmeket orvosoltatni Gömbössel, ha Eckhardt a kabinetbe bemegy. Eckhardt azonban ezt nem tette. Szembefordult Gömbössel, s önmaga vívta meg irtózatos kemény harcát a parlamentben, a párturalmi rendszerb létesíteni akaró kormánypárttal szemben. Irgalmatlanul támadta Gömböst, kibékült Bethlennel, s bevitte a köztudatba, hogy Gömbös megbukott. Nap-nap mellett ostorozta az élharcos rendszert, a dumping sajtót, a túlzottmévű pártkiadásokat, követelte a pártpénzek eredetét. Harcolt, küzdött, úgy-hogy végre Gömbös Gyula maga is kezdte hinni, hogy hatalma-megingott, a betegsége miatt kibékült Eckhardtal és ráhagyta helyettesére, Darányi Kálmánra a titkos választójog problémáját.

Óriási sikere volt Eckhardt Tibornak, amikor Gömbös elhunyt. Itthagyván egy az ország által megutált élharcos és dumping sajtórendszert, melyet el kellett távolítani a közéletből. A közvéleményben előállott egy egy nyugalmi vágy, hogy az alkotmányos útra való visszatérés kapcsán nyugodt kormányzás történhessék, s előállott az a követelmény, hogy a titkos választójog meg-

alkotását halogatni nem lehet; erre Gömbös már angazsálta pártját, de Bethlen István is már előbb nyilvánosságra hozta azon állásfoglalását, hogy a titkos választójog megvalósítása tovább nem halasztható, úgy, hogy Darányi Kálmánnak miniszterelnökké történt kineveztetése sok reménnyel kecsegtetett és békülékeny atmoszférát teremtett.

A lábhoz tett fegyver politikája

Most elérkeztünk a *lábhoz* tett fegyver politikájának időpontjához. Nem lehet különösnek tartani, hogy a titkos választójog iránti küzdelem történetét a független kisgazdapárt történetével kapcsolom össze. Voltaképp ez a két küzdelem azonos, mert hiszen nálunk a titkos választójog a magyar falu agrárlakosságának követelése, a független kisgazdapárt pedig az agrár lakosság jogokhoz való juttatását és boldogulását tűzte ki célul. Hisz ez a párt Gaál Gaszton alatt népmozgalommá dagadt s voltaképen nem egyéb, mint egy új rendnek tiszteletalkotmány sáncaiba való bevonulás iránti törekvése, hogy azután erejével és befolyásával új irányt adjon a második ezeréveknek.

Éppen ezért súlyos azoknak a felelőssége, akik ezt a népmozgalmat irányítják és vezetik.

Gömbös halálával a kisgazdapárt számára minden megadódott. A titkos választójogot titokban ellenezhették, de nyíltan nem merte már senki sem ellenezni', *i&z* egységspárt dezolált volt, különböző csoportokra tagozódott, szélső jobboldala féltette jogait a kisgazdapárt és vezérének háta mögött volt a közvélemény.

Mindenki azt várta, hogy a kisgazdapárt az asztalra üt, követeli a kormányzatba való bevonulását vezére vállalja a választójog elkészítését a kabinetben, s a további nyugodt kormányzás lehetőségét attól teszi függővé, minő lehetőségek nyílnak a becsületes titkos választójog megalkotására s minő intézkedéseket tesz a Darányi-kormányzat a felmerült és mondjuk, feldagadt súlyos közéleti jelenségek eloszlátására. Követelni kellett volna a hatalomba való bejutást. Volt hozzá erő, volt

hozzá támasz. Kellett volna vállalni a felelősséget a hatalomba való bemenetelért, a hatalomban a nép becsületes kiszolgálásáért s esetleg a távozásért is, ha minden nem úgy megy, mint ahogy az a köz ^szempontjából várható. Nem is lett volna súlyos az a felelősségvállalás s az erők nyomban másképp grupirozódtak volna. Nem a belügyi tárcáról volt szó, hanem arról, hogy a kisgazdapártnak a kormányban ülő exponense készítse elő a választójogi javaslatot, még ha kell, tárcanélküli minőségben is.

Lenét, hogy népszerűtlen feladat de meg kellett volna tenni a népért, nem kellett volna lélekzetet adni fahatalmi rendszernek, hogy kimosdathassa hibáit.

Sajnos, ehelyett a lábhoz tett fegyver politikája következett be, féltő gond és védelem az inkább tárgyaló, és nem cselekvő kormányzat érdekében. Elnémult a parlamentben a harcos hang s több, mint egy éve, egy választójog-várás és néma csönd jellemzi a magyar közéletet.

Az ellenzékiiséget nem lehetett pótolni egyes miniszterek elleni akciókkal, mert ezek visszafelé sülték el s minden maradt a régiben. Most ma az egységespárt helyzeti előnyben van a független kisgazdapárttal szemben.

Politikailag a mérleget a következőkben állíthatjuk fel, mint a lábhoz tett fegyver politikájának eredményét:

Az élharcos rendszer kimosdott, megszűnt ez a szó, de az emberek a helyükön maradtak s talán nem' párt-pénzt kapnak, hanem elhelyezkedési lehetőségeket kaptak. Szóval minden megy a régiben, csak a cégtábla, lett átfestve.

Ugyanígy vagyunk a dömpingsajtóval is. Jobban virágzik, mint valaha, csak egy különbség van: ma már óvakodik támadni a független kisgazdapártot, tehát a sajtóban nincs lehetőség a közéleti kérdések körüli jelenések harcos megvívására.

Szemrebbenéssel eltűretett, hogy a Gömbös-ér hibás tótumfaktumai magas közéleti és¹ különösen gazdasági pozíciókban helyeztessenek el. a félretétel ára fejében.

A közigazgatásnál egyes felmerült népellentétes' jelenségek nem változtak, sőt nap-nap mellett megy kormánypárti oldalról a szemrehányás a kisgazdapárt mellett kitarító földműveseknek: látjátok, pártotok támogatja a kormányt, hát ti mit akartok? Lassú csüggedés vesz

erőt a Magyar faluban. Egyetlenegy kerületben tudott csak győzni a párt, mint kormányral szembenálló faktor, itt is bethleni erők vonultak fel mellette. Az ideiközi választásokon elkövetett atrocitások szóvátétele pedig elmaradt.

Azok a politikai exponensek, akik a kisgazdapárt ellen törtek és akiket a kisgazdapárt sok jogtalansággal vádolt meg, helyükön maradtak, vagy előléptek.

A harcos elem teherterheléssel lett a független kisgazdapártban, félrevonulásuk, távozásuk előrelátható volt.

Mivel a parlamentben nem volt bíráló, a gazdaságilag meg nem elégedett rétegek, különösen a jelszavas jobboldali politika mellett tömörültek. Ezeknek, bár a parlamentben nem volt megfelelő képviselőjük, - de az események és a gazdasági helyzet megsokszorozta számukat. Esetleges kilengéseikért a kisgazdapárt nem a kormányt támadta, hanem egyenesen ezeket a jobboldali rétegeket, ahelyett, hogy a kormányt tette volna felelőssé az alkotmányt esetleg veszélyeztető jelenségekért. Ilyen, hogy ezért megkapta a párt a fővárosi sajtó támogatását, de ez a támogatás is csak bizonyos irányban és fokig nyújt publicitást a pártnak.

Sok probléma az utcára került, aminek elintézése a parlamentben, harcok útján történhetett volna meg helyesen.

A párt lenyelte a felsőház: megerősítését. Színtelen parlamenti vita volt a felsőházi javaslat tárgyalása. A felsőház megerősítése akkor történt, amikor már nyilvánvaló volt, hogy a titkos választójog behozatala a lakosság' jelentős részének jogfosztásával történik meg. A felsőrendek jogokat kaptak, az élni akaró s jogokhoz jutni kívánó társadalmi rétegek jogfosztottakká lesznek.

Merész ívelésben a párt a szabad királyválasztás elvének új fogalmat adott, a restaurátorok fogalmát és kapcsolódott olyan legitimista irányú gruppirozódásba, amelyben azok foglalnak helyet, akikkel jogok s a nép gazdasági életfeltételei tekintetében a pártnak harcokat kell vívni.

Mindehhez hozzájárul. — nap-nap mellett hozta a sajtó, — hogy a párt élénk tárgyalásokat folytat a 'kormányzattal a választójog részletei tekintetében. A belügyi tárca a, párt meglepetésére betöltetvén, nyilvánvaló volt, hogy a nép előtt nem lehetett mással a gyűléseken kijönni, hogy minden a nép érdekeit szolgáló titkos

választójogi törvényjavaslatért történik, amelynek megalkotásában, már az előkészítésben is, a párt tettekkel tényező, s ezért joggal várja a néptől a bizalmati éf: a türelmet.

A lábhoz tett fegyver miatt a parlamenten kívül mozdult az utca, a sajtó, rémülten hozott veszélyes jelenségeket, ami alapot nyújtott azoknak, akik a választójogot ha már titkosnak kell megcsinálják, hogy, olyat alkothassanak, amire fennáll ez a falusi közmondás: »ad-tál Uram esőt, de nincs köszönet benne.«

Most meg kell vívni a titkos választójog elleni harcot. A javaslat be lett nyújtva a jogfosztások légiójával, a tiszta választás biztosításának teljes hiányával. Roszszabb, mint a Gömbös-féle, Keresztes Fischer által előterjesztett javaslat, alapelveiben a Rakovszky Iván törvénye magasán felette áll. A kisgazdapárt a lábhoz tett fegyver politikájának eredményeképen értekezletén kellett, hogy konstatalja, miszerint a titkos választójogi javaslat elfogadhatatlan.

Kérdés: mik voltak tehát azok a tárgyalások, amelyekről úgy a kormányelnökkel, mint a javaslat szerkesztőjével, Mikecz Ödön államtitkárral kapcsolatban a lapok híradása mellett nap-nap mellett hozott a sajtó vagy a kisgazdapárt ismételten becsapódott?

A másik kérdés: minő küzdelmet fog a párt folytatni ezzel a javaslattal szemben? Csak egy reprezentatív küzdelmet csupán, vagy húsig-vérig belemegy a harcba s nem engedi meg, hogy, ez a törvény ilyen formában a nép nagy csalódására a törvénytárba bekerüljön.

A titkosság problémája és a mai parlament

Röviden összefoglaljuk azokat a várakozásokat, melyeket a nép táplált a választójogi javaslattal szemben.

A választójognak titkosnak kell lennie, hogy a polgárnak közügyekben való szabad állásfoglalása! biztosíttassák. A választójognak biztosítani kell a tiszta választást, hogy a választási eljárás eredményét balkáni módra meghamisíttatni nem lehet. A választójognak becsületesnek kell lennie s magát az alkotást a közérdek! szelleme hassa át, apró érdekszolgálatok, vagy hatalmi célok biztosítása azokban ne foglaltassék, a választójogi javaslat egyedül a nemzet szolgálatában álljon.

A titkosságot, a választások becsületes tisztaságát sok minden szükségessé teszi a trianoni Magyarorszáiban. Az igazságosság elve megkívánja, hogy akik az államot fenntartják, akik az államért dolgoznak, akik a hazát védik, amennyiben arra alkalmasok, a haza, a nemzet, s ebben a saját önsorsuk irányításában megfelelő súllyal részt is vehessenek. A trianoni Magyar or szagban minden erő összefogására szükség van, s az erők összefogása, csakis olyképp lehetséges, lia, a dolgozó magyar társadalom is hozzászólhat a második ezerév sorsához.

Agitatív szempontból is indokolt a, titkos választójog, mert népszavazások előtt állhatunk és nagyon is kívánatos, miszerint ezen szavazások során a tőlünk elszakított részek polgársága már eleve biztosítva lássa, hogy hozzánk visszaterülvén, sorsának irányításába, mint államtag, bele is szólhat.

A közügyek intézésénél szükséges a felelősség, amelyet a törvényhozónak a néppel szemben kell éreznie, s amely a becsületes, titkos választójog esetén kétségtelenül fennáll, míg a nyílt szavazásos, hivatalos jelöltrend-

szer a törvényhozót függővé teszi azon tényezőktől, akik neki a törvényhozói jogkört végeredményében adtak.

A magyar alkotmányosság továbbfejlődése szempontjából sarkalatos követelmény a titkos választójog, amely, alapfeltétele a jó s a független közigazgatásnak, amelynek ekkor nem kell politikai szolgálatot teljesítenie s csupán feladatának élhet, annak az élethivatásnak, amelyet a közigazgatástól szociális szempontból a mai időkben várni lehet. Becsületos titkos választójogi esetén nem lehet a közigazgatást politikai szolgálatok megtételére rákényszeríteni.

A titkos választójoggal szemben különösen a világháború utáni időkben bizonyos nemzet- és alkotmánybiztosító korlátozásokat kívánnak, hogy ez az intézmény a nemzeti élet rovására nem lesz.

Ezen korlátozásra vonatkozó kívánalmak rendszerint kétfélék. Egyrészt nem a választótörvénnyel szabályoztalak, hanem a többi államhatalmi tényezők harmóniáját biztosítják, a titkos választójog alapján összeülő új parlamenttel szemben. Indokoltak addig a határig, amíg nem veszélyeztetik a titkos választójoggal összehozott törvényhozási szerv államéletet irányító jogait. .

A korlátozások másfelől a választójogi törvényben állítatnak fel s ezeknek alapelvei csakis az erkölcsi kívánalmakon nyugodhatnak. Nem lehet tehát olyan korlátozás, amely széles néprétegeket kizár a jogokból, ezáltal önmaga adja annak a lehetőségét, hogy az utcán és hamu alatt igyekezzék a kirekesztett tömegek egyrésze saját sorsát eldönteni.

Ezen korlátozások nem ütközhetnek az egyetemes nemzeti érdekekbe, az igazságosság elvébe, és semmi körülmények között sem lehetnek gátjai azoknak az alkotmányjogi, gazdasági és szociális reformoknak, amelyekre a nemzet társadalmának, vagyis a nemzeti társadalom egy részének indokoltan szüksége van.

A korlátozásokat nem vezethetik személyi szempontok, önös hatalmi érdekek, a hatalmasoknak egyéni és magánbosszúja. Nem lehet a gombhoz varrni a kabátot, mint ahogy mondja a magyar közmondás.

Most már tessék megvizsgálni a kormány által beadott választójogot. A fentebb elmondott általános közéleti kívánalmakba úton-útfélen beleütközünk, ha a javaslat egyes rendelkezéseit olvassuk. Erezzük, hogy valahogy, olyan volt ez az alkotás, mint amidőn Jókai Mór:

»Szabadság a hó alatt« címmű könyve szerint egyik titokzatos spelunkában összeülő rendszerváltoztatók egyre-másra gyártották a rímeket a »kést neki« című ref-rénre, Mindenki beleírta, ami szíve-vágya volt, mert hisz a papiros türelmes.

Kétségtelen tehát, hogy a javaslatot először higgadt, komoly átdolgozásban kellene részesítene hogy, bekerülhessen abba a torvényalkota-si retortába, ahol már nehéz a változtatás. Van ennek az országnak pár politikai elgondolásoktól nem érintett, objektív ferfia. Jó volna, ba az ezekből összeadódó zsúri, eldöntené: szabad-e ezt a javaslatot a törvényhozás elé vinni. Mert különben bai van, a javaslatot meg fogják szavazni.

Ha végignézzünk a pártokon, nem is látjuk a harci készséget, ha olvassuk a sajtóközleményeket, nem olvasuk a súlyos kritikákat; el van petyhüdve közéletünk. A javaslatnak könnyű dolga lesz, s, amellet szerencséjére olyan nyakatekerten szövevényes, hogy józan polgár nehezen tud eligazodni rajta, s nem lát már most fbelea mélyébe, csak majd a választáskor látja meg a valóságot.

Az Egységes Pártnak voltaképen a titkos választójog nem kell. Sem a jobboldalnak, sem a centrumnak, sem a nagytőkét képviselő liberálisoknak. Kénytelen-kelletlen belenyugodnak, hiszen a választójog oly módon van megalkotva, hogy most azután igazán sok függ a párttól és a kormánytól, hogy ki lesz a képviselő'. »

A Kisgazda Párt tudja, hogy rossz a választójogi javaslat. Reservatio mentálissal is élt, kimondotta, hogy nem tartja elfogadhatónak, de viszont egy látszatsikert igyekszik a maga számára vindikálni. Ezen választójogi törvény benyújtása által semmiképeii nem akarja annak: megállapítását, hogy másodsor is becsapódott.

A Keresztény Párt mélyen hallgat, minden' erejét arra fogja fordítani, hogy az őt érintő rendelkezések kiküszöböltessenek, vagy enyhíttessenek, mint amilyen pl.: a nők választójogánál jelentkező jogfosztás. Úgy látszik, egyes kormányzati tényezők nagyon félnek a papoktói. A többi ellenzéki pártok kijelentik, hogy rossz. Nézetem szerint azonban nem a szavakban, hanem a tettekben kell megnyilvánulnia a bírálatnak. Kérdés, hogy milyen erővel mennek bele a javaslat ellen való küzdelembe.

Mert a javaslatnak a ma létező parlament szempontjából rendkívüli előnyei vannak. A választásokon más lesz a helyzete a bentlévő pártoknak, mint azon pártoknak., amelyek most akarnak kívülről bekerülni. Ebben a ke-

kerületben a törvényjavaslat kiszolgál minden pártot, úgy-hogy a választójogot illetőleg két tábor fog kialakulni, a parlamentben bent ülő pártok és a parlamenten kívül levő pártok tábora. Az első nem akarja beereszteni a másikat. Ez lesz az új harc vezériránya a jövőben.

A nyilaskeresztesekkel szemben nagyon súlyos korlátozások vannak, szinte rá akarják őket szorítani, hogy csakis parlamenten kívül érvényesüljenek, ami helytelen, mert több erőt ad nekik, mintha benn a parlamentben szerepelhetnének. Kedvez a javaslat a karteleknek és bankoknak, már plutokratikus ajánlási rendszerével is, mert így a választáshoz sok pénz kell. Azok a tényezők fognak a választásokon küzdeni, akik pénzt adnak a választásokhoz. Ha a kérdést ebből a szempontból vizsgálom, nagyon aggasztó eredmények állhatnak elő az államon túlmenő vonatkozásokban.

Mivel ma már csak az Egységes Párt egy töredéke szabad királyválasztó a parlamentben bent ülők közül, a többi mind legitimista, vagy restaurátor, mivel a szabad királyválasztók a parlamenten kívül vannak, ez a választójogi javaslat a legitimista és restaurációs irányzatot kedvező helyzetbe is juttatja.

Gyűléseken sem hallottunk hangokat, komoly akciók nincsenek. A választójogi javaslat mákony lesz, a nagy nemzeti vágyakozásnak elaltatására.

Egyetlenegy férfiú az, aki állásfoglalásával teljes nyíltsággal kiáll: ez gróf Bethlen István. Aki karácsonyi és újévi cikkeiben férfiasan védi a maga elgondolásait. Nyíltan megmondja, hogy mit helyesel, nem farizeuskodik. Félti az országot a szélsőségektől, s a megalkotandó titkos választójogban a szélsőségek esetleges veszedelmeit látja már előre.

A mi szerény nézetünk: ha a becsületes, titkos választójog nem hagyja künn az utcán a politikai életet, egészséges parlamenti alkotmányos fejlődést eredményezhet. Gondoljunk vissza a világháború utolsó éveire, mekkora csapás volt az összeomláskor, hogy meghosszabbított életű parlament intézte az ország sorsát.

Bethlen István az intelligenciára akarja fektetni a súlyt, a mi nézetünk szerint agrárállamban a földműves társadalom, a vele kapcsolatos rétegek azok, amelyek az igazi konzerváló erők.

Bethlen István előre megjósolja, hogy az új parlament nivója a múlthoz képest csökkenni fog. Igaza

van annyiban, hogyha a tervezett választójogi törvényjavaslat törvény lesz, a nívó az eddigéhez képest is romlik, mert csakis az arany birtokosai és szolgálói azok, akik szerepet vihetnek a magyar életben, mert annyira ily célzattal vannak beállítva a törvényjavaslat gátjai, akadályai.

1922 óta romlik a parlament, mert mind erőszakosabb és erőszakosabb volt a választási rendszer s aj [35-ös választás Bethlen Istvánt keseríthette legjobban, mert azok is bekerültek, akiket, míg a tábor ura ő fvolt, kívül tartott a parlamentből.

Nívó és nívó sok mindent jelent. Jelenti a szellemi, de az erkölcsi kvalitásokat is.

Bethlen István gróf maga is tudja, hogy rossz a választójog, mert a polgári pártokat hívja fel az összefogásra, hogy védjék meg a keserűséggel szemben, — melyet ez a javaslat kivált, — a birtokállományt.

Komoly vitára nincs kilátás, a pártokat már jobban érdekli, hogy mi lesz a választójogi javaslat után. Azt hiszik, még hosszabb ideig lesz együtt a parlament, holott a választójog megalkotása után a parlament belsejéből áttevődik a parlament folyosójára az élet, készülni fognak az új választásokra, hogy majd bekövetkezzék népünk második nagy csalódása, az 1922-est követő 1938-as csalódás eredményeinek tisztánlátása.

A törvénytervezet forrásai és az u. n. vegyes rendelkezések

Ha az 1848 óta alkotott választójogi anyagot vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy az 1920-as év képezi a határvonalat a választójogi tervezetek között. Az általános választójog kritériumai és a titkosság rendszere, vagy legalább követelménye, csak az 1920. év utáni választójogi alkotásokban, illetőleg tervezetekben érvényesül, vagy legalább is kellett volna, hogy érvényesüljön.

Két rendelet: a Friedrich-féle és az 1922-es Bethlen-féle; két törvénytervezet: az egyik, amelyet az első nemzetgyűlés nem tudott elfogadni, a másik a, Keresztes Fischer Ferenc-féle, amely nyilvánosságra sem került és a Rakovszky-féle törvény, az 1925. évi XXVI. t.-c. képezik' azt az anyagot, amelyek alapján a Darányi-kormány választójogi tervezetét vizsgálnunk kell.

A Friedrich-féle rendeletet kivéve, az az egyetemes átható nemzeti és népi érdek, mely a választójogi alkotások szabályozásánál elsőrendű követelményként jelentkezik, nem érvényesül az ismertetett szabályokban. A' Rakovszky-féle szakszempontról meglehetősen helytálló, de a már ismertetett csöke vényeivel szöges ellentétben van azokkal a nagy és népies szempontokkal, amelyeket trianoni Magyarországon a választójogi alkotásoktól várhattunk volna.

Maga az anyag, amely a Darányi-féle tervezetben, foglaltatik, eredetét illetőleg három részből tevődik össze. Egyik rész az 1925. évi XXVI. t.-cikkéből kerül be, réseint rövidítve is, részint sajnos, elferdítve is, még hozzá törvényelőkészítés szempontjából, abban a hibában is leledzik, hogy általánosít ott, ahol a törvénynek precíznek és határozottnak kell lennie. A másik anyag az a munkálat, amelyet Keresztes-Fischer Ferenc, mint bel-

ügyminiszter, Gömbös kívánságára terjesztett elő, amely, azonban csak intern tárgyalások anyagát képezte, Eckhardt Tibornak is rövid időre adták ki nyilatkozás végett, így tekinthetem azt be én is, tehát csak [emlékezetre vagyok kényszerülve. Azonban megállapítom, hogy e Fischer-féle javaslat kerületi választás alapelvén nyugodott, a pótképviselő és a relatív többség elmélete ebből a javaslatból került a mostani törvénytervezetbe.

A harmadik anyag, amely tehát törvénykészítési szempontból novum, az., amit Mikecz-féle anyagnak nevezhetek. Ilyen a választás bifurkációja, t. i., hogy ugyanazon a területen kétféle választás van. Ilyen a iajstromos választásnál a számítási rendszernek egészen új, különleges módja. Természetesen és főképen idetartoznak a jogfosztó és azon plutokratikus célokat szolgáló részek, amelyek szegény embernek a választásokban való részvételt lehetetlenné teszik és az arany járszalagjára állítják be a pártokat, teremtenek egy új függőséget az anyagi függőséget. Szóval mindenképen megakadályozzák, hogy a képviselőnek a felelőssége elsősorban és főként a néppel szemben álljon fenn. Sőt, az akadályokat halmozják is. Ide vonatkozólag utalok Puky Endrének a közigazgatási bíróság elnöki székéből mondott tárgyilagos kritikájára, amidőn a biztosíték és emellett túlnagy számú ajánló-követelést nem helyesli.

A választójogi tervezet ezen eredeti anyaga azért is érdekes, mert ennek vegyes rendelkezéseiben egyszerűen per tangensem szabályozva van a magyar alkotmány másik sarkalatos pillérének, az autonómiának összeállítása is, be lévén iktatva a törvényhatóság, község összeállítására vonatkozó rendelkezések is.

Szerkezet szempontjából a Rakóvszky-féle törvény ideálisan helyes, mert beosztása először külön fejezetben megállapítja a bárom alaptényezőt is; így a választókra, helyesen választói jogosultságra, a második fejezetben a választhatóságra, a harmadik fejezetben a választókerületre vonatkozó alapszabályokat. Azután abban a sorrendben, amint ezen az alapokon a választási eljárás kifejlődhet és befejeződhetik, szabályozza külön fejezetekben a központi választmány és összeíró küldöttségek tevékenységét, amelyeknek alapján előkészíthető lesz a külön fejezetben megállapított választói névjegyzék. Majd rendezi új fejezetben a választást, külön a nyílt, külön az arányos választást. Ugyancsak külön fejezetet szentel a választások érvényessége felett való bíráskodásnak,

majd külön fejezetben a megtorló intézkedések beállítása által megállapítja azokat a szankciókat, amelyek a választói névjegyzékek összeállításától a választások befejezéséig elkövetett szabálytalanságokkal és bűnökkel szemben való joghátrányt kimondják. A vegyes rendelkezéseiben a még fennálló és szükségesnek mutatkozó intézkedéseket teszi meg, valamint kifejezetten rendelkezik a törvény életbeléptetése folytán hatályon kívül helyezett törvényi rendelkezésekről. Végül az átmeneti és végrehajtási rendelkezésekről is gondoskodik.

Nem értem, hogy ezt a helyes beosztást miért kellett megváltoztatni, miért kellett az általános rendelkezésekbe külön beletenni az alaprendelkezéseket és a központi választmányt. A választókat a névjegyzékkel, a választhatóságot pedig a választással kapcsolni össze s ezzel a javaslatnak áttekinthetőségét: csökkenteni. Külön fejezet van benne az országgyűlési képviselői megbízatásokról. A bíraskodás és a megtorló intézkedések ugyanúgy vannak beállítva, mint a Rakovszky-féle törvényben, de részben más tartalommal.

Kétségtelenül törvénykészítési szempontból érdekes-része a választójogi javaslatnak a T-ik rész. Ebben nem elégr világosan, egy fejezetben, a 15-ikben, benne van: 1. a törvényhatósági választójog, 2. a községi választójog, 3. a székesfővárosra vonatkozólag is foglaltatnak választási szabályok, azután bele van illesztve mindaz csekélyebb változtatással, ami a 4. Rakovszky-féle törvényjavaslat vegyes rendelkezéseiben benne foglaltatik; 5. sőt nívum is van, az országgyűlési képviselői tiszteletdíjak végrehajtását illetőleg, amely újabb kedvezmény a képviselők számára s a bekerült képviselőt védi hitelezőivel szemben, a köztisztviselőkkel egyenlő kategóriába helyezvén a tiszteletdíjára és a lakáspénzére vonatkozólag. 6. Végül még a Rakovszky-féle javaslatból vett büntető szabályokat is foglal magában.

Mindez tényleg olyan »Vegyes« konglomerátum, mely a törvényjavaslat áttekinthetőségét rontja, úgy, hogy — szinte a törvény minden szakaszánál óvatosságból meg kell nézni, minő intézkedések vannak a vegyes és átmeneti részekben.

Óriási az a jogvidék, amelyet a választójogi javaslat felölel és emellett sok helyen homályos, úgy, hogy nagy, mértékben emeli a bizonytalanságot.

Magyarországon is, mint minden államban, a tör-

vény nem tudása, nem mentesíti az állampolgárt a nemtidásból eredő hátrányok alól. Ez a javaslat a polgárod jogait szabályozza. Azt a jogot, amellyel sorsuk irányítása céljából az elért időpontban élhetnek s amelylyel voltaképpen jövőjük felől határoznak.

Ha törvényjavaslatnak egyszerűnek, világosnak és minden szövevénytől mentesnek kell lenni, úgy ez a javaslat az kell, hogy legyen! Már pedig bonyolultabb szerkezetű szövegezés és nagyobb szabálytömeget magába foglaló javaslat aligha került — az egy bűnvádi perrendtartást kivéve — a magyar közvélemény elé, mint ez a Darányi-féle javaslat.

Hogy gondolják, hogy ezt egyszerű polgárember átérthesse, ennek a törvénynek te kérvényeiben eligazodna s-sék? Teljesen ki van Szolgáltatva a part-oknak, sőt a! választási eljárás során magára is; van hagyatva, mert a törvényjavaslatnak vannak intézkedései, melyek gátolják a kívülről jövő, irányító segítséget. Népünk minden józan esze mellett ezen javaslat; alapján teljesen ki lesz szolgáltatva, elveszti önállóságát, nem kell félni, hogy az úgynevezett intelligencia elve nem fog érvényesülni és valamit a falusi lakosság magától is akarhat. Annyira bonyolult a tervezet.

Különösen veszélyes ez a jogosultságot összeállító rendelkezésnél. A jogfosztás az eddigi tapasztalatok szerint nemcsak törvény által, hanem a, névjegyzékek összeállításánál, a törvényen túlmenőleg is megtörtént. Az arra illetékes közigazgatási tisztviselő értelmezte a törvényt s az értelmezés eredményeképpen sok helyen oda lyukad ki, hogy egy csomó jogosult kimaradt a választói névjegyzékből. Hány helyen ér rá a dolgozó falusi nép, hogy felebbezzon, jogorvoslattal éljen ezen eljárás ellen, amikor figyelme sincs fölhíva. Különösen a 'szegényebb pártoknak nincs módjuk ahhoz, ahogy a fővárosban történik, — ahol plakátokon hívják fel a választóközönséget, — hogy a választói névjegyzékek összeállítása idején a polgárok jogaira vigyázzon.

Csak egy pár esetet sorolok fel. Jászberényben, melynek igen intelligens gazda- és iparostársadalma van, Apponyi halálakor derült ki, milyen csekély volt a választók száma, pedig a város lakossága 30.000-en felül volt. Most utóbb, egy-egy időközi választáson derül ki, hogy a nagyon gerinces polgárok szavazati joga elveszett. Ilyen például a kernecei kerület példája, de így van ez Szat-

már megyében is, és lehet más vármegyékben is. Különösen nehéz a fiatalságnak az első választó jogosultságot megszerezni.

Az ilyen erőszakolt törvénytárgyalásokkal szemben nincs megtorló intézkedés, vagy nem megfelelő a megtorló intézkedés.

Az értelmezésre és a jogmagyarázatokra pedig ez a törvény tág teret nyújt. Ebben a tekintetben rámutatunk 220. §-ára, az utolsó szakaszra, melynek 1. bekezdése hatályon kívül helyezi az 1925. évi XXVI. törvénycikket és az 1937. évi VIII. törvénycikket. A továbbiakat illetőleg? jöllehet az 1929. évi XXX. az autonómiáról szóló törvénynek alapvető intézkedéseit helyezi hatályon kívül az új törvényhatósági és községi választójog beállításával, mégis csak annyit mond ki: »úgyszintén más törvényeknek a jelen törvénnyel ellenkező vagy attól eltérő rendelkezései hatályukat veszítik«. Holott, lia kódexet készít a törvényhozás, akkor a jogbizonyosság a fontos. Aki a törvényeket alkotja, annak ismernie kell a törvényeket. Fel kell sorolni, mi az, ami az új kódex folytán 'hatályon kívül helyeztetik. Nem a jDolgárnak kell ezt kitalálni és tudni, hanem a törvényhozónak kell arra határozottan és és kétséget kizárólag rámutatni.

Honnan gondolja azt egy egyszerű polgár, mikor a törvényhatósági törvényt olvassa, hogy van; egy az országgyűlési választójogról, címében kifejezetten csak erről szóló törvény, annak van egy vegyes rendelkezések című része, abban el van rejtve pár szakasz, amely af törvényhatósági választójogot a törvénytől teljesen eltérőleg szabályozza? Ha előáll Valamely fórum előtt, hogy Uram, én ezt nem tudtam, akkor azt mondják: »tudni kellett volna, mert a választótörvény 220. §-ának 1. bekezdésének második részében benne van, hogy ez a törvény más ezen törvénnyel ellentétes rendelkezéseket hatályon kívül helyezte.

Megalkotják a törvényt, és én állítom, kivéve a jszakembereket, azok, akik alkották, azok sem fogják tudni, miként is van ez a szabályozás, amelyről most (szóltunk. Sőt az egyes autonómiák közjogi osztályán kívül dolgozó alkalmazottak is igen csekély részben lesznek tájékozódva ezen szabályozási szövevényről.

Igen sok esetben előállhat az a lehetőség is, miszerint a választást vezető, intézők esetleg kötelességükről megfelelkezve erőszakoltan másképp magyarázzák a törvényt.

Nem szabad tehát olyan törvényeket alkotni, amelyekben »tág« véleménykülönbségek lehetnek, mert ezen véleménykülönbségek jogfosztást eredményezhetnek. Idézem a m. kir. Kúriának Térfi tanácsa által P. VI. 3773/1937/31. m. Ítéletét, amelyben azt mondja egy szerintem elég világos, a közigazgatási bíróság által is megállapított kérdésre nézve, hogy miután a közigazgatási bíróság a (tényállást a bíróság törvénytárgyába, a jogszabályok keretébe illesztette, tehát világos ebből, hogy a jelzett rendelkezések értelmezésre szorultak.

Mennél inkább tágabbkörű a törvénytárgyat illetően a gyakorlat, annál fontosabb, hogy az erőszakkal törvény magyarázatokat elkerülendő, szabatos, precíz legyen a szöveg és kétségeket ne hagyjon fenn.

A jelen választójogi javaslat ezen követelményeknek már csak a most elmondottak okából semfífelel meg. Nem lehet érte a szakembereket okolni, mert ezt a törvényalkotást az én szerény nézetem szerint politikai szempontok irányították.

Az általános és az Alap rendelkezésekről

A választójogi törvényjavaslat különböző részeit a források szerint Rakovszky vagy törvényanyagnak, Keresztes-Fischer-anyagnak, és Mikecz-anyagnak fogjuk nevezni, aszerint, hogy kinek köszönheti létét az a rendelkezés, mely a tervezetben foglaltatik, illetőleg kinek az irányítása mellett dolgozott a belügyminisztérium törvényelőkészítő szervezete.

A képviselői megbízatás időtartama

A törvényjavaslat általános rendelkezései két részre oszlanak, 1 alaprendeletre és 2. a központi választmány összealakítására vonatkozó rendelkezésekre.

Az alaprendeletek 1 §-ában meg van állapítva, aminek első szakaszként kellene szerepelnie, hogy az országgyűlési képviselői megbízatás időtartama 5 esztendő.

Nem novum, helyes megállapítás ez, mert a hatalomra jutott pártrendszer ennyi idő alatt tudja körülbelül a maga politikai irányzatát kifejteni. Öt év múlva döntson a nemzet, helyes volt-e a kormányzás vagy sem? Angliában az alkotmányosság és parlamentáris rendszer hazájában ezek az általános választások rendszeresen irányzatváltozást hoznak magukkal. Az egészséges politikai váltógazdaság a nemzet életére szociális és gazdasági szempontokból is felüdítő, amelyre a demokratikus államok: mint az Egyesült Államok az elnökválasztással, valamint Anglia mutatnak példát.

A helyzet az időtartamot illetőleg csak annyiban tartozik, hogy az új választójogi tervezet a Keresztes-Fischer-féle elgondolás alapján a pótképviselő rendszer-

rét is beállítja s így az 5 esztendő azt is jelenti, hogy ezalatt semminemű módon a parlament tagjaiban nem fluktuálhat, csakis a már megtörtént választás alapján. Így az új kívánások és életkövetelések nem találnak utat a törvényhozás házába, megcsontosítják a parlamentet. Sőt amennyiben a koreszmék egyéb kívánások tekintetében a parlament és a nemzeti közvélemény között ellentét támad, előáll az a helyzet, hogy a nemzeti közvélemény többsége nem tekinti a törvényhozó testületet a nemzeti akarat kifejezőjének. Ea a baja a pótképviselői rendszernek. Az időközi választást azért küszöbölték ki Keresztes-Fischerék, mert látták, mit jelent egy feltörő pártnál, mint a Kisgazda Párt az időközi választásokon való győzelem és az ilyen választásnak mennyire közhangulatot irányító hatása van. A pótképviselőiségnek indoka nem más, minthogy az időközi választások ne zavarják a nép' nyugalmát, holott ezt a nemzet lelkéből fakadt parlament helyes munkája, biztosítja.

A képviselők száma

Az alaprendelkezések között az első szakaszban van megállapítva az országgyűlési képviselőknek a száma. A végrehajtás alóli mentesítésen kívül a képviselőtársadalomnak nyújtott másik kedvezmény, hogy számuk felemeltetett 260-ra.

Tíz esztendőn keresztül nem hallottunk mást a törvényhozásban, hogy sok a képviselő. Le kell a számukat szállítani, mert sokba kerültek az országnak. Kétségfűcienül helytelen álláspont volt ez, mert egy parlamentre roppant veszedelmes volna, ha csekély számánál fogva kupaktanácsá alakulna át. Már¹ maga az a munka, amely a törvényhozásra hárul, megkívánja azt, hogy megfelelő számú testülete legyen. A kisszámú parlament igen veszélyes jelenség anyagi okokból is. Különben is mindegyik képviselő egy-egy összekötő kapocs a nép és a törvényhozó szerv között. Mennél kevesebb a szál, annál inkább távol van a törvényhozás a nemzettől. Kuncz József, a kolozsvári Tudomány Egyetem »tudós professzora, »levegőben élő parlamentnek« nevezi a kisszámú törvényhozó testületet. Nagyon igaz is van. Amikor Bethlen-kormány 1922-ben a Tisza-rendszer által alkotott nagy alföldi kerületeket kettéosztotta, ezen kettéosztást senki sem kifogásolta, mert a trianoni, Magyarországon is szükséges, hogy harmad félszáz képviselő

legyen. Azonban az már mégis groteszkül hat, hogy mi-
kor a választók százezreitől veszik el a választói jogot;
ugyanakkor felemelik a képviselők számát.

Nem lehet ennek más magyarázata, minthogy szám-
belileg összevágjon az a sokféle jogalap, amelyet a tör-
vénytervezet az alsóház összeállítására faktorként meg-
állapít.

A képviselők számánál arra is vigyázni kell, hogy
azokon a közös üléseken, amelyek a felsőházzal együtt
tartatnak, ne álljon elő az az eset, miszerint több legyen
a felsőházi tagok száma mint a képviselőké. Az utóbbi
lehetséges, megengedhető, a felsőház tagjainak többsége
azonban veszedelmes volna.

A választó kerületi tagozódása

A Rakovszky-féle törvényben kétféle választási rend-
szer volt. Azok a: vidéki törvényhatósági városi kerületek,
melyek több képviselőt választottak, továbbá Budapest
székesfőváros és a Budapest környéki kerület minthogy
mind több képviselőt küldtek be, titkosan/ de iajstro-
mosan választottak. Míg a többi egyes kerületek nyílt
szavazással szavaztak. Ezek közé tartozott a 3 kisebb
törvényhatósági város, Baja, Székesfehérvár és Sopron
is, mert ezen városoknak csak egy követküldési joguk
volt,

A Keresztes-Fischer- féle választójogi tervezettel
szemben is a jelen választójogi javaslat hétféle választási
rendszer ismer.

1. Az egyéni választókerületekben való választást, Szavaznak az országgyűlési képviselő választók.
2. várme-
gyei lajstromos választókerületekben való választást. Sza-
vaznak a törvényhatósági választók.
3. Vidéki városi lajstro-
mos választókerületeket, ahol csak lajstromosan tör-
ténik a választás. Szavazók az országgyűlési képviselő-
választók.
4. Egyéni kerületű városi törvényhatóságik-
ban való választást, szavazók az országgyűlési képviselővá-
lasztók.
5. Budapesti és Budapest környéki lajstromos
országgyűlési képviselőválasztást. Szavazók az ország-
gyűlési képviselőválasztók és 6 budapesti és Pestkör-
nyéki lajstromos képviselőválasztást, ahol a szavazók a
törvényhatósági választók. Végül 7. az egyes egykerü-
tetű törvényhatósági városokkal összekapcsolt várme-
gyékben való lajstromos választást. Szavazók a törvény-
hatósági választók.

Tessék elképzelni, hogy ez a beosztás és ez a jogalap szétmállasztás mennyi változatát hozza elő a választásoknak kerületi szempontokból. Államtudományi? vagy jogtudori szigorlaton könnyen lehet megbuktatni, azt a jelöltet, aki a proefsszornak ezt a területi beosztottságból folyó takszációt megfelelőleg előadni nem tudja. Keresztrejtvény, melyből lassankint okosodik ki az ember. Például Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében lesz egyéni kerületi választás, lesz lajstromos kerületi választás, Budapest környékét nézve pedig lesz olyan lajstromos, ahol az országgyűlési képviselőválasztók választanak, lesz olyan lajstromos, ahol a törvényhatósági választók szavaznak.

Budapest székesfőváros is a Pestkörnyéki választókerülettel azonos elbánás alá vétetik. Bár nincs náluk egyéni kerület, de mégis kétféle választótársaság választja meg lajstromosan a képviselőket.

Míg Debrecen, és Szeged, Miskolc, Kecskemét, Hódmezővásárhely, Pécs, Győr törvényhatósági városokban nem lesz egyéni kerületi választás, itt az országgyűlési képviselő választóknak joguk lesz az összes képviselőket megválasztani.

Nagyon zavaros ez s nem is lehet mással magyarázni, minthogy bizonyos hatalmi szempontoknak egyik helyen az egyik módszer, a másik helyen a másik módszer tesz szolgálatot.

Országos lajstromról nincs szó a javaslatban. Ez a Rakovszky-féle törvényben Ernst Sándor javaslatára állítatott be. Ez bizonyos prémiumot biztosított volna hatálybalépés esetén a többségnek, de viszont, az is [kétségtelen, hogyha roppant kicsiny töredékben is, de lehetőséget adott volna a kisebbségnek.

Az elmondottak igazolják, hogy a kerületi beosztás zűrzavaros. Még zavarosabb is lesz a választási eljárás, amelyet már a laikusok intéznek és nem az íróasztal mellől lesz kicirkalmazva tevékenységük. Mindez csak arra jó, hogy mennél nagyobb felületet adjon a titkosságban jelentkező népakarattal szemben a hatalomnak, hogy az többséget tudhasson biztosítani magának.

Romániában ezt a 10 százalékos prémiumos rendszerrel csinálják. Talán egészségesebb mint ezek a különböző methodusok.

Az is lehetetlen, hogy a törvényhatósági választó országgyűlési képviselőt válasszon, míg ugyanezen választásban az országgyűlési képviselő választó nem ve-

hét részt. Anomáliák ezek, s céljavesztett korlátozások. Kétségtelen azonban, hogy hatalmi szempontból két célt szolgálnia. Az egyik cél, hogy a titkos választójognál jelentkező sok párttal szemben a vezérlő pártok többséget tudhassanak szerezni. A másik cél, hogy a pluralitás gondolatát becsempésszék a magyar alkotmányba. s ezzel az állampolgárokat első és másodosztályú állampolgárokká minősítsék, aszerint, hogy kétszer szavazhatnak-e a képviselőválasztáson vagy egyszer.

A titkos és tiszta választásnak lehet az a hátránya is, hogy különösen ott, ahol az alkotmány nyugodt történelmi fejlődése nem volt mindig biztosítva, nagyon sok párt jelentkezhetik, úgy hogy a többségi elv |érvé> nyesülése körül a kormányzást illetőleg nehézségek állanak elő. Itt csakis koalíciós úton való kormányzat lehetséges, amely lehet indokolt nemzeti veszedelmek esetén, különben, sok hátránya mutatkozhatik.

A francia parlament mutat erre példát, ahol sok kis párt van, s a kormányelnök első feladata a kabinet; kialakításánál mindig az, hogy mily erőket tud háta mögé csoportosítani, amely erők azután politikáját támogatják. Ez a támogatás azonban csak ideig-óráig tart. A francia kormányok rendszeren kérész életűek. A francia kamarák könnyen leszavazzák a premiet és jön helyébe más.

Maga a francia adminisztráció ezt nem érzi meg, mert a miniszterek nem annyira ügyintéző, mint inkább szónokló és tárcát képviselő miniszterek, Franciaországban nein jár a miniszternek nyugdíj. Az is igaz, hogy a francia polgári társadalom 1870 óta politikailag teljesen kiiskolázott és kitűnő erőket nyújt törvényhozása számára.

A folytonos kormányváltozás nem egészséges, ezért olyan erkölcsi alapon álló korlátozás, amely a határozott többség kialakulását, a polgárok jogos sérelme nélkül elősegíti, talán az egészséges államfejlődés szempontjából nem is volna kifogásolható. Ennek azonban nem a jogfosztás, nem az erőszakos választás, s a szövegbe bujtatott csalafintaságok lehetnek elősegítői, mert ezek az utak erkölcsi alapon nem állanak.

A pluralitás gondolatával a koalíció uralma idején, Andrássy Gyula gróf belügyminiszter kísérletezett s tudásának legjavát állította ezen cél szolgálatába. A nemzeti közhangulat azonban már akkor elejtette ezt a válasz-

tójogi törekvést, amely most föltámadt a Darányi-féle tervezetben. Eszerint egyes polgárok, — mindenestne zárt szám — képviselőt választhatnak úgy is mint országgyűlési képviselőválasztók. úgy is, mint törvényhatósági választók.

A polgároknak ilyen módon való osztályozása, nem tisztességes. Nem is helyes és nem is célszerű; a lakosság nagyrészenek a képviselőválasztásra és a közügyekkel foglalkozásra nevelő autonómiából való kizárása, előbb adni a képviselőválasztó jogot, s később törvényhatóságit. A különbségtétel nem igazságos s amellet az autonómiától el is idegeníti a társadalomnak jelentős rétegét.

Ha összehasonlítom az úgynevezett vegyes rendelkezések 1.5. fejezet 203. és 204. szakaszait e tervezetnek képviselői választójogot szabályozó 20. és 21. szakaszaival, azt kell megállapítanom, hogy a különbségtétel nem is indokolja meg a jogokban való előnyös helyzetet, sőt az »élethivatásszerű állandó foglalkozás« olyan tág kritérium, amely mindig a névjegyzéket összeállító? kényétől és kedvétől függ.

Az is meglepő, hogy az egyéni választásnál van tágabb választójog, s nem a lajstromos választásnál, ahol a nagy számoknál az esetleges szélsőségek és kilengések hatása eloszlatható.

A kerületi beosztásra vonatkozó belügyminiszteri jogkör.

A kerületi beosztást illetőleg a törvény abban tér el a Rakovszky-féle törvénytől, hogy bár törvényhatóságokként a képviselők összlétszámát megállapítja, egyebekben véglegesen a belügyminiszter hatáskörébe utalja a kerületi beosztás további levezetését. Ezzel a belügyminiszternek ezerféle módot nyújt a hatalmi szempont érvényesítésére.

Még csak arra nézve sem látok intézkedést a tervezetben, hogy az egyéni kerületeknek területileg összefüggőknek kell lenniök. Az összlétszámot illetőleg úgy látszik, népességi alapon, de mégis a határszéli törvényhatóságoknak némi kedvezéssel vannak az egyes törvényhatóságoknak adott képviselői mandátumod megállapítva.

Ez a kimutatás az, ami a belügyminisztert kötelezi. Egyebekben azon a számon belül, mely szerint 135

egyéni kerület van és 125 lajstromosan megválasztott képviselőnek keli lenni, a belügyminiszter jogkörébe tartozik egyes törvényhatóságokban az egyéni választókerületek számának, területének és székhelyének a megállapítása, ami ezenfelül marad, az lajstromosan töltetik be.

Hogy Pest vármegyét és Budapestet hogyan osztja be a belügyminiszter, erre nézve csak Pest vármegyére tvan korlát, az, hogy itt 3 választókerületnek kell lennie. Ellenben Budapest székesfőváros kizárólagosan lajstromos választókerületeit a belügyminiszter osztja be.

Széles jogok, amelyekre vonatkozólag még csak irányító korlátozó rendelkezések sincsenek. Csupán a szokott megnyugtató, hogy a belügyminiszter kiadott rendeletét az országgyűlésnek bemutatni köteles.

Nincs megmondva, de én úgy értelmezem az eddigi jogelveknek megfelelőleg, hogy ez csak egyszeri szabályozásra ad jogot a belügyminiszternek, de hát Isten tudja, miként értelmezik ezeket a szakaszokat később. Az országgyűlésnek való bemutatás nagyon kétes értékű rendelkezés, inkább csak megnyugtató, de nem jelenti azt, hogy az országgyűlés beleavatkozhatnék ebbe a szabályozásba, még akkor sem, ha a minisztert megbuktatja.

Mindez szöges ellentétben van az 1925. évi XXVI. t. c. ama rendelkezésével, mely szerint a választókerületek számát és székhelyeit külön törvény fogja megállapítani. E törvény megalkotásáig a minisztériumnak, tehát az össz-kormányának volt joga a régi helyzeten való különös változtatásokra.

Most az összlétszám és annak a törvényhatóságban való szétosztásán kívül minden jog a beklügyminisztert illeti. Maga képére állíthatja be a nemzeti élet ezen funkcióit, minden beleszólás nélkül, holott alkotmányjogi szempontból is ilyen általános érvényű rendelkezés kiadásához az egyes miniszter felelősségén nyugvó rendeleti joggyakorlás nem elégséges.

A szavazókörök beosztására vonatkozólag az 1925. évi XXVI. t. c. rendelkezései vétettek át, figyelemmel az 1929. évi XXX. t. c rendelkezéseire. Mint az 1925. évi XXVI. t. c. alkotása idején megtettem, úgy most is kifogásolom, hogy a szavazókörök beosztását, a beosztás megváltoztatását nem az autonómia szabályt alkotó szervei intézik.

A viszonylagos többségi elv

Az alaprendelkezésekből következik, hogy kétfélemódon választanak képviselőt. Bonyolultabb lesz a választási eljárás, s a létező pártok, különösen a kormánypárt javára szolgál a viszonylagos többségi elv beállítása az egyéni választókerületekben.

A relativitás mindig kedvez a hatalomnak, akinek emberei együtt vannak, míg a többi pártoknak úgy kell összeszerezni a választási táborát. Elég az ellenzékét szétszítani, hogy a hatalom által irányított párt többséggé juthasson.

Ez a viszonylagos többség a legbiztosabb előny a kormányzat számára. Igazságosnak semmi körülmények között sem igazságos, mert több jelölt esetén nagyon csekély kis töredékkel lehet mandátumot nyerni, úgy hogy a volt képviselő voltaképpen megbukhatik a kerületben, mert a választók nagyobb percentje ellene szavazott, mégis, képviselő lesz az új ciklusban.

Elképzelhető, minő lelki ellentét kiváltódása lesz ennek következménye, milyen fájó seb marad ez a nép lelkében és mennyire ellentétben áll ez a mi speciális magyar talajon nőtt alkotmányos elgondolásunkkal.

Hisz még a Tisza-féle közigazgatási törvények is a relatív választást az autonómiában csakis a kisebbségek képviselői állásoknál engedték meg, most pedig ilyen főbenjáró joggyakorlásnál a relativitás lesz a mód, ami az eredményt kiadja. Ezt olyképen igyekeznek orvosolni, hogy a megválasztottnak a leadott szavazatok 40 százalékát meg kell kapnia.

A 40 is kisebbség és nem többség, Lehet, hogy más országokban ez így vari, de nálunk ez idegenszerűen fog hatni és semmire sem megbékéltetően a kedélyekre. Bekerülhet a törvényhozásba 135 olyan egyéni kerületben megválasztott képviselő, akikkel szemben a választók többsége más állásponton volt. Nem választotta meg őket képviselőnek, nem tekinti azokat a nemzeti akarat letéteményeseinek. Tehát a relatív többségi elvnek következménye az, hogy a választó közönség tekintélyes része, sőt esetleg többsége nem jut képviselőnek a törvényhozásban.

Kis lajstromos kerületek

Ha pedig ehhez hozzáveszem, hogy a lajstromos választási rendszernél olyan számítási módot illesztettek:

be a tervezetbe, amelyik az ellenzéki kisebbség töredék mandátumait kiirtja, azt kell mondanom, hogy a választójogi tervezet választási rendszere nagyon is, alkalmas a kisebb pártok jogainak teljes konfiskálására, *Sőt nagyon is alkalmas arra, hogy egy kisebbséget, amelynek láta mögött a hatalom, áll, titkos és tiszta választás dacára 5 esztendőre úrrá tegyen ebben az országban.*

Már itt a kerületi beosztásnál meg kell azt állapítanunk, hogy igen apró kis lajstromos kerületek lesznek./ Különösen a vidéki törvényhatóságokban. A lajstromos választási rendszer azonban mindenre jó, csak arra nem, hogy kis területen kevés képviselői létszámmal dolgozzék. Nevetséges eredmények állnak elő a kis területű és létszámú lajstromos kerületekben.

Vagy az lesz az eredmény, ami a viszonylagos többségi választásnál, hogy az össze tartott kormánypárti tábor megkapja a lajstromos mandátumot, vagy lesz az eredmény, hogy jelentős töredék mandátumok fpar száz különbség miatt számításba sem vétetnek. Sőt megint előállhat, az a helyzet is, hogy lajstromos választáson tekintettel a kislétszámú lajstromos választókerületekre a kisebbség szedi össze az országban a mandátumokat s mint a nemzet képviselője intézi az ország sorsát. Miután időközi választás nem lesz, titkos választójog útján rendezkedik be egy kisebbség, hogy 5 esztendeig élet és halál ura legyen a trianoni Magyarország sorsa felett. Micsoda ellentét válhat ki ebből a nép és a törvényhozó testület tagjai között.

A központi választmány

Az alapvető rendelkezések után általános rendelkezésként jön a második fejezet, amely a központi választmányról szól, csaknem azonos az 1925. évi XXVI. törvénycikkkel. Amiben eltérés van, az természetesen nem egyéb, mint jogfosztás.

A rendezett tanácsú városok központi választmányalakítási jogköre megszűnik. A központi választmány tagjainak választása titkos szavazással történik, akikre több szavazat esett, lesznek a rendes, a többiek a pótagok a rájuk adott szavazat sorrendjében. Szóval voltaképpen ez is viszonylagos többségű választás. Tehát kimaradt az 1925. évi XXVI. törvénycikknek a kisebbségi pártok jogait biztosító azon intézkedése, hogy a választás titkos szavazással, de szavazólapok útján lajstromosan és az

arányos képviseleti rendszer szerint történik. Holott ez a rendelkezés bentmaradhatott volna, mert éppen az volt a baj az 1925. évi XXVI. törvénycikknél is, hogy a kisebbségnek a képviselőválasztások alapintézkedései kialakulásában nem volt része. Az 1925. évi XXVI. törvénycikknek talán egyetlen rendelkezése, amely az eljáró fórumok szervezésénél liberális volt. Irgalmatlanul kir hagyatott a törvénytervezetből.

Nincs megoldva az a probléma sem, melyet az 1925. évi XXVI. t. cikk 17. §-ának »rendelkezései biztosítanak, amely szerint az egyes választókerületek képviselve voltak a központi választmányban.

A központi választmány határozatai ellen panaszjogot ad a tervezet a tiszti főügyésznek is s tultjer-helti bíróságunkat a választmány ügyében 30 nap alatt való döntésre kötelezi. Helyes, hogy ma a közigazgatási bíróság a köz jogosítványok kérdésében záros határidő alatt határoz, csak hogy ennek alapfeltételeit is kell biztosítani, a közigazgatási bíráskodást decentralizálni keli. A törvénykezés egyszerűsítése folytán a kir. ítélőtáblánál igen kevésnél ran sok munka, valahogy a táblai hatáskört a közigazgatási jogvitás problémák egy részére ki kellene terjeszteni, mert a közigazgatási bíróság tulttelítése az ügyek késedelmes elintézését vonja maga után, ami különösen a pénzügyi és adóügyekben jelentkezik.

Benne maradt a törvénytervezetben is az 1925. évi XXVI. t. cikknek szakszempontból egyik legnagyobb hibája; azon rendelkezés, mely szerint a központi választmány is viszonylagos szótöbbséggel határoz.

Választásnál még csak magyarázható a viszonylagos többség, de intézkedésnél kisebbségi akaratot tenni árrá, a többségi akarat felett, az elképzelhetetlen.

Történhetik egy oly javaslat előterjesztése, amelyről a központi választmány tagjainak többsége megállapítja, hogy rossz, de akik nem akarják elfogadni, kétféle módon kívánnak intézkedni. Elrendelik a szavazást minden indítványra s a végeredmény az lesz, hogy miután az ellenvélemény kétféle metódust választott, határozati erőre emelkedik az intézkedés, amelyet a választmány többsége rossznak tartott. Csodálatos, hogy ezt a rendelkezést, bár a gyakorlatban is sok kritikát hagy maga után, a tervezet készítői is magukévá tették.

Jogfosztás a választójogosultságnál.

Most elérkeztünk azon rendelkezések ismertetéséhez, amelyek a relativitás és a kis lajstromos kerületek mellett a hatalmi célok szolgálata érdekében a legsúlyosabban és legbántóbban jelentkeznek és jogfosztottá teszik a magyar nép igen jó részét és nem is az értéktelen rétegeket.

A választó jogosultságról lesz szó, amelynek a tervezetben történt megkoncipiálása mindenképpen letöri azt a gondolatot, hogy a nép és nemzet fogalma közeledjék egymáshoz. — Sajnos, ezen jogfosztó cselekedetek csak később tárják fel hatásaikat, mert a kormány azon szándékban van, hogy a titkos választójog megalkotása után nem fog nyomban választatni.

Hiteles statisztikai adatok rendelkezésre nem állanak, különben is a számokat ezerféleképpen lehet csoportosítani. Nyilvánvaló azonban, hogy az a jogfosztás, mely az aktív választójognál: a választó jogosultságnál jelentkezik, súlyos jogelvonás a nemzetfenntartó, dolgozó polgársággal szemben.

A jogfosztási célzat három irányban tud eredményeket felmutatni:

- a) a választójogosultság feltételeinek megállapításánál.
- b) a már megállapított feltételek dacára, a polgárt kizáró rendelkezéseknél és
- c) a választó jogosultak összeállításánál, a közigazgatás kezébe adott nehézkes vizsgálati eljárásnál, amely ellen ad ugyan a törvénytervezet felelősségi jogot, de a rekuráció is nehézkes. A falusi társadalmunk egyrésze

az intézők kényére-kedvére van bízva, hogy bekerül-e a választó jogosultak közé, vagy sem.

E hármas irányú jogfosztásból foglalkozunk az el-
sővel, a választójogosultsággal.

A férfiak választójoga

Ezidőszerint férfiakat illetően a képviselő választói és a törvényhatósági választói jogosultság a következőképpen van szabályozva:

Az 1925. évi XXVI. törvénycikk általános feltételei a 24 életév betöltése, 10 évi -magyar állampolgárság, a 2 évi községben lakás, vagy lakástulajdon, az elemi iskola négy osztályának sikeres elvégzése, vagy az ezzel egyenlő értékű műveltség.

Á törvényhatósági választójognál az 1929: XXX. törvénycikk értelmében ugyanazok a kellékek: a 24 életév. a 10 évi állampolgárság, elemi iskola 4 osztálya, vagy ezzel egyenértékű műveltség, csupán a domiciüm változik, mert itt 6 évi helybenlakás van kikötve.

A tervezet szerint *a képviselőválasztók által választott kerületekben a férfiak választói jogosultsága általánosán a 20. §. 1. bekezdésében van szabályozva, kell hozzá 26 életév, 10 évi magyar állampolgárság és 6 évi községben lakás, vagy lakástulajdon, az elemi iskola 6. osztályának elvégzése, vagy ezzel tanértékre egyenlő rangú iskola elvégzése.*

A törvényhatósági választójog szabályozva van a tervezet vegyes rendelkezéseiben; kell hozzá a férfiaknál a 10 évi állampolgárságon és a 6 éves községben lakás, vagy lakástulajdonon kívül az elemi iskola 6. osztályának, vagy ezzel egyenértékű iskolai osztálynak elvégzése és a 28. életév betöltése, azonkívül legyen az illetőnek élethivatás - szerű, állandó foglalkozása és legyen az illető családfenntartó'

Nem beszélek arról, hogy főiskolát és középiskolát végzeteknél a korhatár alacsonyabb és a családfenntartás követelménye nincs kikötve. Tehát a jogfosztások taxáivá a következők:

1. Elveszi az egész magyar társadalomtól azt az országgyűlési képviselői választói jogosultságot, amely az az 1925. évi XXVI. törvénycikk 1. §-ában van megalapítva.

2. Az általa kreált országgyűlési képviselőválasztói

jogosultsággal is, — a vidéki több képviselőt küldő törvényhatósági városokat kivéve, — nem élhet az így feljogosított képviselőválasztó, mert 125 kerületben, — ami már maga anomália, — nem az országgyűlési képviselőválasztók választanak képviselőt, hanem a törvényhatósági választók. Ez a második nagy jogfosztás.

3. A harmadik ily nagyarányú jogfosztás, amidőn elveszi az 1929. évi XXX. törvénycikk 7. §-ában biztosított törvényhatósági választói jogot azoktól, akik nem felelnek meg a tervezet által kreált törvényhatósági választójog alapfeltételeinek.

4. Nem ismer régi jogot, amelyet 1848-tól kezdve minden törvény a magyar alkotmány szellemében, a magyar génuszhoz méltóan biztosított lakosai számára; mely az 1925. évi XXVI. törvénycikk 1. §-ának 3. bekezdésében is bentfoglaltatik.

5. A képviselőválasztóknál elveszi a 25. és 26. évet be nem töltött férfiaktól a választójogot.

6. Ugyancsak a képviselőválasztóknál elveszi azoktól a választójogot, akik 3—4 és 5 év óta laknak a községben, vagy bírnak lakással.

7. Elveszi mindazoknak a választójogát, akik az elemi iskola 6. osztályát nem végezték el, vagy ezzel egyenrangú más iskolai osztályt. Ebben a tekintetben azonban a 20. §. 1. bekezdés 2. pontjában ad kivételeket, de ezek a kivételek csekélyek ahhoz képest, amit ez a jogfosztás rendelkezés számban eredményez.

8. Elveszi a választójogát azoknak a törvényhatósági választóknak, akiknek önhibájukon kívül nincs élethivatászerii. állandó foglalkozásuk.

9. Elveszi a választójogát azoknak a törvényhatósági választóknak, akik 24, 28, 26, 27. életévüket betöltötték, a felsőbb iskolát végzetek kivételével.

10. Elveszi ezen választók közül azok választójogát, kik a népiskola 6. osztályát, vagy ezzel egyenrangú iskolai osztályt nem végeztek el bár 28. életévüket betöltötték.

11. S elveszi azoknak a választójogát is, akiknek van. ugyan 6. elemi iskolájuk, a 28. életévet is betöltötték, de nem családfenntartók.

A jogfosztásnak egész légiója ez. Lehetetlen bifurkációja a magyar alkotmányos jogok gyakorlásának, szövevényes, tekervényes és az állampolgárok osztályozására alkalmas.

Különösen sérti a magyar falusi társadalmat és a kispolgárságot. Keresztülvezetése, a jogokban való jogfosztásnak még hatványozott eredményét is jelenti.

A 6. elemi osztály elvégzésétől eltekint az országgyűlési képviselőválasztó jogosultság tekintetében azoknál, akik írni, olvasni tudnak és családfenntartók, ha a világháborúban vitézségi érmet szereztek, vagy altiszti rendfokozatot értek el, vagy a Károly csapatkereszt igazolt tulajdonosai. Nézetem szerint tiszteletlenség ez a nemzet áldozatot hozó tagjaival szemben, tőlük kívánni még a családfenntartást, akik lehet, hogy ma a világháború nyomorultjai.

12. Tehát újabb jobf osztás a hadviseltekkel szemben, akiknek nincs családjuk.

13. Elveszi a választójogot azon írni, olvasni tudó, önálló iparostól és kereskedőtől, aki nem családfenntartó. Egyebekben a családfenntartókat mentesíti a 6. osztály elvégzése alól.

14. Elveszi, bár a 6. osztályos képzettség alól mentesíti, a választójogot azon írni, olvasni tudó földművestől, aki nem családfenntartó.

15. De elveszi, bár a 6. osztály elvégzése alól mentesíti, a választójogot azon írni, olvasni tudó és családfenntartó földművestől is, akinek, vagy feleségének földbirtoka nem ad 60 aranykorona kataszteri tiszta jövedelmet.

16. Elveszi, bár a 6. osztály elvégzése alól mentesíti, azon írni, olvasni tudó gazdasági cseléd, vagy mezőgazdasági munkás választójogát is, aki nem családfenntartó.

De elveszi a családfenntartó gazdasági cseléd, vagy mezőgazdasági munkás választójogát is, aki legalább 6 évig ugyanannál a munkaadónál alkalmazva nincsen.

17. A törvényhatósági választóktól elveszi, bár a 6. osztály elvégzése alól mentesíti mindazoknak a választójogát, akik írni, olvasni tudnak, de nem családfenntartók.

18. Még, ha a családfenntartás feltétele megvan is, elveszi azok választójogát, akik a 30 évet nem töltötték be.

19. ez áll a hadviseltekre, önálló iparosokra és kereskedőkre, a földművesekre és a mezőgazdasági cselédre, munkásokra egyaránt.

20. Sőt földműveseknél megkívántatik a .60 aranykorona tiszta jövedelem, gazdasági cseléd és munkásnál

megkívántatik a 6 év óta ugyanannál a munkaadónál való alkalmaztatás.

Meg kell jegyezmem, a kormány jobboldali politikát hirdet igen gyakran. Nem tudok szemethűyni β meg* kell állapítanom, hogy a falusi zsidóságot illetőleg ezen szakaszokban roppant kedvezmények vannak, különösen a 6. elemi osztályt tekintve, a néppel szemben. Mindez éles ellentétek kirobbanására vezet.

A jogfosztó taxációknál, amelyben fordítottjáról mutatom be a törvénytervezetnek választójogot szabályozó rendelkezéseit, számoztam a jogfosztásokat, hogy ilymódon is látható legyen, minő nagyarányú, céltalan jogfosztás foglaltatik ebben a javaslatban.

Mielőtt a férfiak választó jogosultságával végeznék, pár szóval rá kell mutatnom azoknak a célzatoknak helyt nem álló voltára is, amelyek alapján a magyar férfi-társadalommal szemben a jogfosztás keresztül vezetett.

A javaslat, — bizonyos kivételektől eltekintve, — a helybenlakással dolgozik. Sőt ott is, ahol életkor-kedvezményeket ad, a helybelakást nem engedi el. Ugyancsak a képesítési kedvezmények is bizonyos foglalkozástól eltekintve, több esetben a helybenlakáshoz vannak kötve. Ez mindenesetre túlzott. Ellenben nagyon alkalmas jogfosztási célzatok keresztülvitelére. A 23. szakaszban a helybenlakás alól adott kivételek nem jelentékenyek. Ezek a kivételek igazolják azt, hogy a kisipar, kiskereskedelem és más kisebb lateiner-pályákon feltétlenül jelentkező lakhelyváltoztatásra nincs figyelemmel a törvényjavaslat szerkesztője.

Az elemi iskola 6 osztálya elvégzésének beiktatása népellenes rendelkezés, különösen azok állapíthatják ezt meg, akik ismerik a magyar iskoláztatási viszonyokat:

Megállapíthatják azt is, hojgy a 6 elemi iskolai végzettség elsősorban és főképpen az agrárlakosság ellen irányul. A magyar falu, a nemzetet, konzerváló erő, be akar vonulni az alkotmány sáncaiba, s vele szemben állítják be ezt a gátat.

A kataszteri tiszta jövedelem 60 aranykoronája, mint követelés a törpebirtokos és a földhöz juttatandók ellen irányul.

A gazdasági cseléd és mezőgazdasági munkás választójogát a munkaadótól teszi függővé, mert ha a munkaadó 6 évnél előbb bocsátja el, már nincs meg a választójoga. Holott ennek az elbocsátásnak lehet a

munkaadó anyagi viszonyaiban beállott hátrányos változás az oka. Lehet azonban jogfosztási célzata is, mert egy mágnás fogja magát, nem akceptálja a gazdasági cseléd és mezőgazdasági munkás jogegyenlőségét, kiadja a rendeletet, hogy uradalmaiban csak 5 évig lehet ralakit alkalmazni.

A törvényhatósági választójognál, mint már említettem, az élethivatásszerű foglalkozás kritériumait nehéz megállapítani. Vagy nagyon lazán fogják egyik helyen kezelni, vagy túl szigorúan a másik helyen, a minősítés az intézkedők kényére-kedvére van bízva.

A nők választójoga

Az 1925. évi XXVI. t. c. a nők választójogát szintén biztosította, habár a Friedrich-féle rendelethez viszonyítva túlságosan korlátolt mértékben.

A nők egyenjogúsításának híve vagyok, nem vitázom ebben a kérdésben, utalok azokra a gyönyörű beszédekre, amelyeket Apponyi Albert a nők joga érdekében a törvényhozásban elmondott, amikor az 1929-ben a XXX. t. cikkel a nők elől elzárták a törvényhatósági bizottsági tagságot.

A nők választójoga tekintetében az utóbbi évek törvényhozásai retrográd álláspontot foglalnak el és ez az álláspont jogf osztási céltatokból pointirozottai érvényesül a Darányi-féle tervetben.

A nők választójogosultsága két irányban emelte a választóközönség akaratelhatározását. A keresztény erkölcsi szempontok a nőknél hatékonyabban jelentkeztek a választás során. S az utolsó évtizedben a hatalomtól, a tőkétől való függőségi szempontok inkább hatással voltak, különösen falvakban a férfiválasztókra. A no a nyílt szavazásnál is sokkal bátrabban mert szavazni.

Az 1925. évi XXVI. t. c. második szakaszában az a nő kap választójogot, aki 30. életévét betöltötte, két évi helybenlakása van az elemi iskola hatodik osztályát elvégezte.

Azok a nők, akik csak az elemi iskola, négy osztályát végezték el, is kaptak választójogot, ha három, vagy több törvényes gyermeknek adtak életet és azokból három életben volt, vagy ha saját keresettel bírtak s önálló háztartást vezettek.

Annak a nőnek is választójoga volt, aki egyetemet és főiskolát végzett, itt az életkor sem jött számításba.

A Darányi-féle tervezet szerint az alapfeltétel ugyancsak a 30 év, de már nem két, hanem hat évi helybenlakás, de csak akkor, ha elvégezte az elemi iskola hat osztályát, emellett még saját., vagyónának jövedelméből, vagy keresetéből tartja el iná gát, vagy olyan feleség, vagy özvegy, akinek férjére nézve az országgyűlési képviselői választói kellék fennforog. Ha pedig hat elemi osztályú végzettsége nincs, de írni, olvasni tud', akkor már nem három, hanem négy gyermek életadása és életbenléte a kritérium és még emellett olyan férfinak legyen felesége, vagy özvegye, aki szintén országgyűlési képviselő választó. Bonyolult ez szörnyen.

Ha vizsgáljuk jogfosztás szempontjából, akkor meg kell állapítanunk, hogy elvesztik mindazon nők a képviselőválasztói jogosultságukat, akiknek ez megvolt, de a törvény újabb feltételeinek nem felelnek meg. Tehát elvesztik, akiknek hat évnél kevesebb helybenlakásuk van, akiknek bár megvan a hat elemi végzettségük, de nincs saját keresetük és saját vagyonuk, amelyből eltart-hatják magukat, vagy nem feleségei, vagy özvegyei olyan férfinak, aki országgyűlési képviselőválasztó. Elvesztik a választójogot azon háromgyermekes nők is, akiknek eddig négy elemi mellett megvolt, mert a három gyerek most már nem elég. Az egyetemi végzettségű nőknek is csak abban az esetben van választójoga, életkorukra való tekintet nélkül, ha a helybenlakás követelményeinek megfelelnek.

Ennyi jogfosztás történt a nőkre nézve, több, mint 8-féle, ha úgy fakszálunk. mint a férfiaknál tettük.

Most nézzük, milyen a helyzet a *törvényhatósági választójogot* illetőleg, amely törvényhatósági választójog jogosít a lajstromos szavazáson való részvételre.

Először is ezen 125 lajstromos kerületet illetőleg az országgyűlési képviselőválasztók névjegyzékébe felvett, tehát a tervezet szerint képviselő választójoggal már felruházott mindazon nőktől elvételük a választójog, akik a törvényhatósági vadásztok névjegyzékében a törvénytervezet 204 szakasza alapján nincsenek benne.

Érdekes, hogy míg a 925. évi XXVI. t. c. hat évi helybenlakás kritériumában tette a különbséget a nők képviselőválasztó és törvényhatósági választói jogköre között: viszont a törvényhatósági választójog a tervezet szerint a hat elemi végzett, önállóan, kereső nőknél azonos a képviselőválasztói jogosultsággal, mert a 21

és a 204. szakaszok között etekintetben nincs különbség. Akárhogy nézem a törvénytervezet 21 és 204. szakaszait nem találok különbséget. Viszont különbség van az írni-olvasni tudó és az egyetemet és főiskolát végzett nőknél, hol az utóbbiaknál a megállapított kellékeken kívül meg élethivatásszerű állandó foglalkozás kell a 24 éves életkor mellett, vagy olyan férfinak kell, hogy felesége, vagy özvegye legyen, aki törvény hatósági választó. Az írni, olvasni tudó nők választójoga a férjeikéhez igazodik. Játék ez a kritériumokkal, zavart keltő is.

Mindebből azt kell kihoznom, hogy míg a férfiak törvényhatósági és kép viselő választó joga között sok-sok különbséget tesz a tervezet, addig nőknél ez! a különbség már nem olyan túlzott. Meglepő ez az állásfoglalás. Természetesen a sokféle kritériumból a jogfosztások egész sorozata áll elő a nőknél is és ezen jogfosztási sorozatokat ép úgy lehetne takszálni, mint a férfiaknál tettük.

Az eltérés a nők képviselő- és törvényhatósági választójoga között a feleségeknél és az özvegyeknél jelentkezik főként. De lényeges az eltérés úgy az 1925. évi XXVI. t. cikkel szemben, mint az 1929. évi XXX. t. cikkel szemben és igen szeretném, ha a javaslat szerzői meg tudnák indokolni, hogy attól az egy szemponttól eltekintve, hogy kevesebb legyen a női választó, mivel tudják magyarázni ezeket a megszorításokat?

A nők választójoga kapcsán tett méltányossági intézkedések nem a tervezetet elkészítők érdeme. Ezek a rendelkezések az 1925. évi XXVI. t. cikkből vétettek át a törvénytervezetbe.

Így néz ki az a krudélis jogfosztás, amelyet a választójogosultság kelléke tekintetében a titkos választójogért a dolgozó magyar társadalom férfi és női tagjainak szolgáltatniuk kell. Ez tehát a jogfosztási alap is, erre épülnek fel a kizáró okok, amelyek már ezen kereteken belül eredményeznek újabb jogfosztást, amely jogfosztást fokozni fogja a politikai hatalom szolgálatába állított függő szervezetek esetleges szabálytalan eljárása is.

A választójogból való kizárás esetei.

Kétségtelenül ügyesen van összeszerkesztve a választói jogosultságra vonatkozó jogfosztási rész. Kitűnő, aki ilyet kiagyalt. Csak egy kérdést szeretnék a törvénytervezetet elkészítő kormányzati rendszer urai elé terjeszteni: Ha olyan nagyarányú jogfosztást akartak sőt erre fel kétféle képviselőválasztást is csináltak, akkor nyilvánvalóan látják is, hogy a képviselőházba a 125 lajstrornosán választott képviselővel voltaképpen szenátorokat állítottak be. Ha pedig *így*, van, akkor *mire* való a felsőház és miért kellett annak jogkörét kiterjeszteni? Arról ugyanis tudunk, hogy több államban, az északi államok közül is egy-kettőben nincs^ kétkamarás rendszer, hanem az egyedüli kamara, a nemzetgyűlés^, magában foglalja a felsőházi rétegeket is. De arról, hogy parlamentáris rendszer mellett egy országnak voltakej>pen hármaskamarális alakulata, szervezete legyen, erre példa nincs.

Amint említettük, a már elismert választó jogosultságot is elveszi a törvénytervezet a kizáró okok alapján. Ezek a kizáró okok egyrészt összeférhetlenség, másrészt a magánjogi teljeskörűség hiányából folyó választóképzetelenségen, továbbá rendészeti, végül büntetőjogi, tehát erkölcsvédelmi okokon alapulnak. Általában akkor indokoltak, ha ezen kizáró okok alkalmazásánál a szabadság és az erkölcsi követelményeknek az elve tárgyilagosailt érvényesül.

Azokkal a részekkel, amelyek az 1925. évi XXVI. t. cikkből szószerint vétettek át, voltaképpen nem is foglalkozom, mert ezek egyrészt a bevétele egészen természetes, a másik része pedig annakidején a törvényalkotásakor rendkívül erősen meg lett vitatva, bár sőt

hiba és erőszakosság van benne, de a magyar társadalom azokhoz ma már alkalmazkodott.

Az összeférhetetlenségen alapuló szabályok azok^{pr} amelyek a karhatalom tényleges tagjait kizárják igen helyesen a választójogból.

ÉL magánjogi önállóság hiányára vonatkozólag a törvényből átvett rendelkezések is indokoltak. Aki magánjogilag nem tud jogérvényes cselekedeteket végezni, annak nem lehet választóiogossága sem, mert közügyek intézésénél is meg keil kívánni a teljés cselekvőképességet.

A rendészeti korlátozások egyrészt a szegény jogon és az ebből kifolyólag függő helyzetem' , másfelől az erkölcsrendészeti kívánalmakon alapulnak. Ezekre nézve sem lehet kifogást tenni, hiszen szószerinti vétettek át a régebbi választójogi szabályokból.

A büntetőjogi intézkedéseket hármias alapon tagozhatjuk:

a) A választójog és az alkotmányos megalakulás körül elkövetett szabálytalanságok megtorlására vonatkozó rendelkezések.

b) Az állam büntető törvényeiből folyó rendelkezések és

c) esetleg szükségesnek mutatkozó a büntető törvényeken túlmenő oly rendelkezés, amely a parlament védelme és nívójának emelése szempontjából szükséges. Ezeknek azonban inkább a választhatóságot kizáró okoknál kellene előjönniök és nem a választó jogosultságot kizáró rendelkezéseknél. A mérték ott sem lehet más, csupán a tárgyilagos erkölcsi szempont és semmiképen sem politikai bosszú, vagy gyűlölet, még kevésbé' kormány- és pártvédelmi érdekek.

A választójogot és a, parlament szabadságát, tisztaságát védő kizáró okok nagyon is enyhék voltak a régi törvényben, s így nagyon is enyhék a jelen törvénytervezetben is. Holott a választások tisztaságát nem lehet másképp biztosítani, mintha a polgárok joga és szabadsága ellen vétők, a nemzeti akaratot meghamisítók kiküszöböltetnek a közjogi cselekményekre jogosítottak somból. Rajta kapott hamiskártyással sem ül le valaki másodsor a zöld asztalhoz.

Sajnos, még ma is áll az a politikai felfogás, hogy a közszabadságok elleni merényletek enyhébben kezelendők.

Még inkább meglepő, hogy a törvénytervezet, amely a jog vidékeknek egész más sokaságára is elkalandozik vegyes rendelkezéseiben, mit sem intézkedik a törvényhozók összeférhetetlenségéről. Holott van is máj\ összeférhetetlenségi törvényjavaslat, amelyet a törvényhozás magáévá tett, amely azonban mind a mai napig nem vált törvénné. Nem a felsőház jogköre kiterjesztésének kellett volna megelőzni ezt a javaslatot, hanem az összeférhetetlenségi törvény végleges helyes és szigorú kodifikálásának.

Jogállamban a politikai jogvesztés a büntető hatalom által kiszabott mellékbüntetés, amelyről a törvényhozó hatalomnak kell intézkedni akkor, amikor a bűncselekményeket kodifikálja, lehetőleg magában a büntető kódexben. De intézkedhetik egyes büntető törvényekben is, amelyeknek alkotása iránti szükség a büntető kódex meghozatala óta, vallott közkívánalom. Hiszen főleg a gazdasági élet újabb és újabb bűncselekményeket hoz felszínre. Ezen túlmenő intézkedések a választótörvényben csak azok lehetnek amelyek a választótörvényvel magával kapcsolatosak és kifejezetten a választótörvényben lefektetett nemzeti érdekeket védik.

A Darányi-kormány tervezete itt a Mikecz-féle: részekben újat is alkotott, de amellettt átvette csekély kivétellel az 1925. évi XXVI. törvénycikkben foglalt rendelkezéseket is, s ahol lehet, azokat megszigorította. így a 27. §. 1. bekezdés 2. pontjában a nyereségvágyból elkövetett vétségekkel egyenlő bűncselekményeknek deklarálta az 1914. évi XLI. törvénycikk 3. §-ában elkövetett rágalalmazási cselekményeket, ezek között a sajtó útján elkövetett rágalalmazást és a közhivatalnokok ellen elkövetett rágalalmazást is.

A sajtórágalmazás sem tartozott eddig a párbajvétséggel együtt a diffamáló bűncselekmények közé. A jelen törvénytervezet az ebben elíteltet egyenlőnek? minősíti a csalóval és a tolvajjal és még azt a kedvezményt se nyújtja e cselekményben bűnösnek kimondottnak, ami az 1925. évi XXVI. törvénycikk 7. §-ának 4. bekezdése nyújt az osztály és tulajdon ellen elkövetett izgatás miatt jogerősen szabadságvesztésre ítéltteknek, akiket csak akkor lehetett kizárni a választójogból, ha a cselekményt az 1918. évi XVII. törvénycikk életbelépte után követték el.

Nyilvánvaló, hogy a sajtó ezekre a rendelkezésekre nem volt elkészülve s ezen rendelkezéseknek ilymódon

való beállítása ellen több kifogás hozható fel. Elő is segítik a politikai üldöztetések egész légióját.

Először is rá kell mutatnunk, hogy mikor a becsület védelméről az 1914. évi XIV. törvénycikket megalkották, azt abban a tudatban alkották meg, hogy a sajtórágalmazások felett részben a 48-as törvényekben biztosított közszabadságjogoknak megfelelőleg esküdtszékek fognak ítélni. Az esküdtszéki bírászkodás ma is fel van függesztve. Szakbíróságok ítélni, akik a büncselekmény tényálladékanak alaki fennállása esetén a bűnt elítélni kötelesek.

A becsületvédelmi törvényben a bizonyítási rendszer nem tágkörű. Csekély és kivételes esetben van megengedve, legtöbbször a sértett akaratától függ, hogy bizonyítás egyáltalán lehetséges-e, vagy sem.

A bizonyítási anyag felett a bírói gyakorlat szerint kizárólag a bíró az úr. Előre, úgyszólván még a tényállás kellő ismerete nélkül kell határoznia, hogy valóság bizonyítása szükséges lesz-e, vagy sem és milyen terjedelemben. A sub intelligitur elvének a bírói gyakorlatba való átszűrődése folytán a vád a sajtórágalmazási pereknél megkönnyített helyzetben van a védelemmel szemben.

El lehet ítélni valakit, aki igazat írt, ha a bizonyítás lehetősége fenn nem forog, ami igen gyakran a sértettől függ. Én nem vitatkozom most, hogy ez a helyzet helyes-e vagy sem, csak arra mutatok rá, hogy a rágalmazás különösen a sajtórágalmazási perekben az esküdtszéki bírászkodás hiánya miatt is alaki ítéleteket kell hozni a bíróságoknak.

Még fokozottabban kirívó a helyzet a felhatalmazásra üldözendő sajtórágalmazás oknál. Különösen a politikai természetű talán túlélés bírálatoknál. Az egyikkel szemben a felhatalmazást adó békés álláspontra helyezkedik, a másikkal szemben felhatalmazást ad és azt elítéli. Ez a rendelkezés lehetetlenné teszi, hogy a jövőben a politikusok élesebb politikai bírálatot mondjanak a sajtóban is, mert nem tudják, mi az a határ, ameddig mehetnek. 10 embert, ha megkérdezzük egy sajtóvétség felől, azok nyolcféle véleményt is adhatnak.

A parlament lesz az egyetlen pódium, ahonnan a jövőben a bírálat egyáltalán lehetséges. A szentesi beszéd után éles vita volt két közéleti nagyságunk, Bethlen István és Eckhardt Tibor között. Ha a bíróságokhoz

szaladt volna elégtételért, a tervezet szerint ma egyik sem lehetne választó sem, még kevésbé törvényhozó. Pedig mind a kettőre mint értékre szükség van a magyar törvényhozásban. Politikus nem tételezi fel ^ másíkról, hogy esetleges sajtóbeli és túlélés nyilatkozatokért a bírósághoz szalad.

Hajtóvadászatot lehet tartani jövőben a politikai nyilatkozatokból kifolyólag a sajtó ellen, a politikusok ellen. Ügyvédi irodák külön erre a célokra rendezkedhetnek be. Nem fog merni senki sem különösen a gazdasági életben jelentkező visszaélések ostorozására vállalkozni. Az újságírói rend a jogfosztottságot fogja jelenteni. Stróhmannaok vállalják majd egyes sajtóbeli deliktumokért a felelősséget.

Senki sem fogja merni szóvátenni választási vagy egyéb visszaéléseket.

Most mellőzzük a politikai világot, térjünk át az autonómiára. Megválasztanak egy becsületes polgárt törvényhatósági tagnak. Ez a polgár egyik hivatalnál a maga egyszerű józan eszével szabálytalanságokat észlel. Az 1929. évi XXX. törvénycikk biztosítja számára az interpellálás jogát. Eámutat a hiányosságokra, 'szabálytalanságokra talán túlzottan, talán félreismerve a helyzetet. A tisztviselő nem volt hibás, a látszat szólott ellene s rágalmazásért bíróság elé állítja a törvényhatósági bizottsági tagot, akinek nincs mentelmi joga. Elítjélik, rendben van, ha bűnös, töltsé ki büntetését. Szabad-e ettől a becsületes törvényhatósági bizottsági tagtól azért, mert jóhiszeműleg abban a hiedelemben volt, hogy közkötelességet gyakorol, elvenni a közjogosítványokat. A tisztviselőknak szolgálati pragmaticáj uk nincsen. Fegyelmi bíraskodásnál egyetlen lehetőség, ami csupán! a legfelsőbb fegyelmi bíraskodásnál van, hogy a legfelsőbb fegyelmi tanácsban részben bírói tagok is foglalnak helyet. A tisztviselőt az alsóbb fórum elítéli. Az alsófokú fegyelmi bíraskodás azok kezében van, akik például a Gömbös-kormány alatt politikai exponensei voltak egy pártrendszernek. amelynek a tisztviselő a magánéletben ellene szegült s különválasztotta a főispánt és külön választotta a Nep-elnököt egymástól.

Az ítéletet, mert hiszen az emberek lelkületükben; sohasem mentesek a politikumtól, per longum et latem széles körben közzéteszik a sajtóban. Erre a tisztviselő úgy érzi, hogy meghurcoltatván, becsületének védelme

érdekéből a felelősség dacára is nyilatkoznia kell. Nyilatkozik. Nyilatkozatáért, melyben véleményt mond az eljárásról, felelősségre vonják, felhatalmazást adnak ki és rágalalmazásért a vádlottak padjára kerül. A fegyelmi ügy a legfelsőbb *fegyelmi* tanácsnál felmentéssel végződik, tehát a tisztviselő méltatlanul lett üldözve. Most jön a rágalalmazási per. Felhatalmazásra indult meg, a bíróság elrendeli a bizonyítást, a sértett nem ellenzi, kéri a fegyelmi iratokat a felhatalmazást adó hatóságtól. A felhatalmazást adó hatóság közérdekből megtagadja az iratok kiadását. A tisztviselőt a bíróság kénytelen elítélni mert bizonyítani sem tudott. Ennek a tisztviselőnek most e törvénytervezet elveszi a választójogát. De mennyi sok ilyen esetet tudnék még felsorolni, ha figyelemmel vagyunk az 1934. évi I. törvénycikk rendelkezéseire, amikor lehet egy tisztviselő létszámcsökkenteni nyilvános indokolás nélkül. Mennyi per lett ezekből, amidőn az indokolás nélküli létszámcsökkentést a tisztviselő keserű szavakban szóvá teszi.

Ezen jogfosztó rendelkezés a már meghozott bírói ítéletek után *post festam* van alkotva. Vájjon a bíróságok nem-e mérlegelték volna azt a körülményt, hogy később alkottatni fog egy választójogi törvény, amely választójogi törvény nagyobb büntetést szab ki az 1914. évi XLI. törvénycikk 3. szakaszába ütközött bűnösökre, mint ami magában a törvényben van.

És még egyet. Világnagyságokat, ha Magyarországra jönnek, teljes parádéval várják a hatalom képviselői, pedig e törvénytervezet szerint ha magyar polgárok volnának, annyi joguk sem volna. a. közügyek intézésében mint egyik országgyűlési képviselő Káinjának. És vájjon Kossuth Lajos, akinek sírját megkoszorúzták, ha ma élne, nem-e érte volna meg azt is, (habár még állampolgársága is rendben volna, hogy nem lehet választó, amint Féjja Géza mindezekre együttvéve szellemesen mutatott rá.

Ha pedig az ilyen elítélt kegyelmet kap, amely kegyelem intézéséért a kormány egy miniszterének a felelősséget vállalnia kell, akkor külön kell a kegyelmi rendelkezésben arról intézkedni, hogy a társadalom jogfosztottja marad-e, vagy sem.

Amikor a tervezet intencióit kérdik, súgnak-búgnak s azt mondják, hogy e szakasz a köztudatba az érdekeltek nevével megy át. De azt is mondják, hogy a parlamentből kimaradt politikusokra, valamint a jobboldali

a parlamentbe még esetleg bejutható politikusokra, az úgynevezett népvezérekre is vonatkozik. Az bizonyos, hogy a szabad királyválasztó oldal első harcosai közül többen nem kerülhetnek be e szakasz alapján a törvényhozásba. Választójoguk sem lesz. — Nem volna) helyes, ha a •társadalom egyes rétegeinek vezetői kívül maradnának s csak kívülről szólhatnak bele a politikai életbe.

A választhatóság s az ezzel kapcsolatos kizárások

Általánosan elfogadott elv, hogy a passzív választójog bizonyos tekintetekben szigorúbb keretek között van megállapítva, mint az aktív választójog. Aki választható, annak bírnia kell az aktív választójogosultsággal, de emellett még a törvényhozás munkája, annak Jósága és szakszerűsége érdekében, bizonyos korlátozásokat is állítanak be a törvényhozások a választhatóságot illetően.

Az 1925. évi XXVI. t.-c. szerint -országgyűlési képviselővé azt lehet megválasztani, akinek a választás időpontjában választójoga van és 30 életévét betöltötte, s nem forog fenn reá nézve olyan valamely kizáró ok, amelyet a parlamentben való helyfoglalással szemben törvény állapít meg.

A kizáró okok egyrészt az összeférhetetlenség elvén alapulnak, másrészt a választójog és a választási eljárás, valamint a képviselői fedhetetlen magatartás ellen vétket zárja ki a törvény, valamint szigorúbban veszi a kizáró okokat büntető tekintetből. Emellett az állampolgárságnál az 1879. évi L. törvénycikk 15. és 44. szakaszában foglalt rendelkezéseket is érvényesíti.

Már magában a törvényben az összeférhetlenségi, a választás tisztasága, a képviselői fedhetlenség védelme, s a választójog védelme érdekében fennálló rendelkezések túl enyhék voltak, ellenben a büntető és bizonyos fokig fegyelmi irányzatú kizáró okokat illetően a törvény túlságosan szigorú volt.

A Darányi-féle tervezet 51. szakasza értelmében a következő eltérések vannak a törvényes rendelkezésektől a választhatóságot illetően. Először is nem választható országgyűlési képviselővé, ha nincs is kizáró ok, ha a 30. életévét is betöltötte, az, *aki* a tervezet szerint or-

szágyűlési képviselőválasztásra jogosított, hanem csak az választható, akinek nem országgyűlési képviselőválasztási joga van, hanem törvényhatósági választójoga. — Mosolyt keltő intézkedés, mert ebből az következik, hogy az az alap, amin a törvényhozás felépül: az országgyűlési képviselői választójog, magának a képviselőháznak kialakításánál figyelembe sem vétetik.

De még a törvényhatósági választójog sem elég! Mert egyfelől az elfogadott 30. éves 1 korhatár minősíti a választhatóságot, másfelől, szemben az 1925. évi XXVI. törvénycikkkel, a 30 éves törvényhatósági választónak is csak akkor lehet képviselőnek lennie, ha az 51. szakasz három feltétele közül valamelyik feltételnek birtokában van.

Az egyik feltétel szerint már előbb kellett országgyűlési képviselőnek, avagy törvényhatósági bizottságtagnak, avagy képviselőtestületi tagnak lennie. E rendelkezés rációját miben sem bírja, nem emeli a közület nívóját, az pedig, hogy az utolsó 10 éven belül kellett ily tisztséget viselnie, szintén mivel sem indokolható intézkedés. Bizonyos tekintetben plutokratikus szempontokat szolgál, mert a törvényhatóság és képviselőtestület felerészben a virilisekből alakul, bizonyos tekintetben hatalmi célokat szolgál, mert különösen a községi képviselőtestületek nagy ritka eset kivételével a közigazgatás kívánalmának megfelelően alakítottak ki.

A másik feltétel, amely a parlamentbe való bejutást biztosítja, az egyetemi, vagy főiskolai \ végzettségi, abban az esetben, ha az illetőknek 'élethivatásszerű, állandó foglalkozása van. Ez az értelmiség, az intelligencia érdekeit szolgálja, legfeljebb azt állapíthatnánk meg: Jogy Irányi Dániel nem lehetne országgyűlési képviselő, inért nem volt neki élethivatásszerű, állandó foglalkozása, élete összmunka ját a közügyeknek szentelte. Hasonló helyzetbe kerülhetne' Kossuth Lajos is, ha mint -turini remetét, a törvényhozásba beválasztanák.

Hogy pár kiváló politikusunk hogyan intézte .-el ezt a kérdést á saját személyét illetőleg, azt nem tudom, de tudunk még sok miniszterelnök és minisztert viselt férfiakat, akiknek ma élethivatásszerű állandó foglalkozásuk nincsen. Le a kalappal előttük, a közt szolgálják, kérdés azonban, hogy a zsűri ezt ,a tág fogalmat az élethivatásszerű állandó foglalkozást, miként értelmezi velük szemben. Már az kacagtató volna, hogy ezen nomenklatúra miatt nagy iparvállalatok sietve állítanak be a

politikusokat igazgatósági tagokul, hogy ily módon élethivatásszerű, állandó foglalkozáshoz jussanak.

Azonban nemcsak a köztisztviselőköt, hanem a főiskolát végzetteneket engedi be a tervezet a parlamentbe, hanem beengedi végül azokat is, akik a választást megelőzőleg legalább 10 év óta élethivatásszerű Állandó foglalkozást üznek. De azt legalább 10 évig üzzék, itt van a hangsúly. Nem kell magyaráznom, hogy ez a rendelkezés engedi meg az értelmiségen kívül más foglalkozási ágaknak a bejutását is a törvényhozásba. Ellenben irányul a fiatalság ellen.

Ha valaki gazda, iparos, vagy más foglalkozású ember, 10 évig kell neki élethivatásszerűleg, tehát valószínűleg nem atyja mellett állandó foglalkozást üznie, amely állandó foglalkozás adja neki a kenyeret. Ami azt jelentheti, hogy ha valaki gazda, iparos, kereskedő és képességeinél fogva, vagy a választók bizalmából a törvényhozásba, be akarják őt juttatni, annak nem 30, hanem legalább 31 esztendősnak kell lennie. Beleszámítva a katonai szolgálatot is, úgyhogy ezeknél a kategóriáknál minimum a 31. életév. Ezzel vannak anegrövidítve a parlamentbe való bejutásnál az említett társadalmi rétegek az értelmiséggel szemben.

Kivételt csak azok képeznek, akik vagy most bent ülnek a parlamentben, vagy az utóbbi 10 év alatt bent ültek a parlamentben, vagy jórészt vagyonuknál, vagy jórészt a hatalom kegyéből helyet foglalnak a községi képviselőtestületben, vagy a törvényhatóságban, ami az utóbbi évek alatt, hogy Gömbös szavaival éljek, a hajlékony gerincű embereket is jelentette.

A kizáró okok

A választhatóság általános és különös feltételeit. tovább szigorítja a törvény, az úgynevezett kizáró okok alapján.

Ezek a rendelkezések a tervezet 52. és 53. szakaszában foglaltatnak.

Az 53. szakasz a foglalkozásbeli összeférhetetlenséget sorolja fel csupán, ezt is, helyi területi alapon, ellenben nem intézkedett az úgynevezett érdekeltségi összeférhetetlenségről, amely az állam-kormányal való kapcsolat folytán áll elő. Ezek a rendelkezések az összeférhetetlenségi törvénynek vannak fenntartva, amelyre nézve ezidő szerint az 1901. évi XXIV. t.-c. rendelkezései foglal-

nak jelentős szabályokat, habár ezek a rendelkezések ma már idejét múltak, nem azért, mint egyesek hiszik, mert túlszigorúak; hanem azért, mert ma már a függés szálai sokkal erőteljesebbek a kormányzat és a gazdasági élet között és sok olyan rejtett összeférhetlenség van, amely felől az 1901. évi XXIV. t.-c. nem intézkedik.

Van ugyan elfogadott új összeférhetlenségi törvényjavaslat, de ez törvényerőre nem emelkedett. Holott, a nívóemelés, amelyet Bethlen István gróf a titkos választó jogos parlamenttől félt, akkor lenne biztosítva a valóságban, ha ezek az érdekeltségi összeférhetlenségi rendelkezések bekerülnének már most a választótörvénybe is.

Az 53. szakasz rendelkezései voltaképpen azonosak a 1925. évi XXVI. t.-c. rendelkezéseivel, kiemelik a választás intézéséből a választás lefolytatására hivatott szerveket, de inkább csak a vezetőket. Azonkívül kizárja, de csak a választás napjának kitézése és a választás közé eső időben a kerületi hatósági szerveket, valamint a királyi bíróságok tagjait, akiknek területi hatáskörük van az illető kerületben, ahol a választás történik, ezért ott nem lehetnek képviselők.

Tartalmi összeférhetlenség csupán azokra az ügyvédekre van beállítva. — s ez az egyetlen intézkedése a törvénynek, — akik földbirtokrendezési, vagy telepítési ügyben az érdekeltek képviselétével voltak megbízva. Kivéve azon országgyűlési képviselőt, aki a földigénylőket kerületében ellenszolgáltatás nélkül képviselte.

Fennmaradt a tervezetben az 1925. évi XXVI. t.-c.-nek általam javasolt azon intézkedése, hogy a hatósági személyek ugyanazon hatósági területen, amelyen képviselővé jelöltettek, előbbi állásukba két éven belül vissza nem állíthatók.

A kizáró okok a parlamentet és a választás szabadságát védik azokban a rendelkezésekben, amelyek a tervezetnek az 1925: XXVI. t.-c.-ből átvett 159. szakaszában foglaltatnak, amikor a nemzethűség hiánya miatt indítottak valamely törvényhozó ellen összeférhetlenségi eljárást. Ugyanide vonatkozik a képviselői megbízatást elmulasztó egyénnel szemben az 1925: XXVI, t.-c.-ben fennálló hátrány, a megbízó levelét bemutatni elmulasztó képviselővel szemben. Valamint az sem lehet képviselő, aki az összeférhetlenségről szóló 1901. évi XXIV. t.-c. 25. szakasza értelmében tilos közbenjárásban bűnös.

Egyebekben — így a büntetett előélet tekintetében — fennállanak mindazon rendelkezések, amelyek a választójogosultságra nézve fennállanak, sőt fokozottabb mértékben, mert például a tervezet 27. §. 1. bekezdésének 2. pontjában megjelölt vétség vagy kihágás miatt jogerősen elítéltek 10 évig záratnak ki a magyar politikai életből és az idevonatkozó kegyelemnek is? kifejezetten kell rendelkezni, hogy ezen 10 év elengedte tett számukra. Ezekről a kérdésekről az előző fejezetben már szóltam.

A kizáró okok között a magyar állampolgársággal kapcsolatosakra és a forradalmi kormányzótanácsban, forradalmi törvényszékben való szereplésre s a kommunista politikai megbízatást teljesítésre vonatkozólag ugyanazon szabályok állnak fenn, mint az 1925. évi XXVI. t.-c.-ben.

Az 1925. évi XXVI. t.-c. szerint csak a hazafiatlan magatartás miatt elítélt közalkalmazottak veszítették el 5 évre a választhatóság jogát, abban az esetben, ha hivatali állásukból való elmozdításra, vagy ügyvédség elvesztésére ítéltettek az említett okból. Ez a szakasz most már elmarad, ehelyett beállított egy új rendelkezés; mely szerint az a volt közszolgálati alkalmazott, akit fegyelmi ítélettel jogerősen, hivatalvesztésre ítélték, nem lehet képviselő. Ennek az alkalmazottnak a politikai jogvesztése eszerint teljes, ugyanazon tekintet alá esik, mint akit büntetett miatt ítélték el, holott nincs a fegyelmi törvényeknek olyan rendelkezése, amely a politikai jogvesztést, mint joghátrányt állítaná be.

Ha a mi fegyelmi bíraskodásunk a tisztviselők szolgálati pragmatikájába illeszkedhetne, ha annak intézői, különösen alsóbbfokon, a pártpolitikával soha kapcsolatban nem állanának, ha meg volna engedve a fegyelmi eljárásban felsőbbfokon is az ügyvédi védelem akkor is túlságos szigorú volna ez az igazságtalan rendelkezés, amelynek rációját elkésérítően szigorúnak látom, figyelemmel különösen arra, hogy sok igazságtalan ítélet volt már a kezeim között és nagyon jói tudom, hogy a közigazgatásban az újrafelvételi eljárás nagyon is szűkre szabott lehetőségek között folyik le.

Meg kell állapítanom, hogy az ítéletek igen sokszor justic-mordokat is foglalnak magukban és nagyon sokszor megtörténik, hogy az autonómiában a politikai rendszerrel szemben resistáló tisztviselő juthat ilyen kelemetlen helyzetbe. Hiszen csak azokban a vármegyékben, ahol én, mint közigazgatási tisztviselő működtem.

tudok értékes egyéniségeket, akiknek hivatali jogkörük-
ből való kiemelése nagyon könnyen ment; néha felfelé
buktak, néha elcsapták őket. Példa rá a Décsy Zoltán és
az Ugron János esete. Akikből országos nagyság és jeles
erdélyi főispán lett később.

Bethlen István gróf nagyon jól tudja, Maros-Tor-
dában hogy állottak ki a közigazgatási tisztviselők és
hány felett lebegett a Damokles-kardja, miszerint el-
csapják őket, pedig jó tisztviselők voltak. Nem szabad
egy-két csapnivaló, rossz tisztviselőért a köztisztviselői
kar felé a Damokles-kardját ilymódon is felállítani,
hogy a közéletben való szerepléstől egyszersmindenkorra
jóvátehetetlenül elzártnak, akkor, amikor maga a kor-
mányzati rendszer több esetben látja szükségesnek saját
főispánjai kicserélését, akiknek ma a fegyelmi bíráskodás
joga lényegesen a kezükben van. A legfelsőbb fegyelmi
bíráóság, különösen a közigazgatásban, nincs olyképen
megszervezve, hogy azt a tisztviselők feletti végső bírá-
skodáshoz szükségelt teljes függetlenséggel bírónak tekint-
hessük, s ügyvitele sem olyan, hogy ott a védelem lehe-
tősége teljes mértékben kibontakozhassak.

Ezekhez a kizáró rendelkezésekhez még csak_v egyet
kell megemlíteni. Mikor az összeférhetlenségi törvényt
megcsinálták, — Rakovszky István mondotta, — a tör-
vény elkészítésénél élő emberekre voltak tekintettel, hogy
azok ne kerülhessenek be a képviselőházba. Minden sza-
kasznál feljegyezte és minden jxmtnál is, hogy melyik
rendeletkezés kire vonatkozik. A jelen törvénytervezetnek
említett helyei is olyanok, hogy ezeket a célokat is szol-
gálják.

A választói névjegyzék és a túltengő közigazgatási hatáskor

A választói névjegyzékre vonatkozó rendelkezések csekély kivételtől eltekintve ugyanoly módon oldattak meg a törvénytervezetben, mint ahogy ezek a rendelkezések a Rakovszky-féle törvényben beillesztve vannak. Szabatosabb megállapításokra, az eljárás egyszerűsítésére a tervezet nem törekszik. Pedig az erre való törekvés helyénvaló volna, mert hiszen a törvénynek ez a része az, amelyiknek a választási eljárás mellett a legtisztábbnak, a legvilágosabbnak, a leghatározottabbnak kellene lennie. Hisz a falusi lakosságunk sorsa közjogosítványok gyakorlását illetőleg éppen attól függ, hogy a választótörvény ezen rendelkezéseit kellőképpen megismerheti-e és ahhoz alkalmazkodhatik-e és a törvényben biztosított felszólamlás és panasz jogával tud-e élni.

Különben is a pártok itt hagyják leginkább magára a népet, mert hiszen a választóanyag összeállításával járó munkálatokra a legtöbb pártnak nincs is pénze. Ezért helytelenem kell, hogy elhagyták azt a szabatos szétválasztottságot, amely az 1925. XXVI. törvénycikk idevonatkozó részében jelentkezik, amely öt fejezetben ennek az aktusnak egyes fázisait elhatárolja külön alcímekre osztván be történelmi időrend szerint a számláló lapok kiadásától a végleges névjegyzék és a másolatok kiadásáig tartó folyamatot.

Törvényszerkesztési szempontból ugyanis az 1925. évi XXVI. törvénycikk 27—50-ig terjedő része rendkívül áttekinthetően van megszövegezve. Bizony jó volna a beosztást is a falusi nép érdekében is ilyen szabatos szétválasztottsággal beilleszteni a tervezetbe.

Azok a rendelkezések, amelyeket a választótörvény alkotása alkalmával különösen Vázsonyi Vilmos, a választói jog szakértője, de mi is valamennyien támadtunk és igazságtalanoknak tartottunk, sajnos belekerültek a törvényterve-

zetbe is. 12 év múlva sem engedett a rendszer és nem osztotta el a Rakovszky-törvényben is jelentkező hibákat.

Ami újítás a tervezetben a törvénnyel szemben van, azok nem könnyítések és a beillesztett Rakovszky-anyagnak a ní-vóját nem emelik.

Az első és legfontosabb eltérés, hogy a törvényjavaslati tervezet elveti az összeíró küldöttségek rendszerét, akiknek feladata volt azokban az években, amelyekben az országgyűlési képviselők névjegyzékét ki kell igazítani: működést teljesítsenek, ezt a kiigazítás munkáját a községi előjárósággal karöltve, de mint autonóm független szerv teljesítsék. Ehelyett a törvénytervezet a névjegyzékek készítéséhez szükséges előmunkálatokon kívül az összeíró küldöttségek jogkörét is a községi előjáróság, illetőleg városokban a polgármester hatáskörébe utalja, akik elbírálják a választói jogosultságot s a 40. paragrafus értelmében határozataik ellen felszólamlás van a központi választmányhoz.

A választási eljárás, annak előkészítése a polgárok közjogosítványainak megállapítása és mindezek felett való bíráskodás a legfontosabb közjogi aktus. A múlt tapasztalatain okulva, az ellenzéknek idevonatkozólag kívánalmi voltak. Ezen kívánalmak háromfélék:

a) A legfontosabb aktusokat a független bíróság hatáskörébe kívánták utaltatni, mert itt maga a bírói felelősség is védi azokat a nagy szabadságjogokat, amelyek a választótörvényben le vannak fektetve a polgárság számára.

b) A kevésbé jelentőseket illetőleg, vagy ott, ahol a bírói funkció kiegészítésre szorul: a kívánalom az volt, hogy a szakszervek mellett az autonómia is vegyen részt és különösen a jogok intézésénél nyilvánosság biztosítása mellett az autonómia kiküldöttei, vagy a bírói szerv vezetése mellett az autonómia kiküldöttei kezében legyen a súlypont.

c) A harmadik kívánalom az volt, hogy a közigazgatás,, amelyet a mi hatalmi rendszerünk politikai célokra is felhasználhat, — amelynek függősége a kormányzati hatalommal szemben nyilvánvaló, csupán azon segédtevékenységre szorítkozzék, amely az előkészítésnél el nem maradhat, és ebben a tekintetben az autonómia által kiküldött bizottságok, küldöttségek, választmányok és a bírói szerv rendelkezésére is álljon.

Az ellenzéki követeléseknek sine qua nonja volt az a negatívum, hogy a közigazgatás működési tevékenysége ezen közjogi aktusokban döntőleg igénybe ne vétessék.

A Darányi-féle tervezet ebben a tekintetben nem segíti

elő ezen jogos kívánalmakat, ami a tiszta választás és az alkotmányosság elvének több helyen esetleg a rovására megy.

Már említettem, hogy a Rakovszky-féle törvény is a szavazókörök megállapításánál voltaképpen szabályalkotási jogot ad az autonómia végrehajtó szervei kezében a tervezet pedig a választói névjegyzékek összeállításánál az 1925. évi XXVI. törvénycikktől eltérőleg az előkészítési eljárást illetően egész a határozathozatalig a döntőjogokat a községi előljáróság és a polgármester kezébe adja. Nem haladás, hanem visszafejlődés: az összeíró küldöttségek munkájának megszüntetése, amely működésnek már a nyilvánosságában is a lakosság számára biztosítás volt.

Félő tehát, hogy a jogfosztásnak az a harmadik lehetősége, amelyet őszintén meg kell vallani, időközi választásnál a választójogosultak egy részének kihagyásában észleltünké ez fennmarad, sőt teljesen annak a szervnek kezébe lett most ez adva, amelynek munkája ellen a parlamentben is számos kifogás és interpelláció hangzott el. Hiszen ezek a rendelkezések szinte discrecionális jogokat is biztosítanak; az említett közigazgatási szerveknek. Elég ebben a tekintetben hivatkoznom a törvénytervezet 30. és 31. paragrafusára, ahol meg van mondva, hogy a választójogosultságot igazolni kell, de a bizonyítás alapjául szolgáló adatok beszerzése iránt csak méltánylást érdemlő esetekben lehet intézkedni. Mindenütt, ahol jogadásról van szó, a lehet és szabad szó, ott ahol pedig a választókról van szó, imperatívusok az! igazolást illetőleg a tervezet rendelkezései. Bíróságosi joga is van az előljárásnak, tisztára a lekiismeretességére van bízva, hogy minő mértékben végzi el ezeket a nagy előkészítőteendőket, amelyek a polgárság számára a jogot biztosítják.

A községeket illetőleg fontosak azok a rendelkezések is, amelyek arra vonatkoznak, amikor a névjegyzékek kiigazításával kapcsolatos tudnivalókról a közigazgatási szervek a lakosságot tájékoztatták. A dobszóval való hirdetés csak *esetleges*, holott kisebb községekben, ahol falragaszok nincsenek, a dobszóval való többszöri hirdetést kötelezővé kellene tenni. Így a nép tudomást szerezhet, miszerint jogainak felvétele mely időpontban folyik.

Benn maradt a törvénytervezetben a 40. paragrafus 2. bekezdésében foglalt azon rendelkezés, hogy a névjegyzéknek közszemlére történt kitétele alatt minden választó bárkinek felvétele ellen élhet felszólalással a központi választmányhoz. A jogmegadást illetőleg tehát bárki emelhet kifogásokat. A jogelvonást illetőleg azonban csak azok, akik annak szenvedő alanyai. Nem biztosított a pártok számára

a tervezetben sem az a jog, hogy a jogfosztásokat orvosoltathassák. össze keli szedni mindazokat, akikkel jogfosztás történt s csakis külön-külön beadványban történhetnek meg a felszólamlások. Mindezen eljárás azt mutatja, hogy a jogfosztásokat illetőleg a törvénytervezetben is előnyösebb az elbánnás, mint a jogmegállapítás kérdésében.

Egyebekben is a törvénytervezet szövege a választótörvény szövegével csaknem azonos, úgy hogy az azokkal való részletesebb foglalkozást, minthogy törvényből átvett rész, mellőzöm.

A tervezet végsőfokon a választójogosultság kérdésében való döntést alkotmányos bíróságunk a közigazgatási bíróság hatáskörébe utalja. Ezáltal a közigazgatási bíróságnak rettenetes nagy munkát ad, holott a középfokú közigazgatási bíróság felállítása által ezek a kérdések a helyi viszonyokat is jobban ismerő kir. ítélőtáblák keretében megoldhatók volnának.

A névjegyzékekről, ha véglegesen összeajfittattak s a következő évre jogérvényesek, az elhelyezési helyeknél másolatokat lehet szerezni. Ha az. érdekeltek maguk csinálják; a másolás ingyenes, azonban ez csakis a hivatalos idő alatt történhetik, ami azt jelenti, hogy nagy névsorokat hosszadalmas késlekedéssel lehet elkészíteni. Ha maguk az őrző szervek csináltatják, akkor súlyos pénzekbe kerülnek és még így is lehetnek esetek, amikor a másolatkiadás megtagadása miatt a közigazgatási bíróság elnökéhez kell fordulni.

Kívánatos volna ennek a kérdésnek a választóközönség és a pártok érdekéből való jutányosabb és figyelmesebb megoldása.

Ezek a jegyzékek sok és sok más vonatkozásban is használtak. Azoknak a kinyomatása kevesebbe kerülne, úgy az anyag publikusabb és nyilvánosabb lenne, később a helyzetváltozásokat pótnyomtatványokkal pótolni lehetne. Állítom, hogy a mai rendszer mellett sokkal többet fizetnek' ki a jelöltek és a pártok névjegyzékekre, mint amibe a nyomtatási költség kerül s amit különben át is lehetne hárítani a választások során az érdekeltekre. Ez esetben nem volna kegy a választói névjegyzék megszerzése, hanem a jogokat biztosító nyilvánkönyv lenne, amelyet mindenki megszerezhet s így ellenőrizheti a saját közjogi jogosítványait is.

Az úgynevezett „választási tisztaság és zavartalanság“.

A választási eljárás a törvénytervezet harmadik részének 6-ik fejezetében van szabályozva. Voltaképen /választáselőkészítés már a névjegyzékösszeállítás is.

A kitűzéstől számított cselekmények azok, amelyek: az eredmény megállapításáig választási eljárás címén ismeretesek. Tehát ez a választási eljárás feloszlik négy részre, az egyik a kitűzés az adminisztratív előkészítéssel együtt, a másik az ajánlási eljárás, a harmadik rész a szavazás, végül a negyedik az eredmény megállapítása Λ

A választás kitűzésére és előkészítésére vonatkozó rendelkezések csaknem szószerint a törvényből vannak némi változattal átvéve. Tekintettel arra, hogy most már kétféle választás lesz, mellőztetett az a rendelkezés., hogy az összes képviselőválasztásoknak 10 nap alatt meg kell tartatniok, ehelyett az van kimondva, hogy a legkorábbi időpontokra kitűzött választás a belügyminiszteri kitűző rendelet közzétételétől számított 20 napnál nem hamarabb, a legkésőbbi időponlra kitűzött választás pedig az országgyűlés megnyitása előtt legalább 10 nappal történjék meg. Tilalmi szabály az, hogy ugyanannak a választókerületnek területén nem lehet egyidőben az egyéni és a lajstromos választást megtartani.

Nem értem, ha máí- kétféle választási rendszert, a kerületit és lajstromost állította be a törvénytervezet, mennyivel helyesebb lett volna, ha ugyanazon választóközönséggel egyidőben tartotta volna meg, olyképen, hogy a kerületi szavazás eredményét a lajstromra is alkalmazta volna. Ennek akadálya, nem lett volna: s a pótképviselők bevonásával a kerületi és a lajstromos jelölti kar ugyanaz lett volna. így azonban az ország lakosságát két-felé izgalomnak teszik ki.

Meg kell jegyeznünk, a választótervezet az időközi választásokat úgyszólván végleg törli, az egyéni kerületekben is; a pótválasztás lehetőségeit az, abszolút többségi kiküszöbölése miatt igen kevés esetre szorítja le. Új választásról pedig csak akkor lehet szó, ha a választás valamely okból meghiúsult.

Természetes, hogy most is csak *lehetőleg* vasárnapra, a munkaszünet napjára, vagy egyéb munkaszüneti napokra kell kitűzni a választásokat, tehát idevonatkozólag az imperatív rendelkezéseket ma sem állították be.

A választási bizottsájk körülbelül ugyanúgy van megalakítva, mint a törvényben. Ugyanez áll a szavazatszedő küldöttségek alakítására is, és ezen szervek! eskütelére is. A szavazatszedő küldöttség elnökévé most is meg lehet a községi jegyzőt tenni, aki ezt a megbízatást elfogadni tartozik. Ezen rendelkezés veszélyes volta egyáltalán közigazgatásunknak a közjogi cselekményekben még külön hatáskör biztosítása indokoltan aggályos. A múltból mit sem tanult a rendszer és nem javította a Rakovszky-féle törvényt.

A karhatalom tekintetében is ugyanazon szabályok vannak beállítva, mint a Rakovszky-féle törvényben.

A szavazási igazolványokra vonatkozólag is fennállanak a régi rendelkezések. Kikézbésítésük biztosítása tekintetében is a régi szabályok állanak fenn. A kikézbésítésnek minden irányban való biztosítása — dacára a múlt tapasztalásainak, — külön szankciókkal elősegítve nincs.

A bizalmi egyéneket illetőleg a tervezetben az intézkedés az lesz, hogy a választási bizottsági mellé is kirendelhető lesz, mint eddig a lajstromos választásoknál volt; egy megbízott, a szavazatszedő küldöttségek mellé pedig 2 vagy 3 bizalmi egyén. Megmaradnak még a hatósági azonossági tanúk, elmaradnak az összekötők, akik a szavazatszedő küldöttség és a választók között az összeköttetést tartották fenn. Ezeknek elhagyása azért indokolt, mert titkos választás esetén külön gyülekező helyek nincsenek.

Úgy a Rakovszky-féle törvényben, mint a törvénytervezetben van egy-egy fejezet, a választás tisztaságának és zavartalanságának biztosításáról. Talán még a titkos választásnál is fontosabb, hogy a választás tiszta, becsületes és zavartalan legyen.

Az 1925. évi XXVI. t.-c.-ben a 60, 61. szakaszok azok, amelyek a választás tisztaságát és zavartalanságát

külön is szolgálják. Ezen rendelkezések a zászlótilalmat, a körmenet tilalmat, a pártgyűlések tartását, a választással kapcsolatos sajtótevékenységet szabályozták és tilalmazták a választóknak bármely ellátásban való részesítését. Ez utóbbit rendkívül sok kedvezménnyel. Végül megállapították, hogy a választás napját megelőző nap délután 6 órájától kezdve a választási eljárás befejezéséig a választókerületben szeszes italt árusítani, kiosztani, vagy a közvetlen fogyasztás céljából egyéb módon forgalombahozni, tilos.

A Darányi-féle tervezet a zászlókitűzésre, a körmenetekre vonatkozó rendelkezéseket fenntartja. A választásokkal kapcsolatos sajtótevékenységet még inkább megszigorítja, mert nemcsak az 1925. évi XXVI. t.-c. 60. szakaszának utolsó bekezdését veszi át, hanem még" külön a 68. szakasz 2. bekezdésében kimondja, hogy a választás napját megelőző hetedig naptól kezdőelőleg a választással kapcsolatos röpcédulákat és röpiratokat semmi módon sem szabad terjeszteni, s ily röpcédulák és röpiratok a postahivatalok által is visszatartandók.

Ellenben ez alatt az idő alatt is megjelenhetnek az újságok, azok szétküldhetők s akinek újságja van, agyba-főbe szidhatja a másikat és befolyásolhatja a választókat. El lehet terjeszteni valakiről egy hamis hírt és azt nincs módjában a most intézményesített néma héten megcáfolni. Eddig az 1925. évi XXVI. t.-c. szerint néma hét nem volt, a néma hetet a Darányi-féle tervezet rendszere-síti. Az 1922-es választáskor, amely hosszúra nyúlt, adatott ki egy miniszteri rendelet, amely néma hetet biztosított, de ezt az 1925. évi XXVI. t.-c.-be nem vette át. Most azonban a néma hét alatt sem gyűlést, sem sajtóterméket kiadni a pártoknak nem szabad.

A pártgyűlésre vonatkozólag beállított rendelkezések fennmaradnak: a régiben, legfeljebb 24 órája lesz 20 helyett a rendőrhatóságnak, hogy nyilatkozzék, ha nem akarja a bejelentett pártgyűlést a kívánt helyen megtartatni. Ellenben drákói szigorral, nóvumként vannak szabályozva a pártgyűlés lefolyására vonatkozó részletek. Tehát csakis a képviselőjelölt, vagy a képviselőjelölt külön leigazolt kísérete, felsőházi tag, kormánytag, vagy olyan állampolgár szólalhat fel, aki a törvényhatóságban lakik, ahol a pártgyűlést tartják, vagy ha nem ilyen, a választást közvetlenül megelőző 5 éven belül országgyűlési képviselő volt. Úgy látszik, ez az új pártok ellen van, és közös érdekbiztosítása a parlamentben bentülő pártoknak,

mindenképen arra való törekvés, hogy ezen törvénytervezet folytán az észlelhető keserűség elnyomassék és a magyar közélet régi munkásai számára az akció megnehezíttessék. Egyaránt szolgálja a jelenlegi kormánypárt, mint a parlamentben bentülő ellenzék érdekeit.

A pártgyűlésen pedig a rendőrhatalóság gyorsírói feljegyzések alapján az elhangzott felszólalásokat egész terjedelemben feltüntető jegyzőkönyvet készít. A gyorsírói feljegyzések költsége a bejelentőket terheli. Sőt nem is «szabad addig gyűlést tartani, míg a gyorsírói feljegyzés költsége fedezve nincs.

Mindez a választási küzdelmet lokalizálja a politikai élet jelenlegi szereplőire. Pártérdekeket szolgál és nem az egyenlőség céljait. Protekció s megakadályozása annak, hogy egy választáskor egy új népmozgalom, vagy irány a legkisebb mértékig is érvényesülhessen. A közszabadságok szempontjából legszomorúbb rendelkezése a tervezetnek. A gyorsírói feljegyzések rendszere pedig eszünkbe juttatja a diktatúrás állapotokat. Mert ha ilyen feljegyzéseket kell készíteni és nem a hatóság becsületes tisztviselőjére bízják, hogy vigyázzon a törvényben védeni kívánt érdekekre, akkor feltehető, hogy ezek a feljegyzések azt a célt is szolgálják, hogy utánuk aztán titokban átvizsgáltassanak a beszédek szövegei, abból a szempontból, vajjon nem-e lehetne egy alkalmatlan jelölt ellen eljárást indítani.

Utálatos politikai cenzúra, a rendőrállamnak rosszkinövése, amely itt, a tervezetben elfogadásra talál. Szeretném tudni, hogy mikor lehetséges ezek szerint a nemzet életében új gondolatokat és irányt bevinni, ha a létező pártok a szólásszabadság terén külön protekciót kapnák, a rendőrhatalom ráneveltetik az utólagos cenzúrára, a már elhangzott politikai beszédekkel szemben.

Ha pedig azt veszem, hogy a gyorsíró költségét a bejelentőknek, tehát a jelöltnek kell megfizetni és számítást teszek, csak 3000 községet véve alapul, hogy egy-egy kerületben legalább 30 község van, — mivel azonban nagyobb helyek is vannak, lesz olyan kerület, ahol 150 község lesz, s ha a hites gyorsírói feljegyzések költségét veszem, napi ellátási díj, munkadíj, áttételi költség, akkor tekintélyes summa jön ki, amit a hatósági hites gyorsírók költségei fejében egy jelöltnek fizetni kell.

Honnan veszi erre szegény párt és szegény jelölt a pénzt, hiszen, amije volt, azt be kellett adni az ajánlási

kaucióba. Ha veszem a gyűlés meghirdetését, az utazási költségeket, s ezeket a zsíros, gyorsírói honoráriumokat, a kerületek nagyságát, 10.000 pengő legális kiadást látok olyant, amely nélkül, ha a 'közigazgatás a jelöltnek segítségére nincs, — megmozdulni sem lehet a kerületben, és kár az autóbenzínért, amit elfogyasztanak.

1938-ban, a lábhoz tett fegyver politikája idején, szegény ember nem lehet az országgyűlés tagja, mégj jelölt sem lehet. A szólásszabadság gyökerében meg vart támadva és a szókimondó jelöltek ellen az általuk megfizetett gyorsírói feljegyzések alapján eljárás indul, önkéntelenül eszembe jutnak Petőfi Sándor szavai, amelyeket akkor mondott, mikor a 48-as választások alkalmával felléptették a Kiskunságban képviselőnek, de a márciusi nagy idők dacára a helyi közigazgatás másképen határozott. Óvatos vagyok, nem mondom, csak gondolom.

A képviselőjelölteknek, saját személyükre vonatkozólag tájékoztató nyilatkozatot kell kiállítani. Ez az úgynevezett önjánlás. Utálatos, indokolatlan és szegény képviselőjelölt, valamint a pótképviselőjelölt köteles is erre. Ki kell fejtenie a közéletben kifejtett működését, arra vonatkozó ténybeli adatokat. Szóval úgy gondolja a tervezet, hogy szabad és lehet, — minthogy az utolsó 10 esztendő alatt lehetett is, — bekukkantani egy kerületbe, leadni a nacionálét, aztán várni a mandátumot, ha van pénz az ajánlásra, a gyorsírói költségekre, stb. Lehet, hogy az ellenzéki képviselőjelöltnek baja is lesz a hatósággal, amely a köztevékenységre vonatkozó ténybeli adatokat esetleg nem látja igazoltnak. Sőt újabb nyomtatási költség is merül fel, mert ezen nacionálét ki kell nyomtatni, szét is kell küldeni. ,

A rációját mindezeknek nem látom, legfeljebb a Kenverös-Kaufmann eset miatt gondolom, hogy szükség van erre, de hát, ha a imiltban történtek ilyen hibák^ akkor azokért elsősorban a pártok, a főispánok; felelősek, akik ilyen hivatalos jelöltet küldtek, vagy hoztak le. Es! miért adtak neki, az ilyen jelöltnek, a »Kedves barátom« jelzésű, hozzáintézett ajánló és dicsérő levelet.

Nem helyesebb volna-e, ha inkább a t program és a nemes közéleti harc irányítaná a választást, mint az ilyen módszer és rendszer?

A 64. szakaszában a tervezetnek köteleztetik a képviselőjelölt azon személyek nevének bejelentésére, akik vele és körülötte a gyűlések rendezését, a körutazásokban való

részvételt teljesítik és a gyűléseken is felszólalhatnak. Ezeket előre állapítsa meg szegény képviselőjelölt, mert másnak bejönni a kerületbe nem lehet, ezek az úgynevezett patentírozott kortesek lesznek. így csúszik be az élharcos intézmény ismét vissza a politikai életbe.

Fenntartja a tervezet a szesztilalomra és ellátásra vonatkozó rendelkezéseit az 1925. évi XXVI. t.-c-nek, utóbbiakat tiszteletreméltó kivételekkel. Végül új ideiktatott szakasz, hogy a közigazgatási személyzet nem vehet részt pártgyűlés rendezésében, nem fogadhat el megbízást pártgyűléstől, nem vehet részt képviselőjelölt körutazásában, nem gyűjthet össze szavazókat, nem; vezetheti a szavazás helyére a választókat. Ertjük, hogy mit akar a tervezet, helyes tilalmak, csak szigorúbbnak kellene lenniök.

Ezek azok a rendelkezések, amelyekkel a Darányi-féle tervezet a választás tisztaságát és zavartalanságát biztosítani kívánja, nézetem szerint újabb és újabb akadályok, legalábbis legtöbbször ezen rendelkezéseknek ilyen, azokból a célokból, amely célokat a jelen munka több lapján erőteljes szavakban megkifogoltam.

Az az ajánlást rendszer és az abban felállított gátak és akadályok

Most rátérünk a választási eljárásnak ama részére, mely a kép viselő jelölésekre vonatkozik. Az ajánlásokat megelőző tervezeti fejezet a címe szerint, a választások tisztaságát és zavartalanságát biztosítja. A zavartalanságot kétféleképpen lehet értelmezni, vagy úgy, miszerint nem lesznek zavarva akik választani hivatottak, vagy úgy, hogy akik ezt a törvényt megalkotják pro és kontra azok nem lesznek zavarva más pártok, vagy ellenfelek által.

Igaz, hogy a javaslat a hatalomnak kedvez, de azért már elősegíti azt is, hogy akik ezt a törvényt megszavazták, vagy habár ellene is voltak, de keresztül engedték, azok mandátum-birtokállományukat megtarthatják.

Bizony küzdelem fejlődik most ki a parlamentben bent ülő pártok és kintlevő táborok között. Az előbbi tervezeti részben a pártgyűléstartásra, a hivatásos kortesekre vonatkozó rendelkezések pazuurát adnak a bentülő parlamenti ellenzéknek, míg ellenben irgalmatlanul lehetetlenné teszik! más kintlevő ellenzéki versenytársaknak, azt, hogy valaha a magyar politikai életben részt vehessenek, Ez tehát nemcsak a kormánynak jó, hanem a bentülő ellenzéknek is. Ugyalátszik a választójogi tárgyalások csak ebben a tekintetben lettek eredményesek.

A mostani parlament tagjainak a következő választásokon való küzdelmi zavartalanságát biztosítja az ajánlásokról szóló rész is, mert az ajánlások a választási versenyfutásnak gátversenyei. Nincs a világon az a versenypálya, ahol annyi és annyiféle akadály lenne beállítva, mint e törvénytervezetben van. Ezen akadályok egyrészét a most bentülő parlament tagjainak nem kell átugorniok, ez alól mentesíti őket a tervezet. Állítom, kár minden próbálkozásért, felesleges volt minden jogfosztás, sokkal helyesebb lett volna

egyszerűen meghosszabbítani a jelen parlament életét, kevesebbe került volna, mint azt a titkos választójogi törvényjavaslatot vívmányként benyújtani és tárgyalni.

Olyan okosan, olyan bölcsen van ez a hatalmi szempontokból még a jelenleg létező barátságos ellenzék érdekeit is biztosítandó megállapítva, hogy itt ugyan más élfia a magyar nemzetnek be nem juthat a törvényhozásba. Kár volt mondani a jogfosztási rendelkezés is, mert az ajánlás tökéletes munka.

Más kérdés^ hogy erkölcsi szempontból ez az eljárás helytálló-e, arra mi a jelen nemzedék, az érdekeltek kritikát nem mondhatunk. Ezt a kritikát a magyar nép adja le, az utókor talán valamikor.

Az 1925. évi XXVL törvénycikk legkiiogásoltabb része volt, ahol az ajánlási rendszert szabályozták. Ismertettem már, hogy ezek a kifogások főként két irányban jelentkeztek. Először is hamis ajánlásokkal meg lehetett rontani a jó' ajánlásokat. Másfelől az ajánlásokat vég nélkül lehetett szerezni s a törvény szerint mindegyiket el lehetett bíráljni. így a nagyszámú felesleges ajánlás már rontotta a többi s az ajánlok voltaképpen az ajánlással választottak is, mert a kettős ajánlások lehúzatván, nem maradt csak egy jelölt a porondon, legfeljebb a többségi párté. Én ugyanis 1926. óta nem tudok olyan esetet, amikor egy többségi ^párti hivatalos jelölt ajánlását kellett volna az ajánlásokat elbíró bírónak elutasítania.

Dehát végül ezt az ajánlási rendszert megszokta a nép, aláírta, vigyázott a sajtó az egykézből származó ajánlásokra igyekezett rápirítani. Valahogy az erőteljes harcok parlamenti élet miatt a többségi emberek sem mertek visszautasításra okot szolgáltató botrányokat előidézni. Így különösen időszaki választásoknál az ajánlási frontot valahogy az ellenzék áttörte. Emellett mindenki hangoztatta, bűnös ez a rendszer, tehát meg kell változtatni.

Így történhetett meg, hogy a közhangulat hatása alatt Darányi Kálmán vívmányként hozta a régi ajánlás eltörlésével a plutokratikus kaució rendszert, amellyel már szintén foglalkoztam s amely lehetővé tette, hogy aki szegény ember, annak nem szabad politizálnia Magyarországon. Alljon félre. Vagy lassanként kialakuljon a jelölteknek egy harmadik típusa, akik valahonnan máshonnan kapják a pénzt, idegern tényezőktől, ami nagyon veszedelmes, aggályos nemzetbiztonsági szempontból is.

A kaució törvény után már az időközi választásokon

sem tolakodtak a jelöltek. Pénzes emberek passziójává alakult át a választás.

A tervezet elfogadja a választási törvény rendszerét. Nagyon kevés a simítás benne, elfogadja a már megszavazott katiciósz rendszert is s emellett újakat alkot. Hihetetlenül érdekes és lehetetlen eset, zseniális agy volt, aki ezeket kitalálta. Mestermű ez a fejezet az egypárt uralom és a megalkuvó ellenzék szolgálatában.

Vegyük csak ezen rendelkezéseket sorba. Először is szükségesegek az ajánlási ívek, azoknak a beszerzése körül a régi akadályok megmaradtak. Azután szükséges a jelölt elfogadó nyilatkozata, ezek még apróbb kis gátak, most jön az első nagyobb, le kell tenni a biztosítékot, igen magas összeget és az ajánlási íveket hitelesíteni kell. A hitelesítésnél fennáll ma is annak lehetősége, hogy az egyik párt; jóval megelőzze a többi pártokat. Ezt már úgy hívjuk a köztudatban, hogy hatalmi idő. Rendesen úgy volt ez a múltban is megcsinálva, hogy a többség ajánlási ívei egyszerűen már végig futottak a kerületben, amikor az ellenzéki jelölt megjelent ajánlási íveivel. Röpívet sem tudott kiadni a többségi kortesek azon híresztelésének megcáfolására, hogy nem lesz ellenzéki jelölt, mert annyira érdemes az egységes párt jelöltje, hogy az ellenzék jelöltet sem állít.

Ha végre a hitelesített ajánlási ívek kézben vannak, akkor meg kell szerezni az ajánlásokat. Az ajánlások száma igen tekintélyes, dacára, hogy a biztosíték rendszere fennáll, A közigazgatási bíróság elnöke újévi beszámoló nyilatkozatában maga hívja fel a figyelmét a hatalom urainak arra, hogy magas kaució mellett túlmagas ajánlási számokkal dolgozni nem szabad.

De nem mindenki ajánlhat a választók közül. Felének olyannak kell lenni, aki 30. életévét betöltötte. Ugyanazon, községből, ha a községek száma négyenél több, az ajánlás érvényességéhez megkívánt aláírásból csak negyed rész kerülhet ki ajánlóként, a többinek az aláírása érvénytelen. De nem lesz hatálytalan a vizsgálat során, mert az ilyen aláírás is számít, ronthatja a másik ajánlott ívét, a kettős aláírás szempontjából. Ahol négyenél kevesebb község van, ott is csak az ajánlók törvényes számának a felerészéig lehet egy községből hiteles ajánlatot szerezni, önálló városi kerületekben a szavazó kör helyettesíti a községet.

Ez lesz az a népies ajánlás.

De mindezen ajánlások csak akkor érvényesek, ha közjegyző, vagy kir. járásbíró, választási biztos, vagy a köz-

igazgatási hatóság azokat hitelesíti, tehát a nagyszámú ajánlónak meg kell jelennie hitelesítés céljából. Ha a község előjárósága okoskodik, mert ebben a tekintetben a 76. paragrafus 1. bekezdése nagyon sovány tartalmú, megfelelő biztosítéki intézkedéseket nem tesz, vagy ha a választó fél a községi előjáróságtól s nem mer előtte megjelenni, akkor be kell menni a közjegyző, vagy a járásbírószék székelyére és ott kell hitelesíttetni aláírását. Tekintélyes kis fuvar költség is áll így elő és rendkívüli munkavesztést jelent ez az alkotmányos jog-gyakorlás.

Hát ez az a titkos választójog, amelyik annyira a polgári szabadság érdekeit biztosítja? A választási biztos csak olyankor vehet részt a hitelesítésben, ha a kerületben nincs járásbírószék vagy közjegyző, ilyenkor hitelesíthet a kerület székhelyén legalább 3 nappal az ajánlatok benyújtása előtt igen kis, rövid időtartamban csupán.

Nincs a tervezetnek soványabb rendelkezése, mint az ajánlások hitelesítésére vonatkozó 76. paragrafus. Nincs ebben megmondva semmi, nincs tilalom arra nézve, hogy a többség 5000 ajánlást hitelesítsen a községi előjáróság által, s így elzárható az ellenzék a községnél helyben való hitelesítéstől. Nincs biztosítás adva a választóknak, hogy ha a hitelesítés miatt megjelennek, ezt az aktust nyomban teljesíteni kell.

Ha már most mindezekben a gátakon túl vagyunk, akkor következik az ajánlások beadása, a választási biztos előtt. Ekkor már be kell fizetve lennie a kauciónak, sőt az általunk önajánlásnak nevezett írásbeli nyilatkozatot is csatolni kell sőt ennek szabályszerű közszemlére tételét igazoló hatósági bizonyítványt, ami tekintetében a tervezet tágkörű hatáskört, szinte discrecionális jogot ad a hatóságoknak. És bizony, ha mindezek meg sincsenek, akkor ajánlás ide, ajánlás oda, el sem fogadható az ajánlat, egyhangú lesz a választás.

Majd az ajánlások átvizsgálása következik. A 79. paragrafus ebben a tekintetben homályos. Míg nyíltzavazásos kerületeknél az ajánlások elfogadása felett a választási biztos döntött, most ez a jogkör a választási bizottság hatáskörébe megy át. Körülbelül ugyanolyan tartalmúak a rendelkezések, mint a lajstromos választást illetőleg a régi törvényben benne voltak. Előállhat majd a véleménykülönbség és azután megtörténhetik, ami Debrecenben megtörtént.

A választási bizottságnak most már kötelessége megvizsgáltatni az összes ajánlásokat, ez a régi törvényben lajstromos választásoknál nem volt. Így a kettős ajánlásokra való

vadászat tovább is folyni fog és megvan a szankció is a 79. paragrafus 4. bekezdésében, hogy t. i. az ajánlás érvényessége szempontjából nem lehet figyelembevenni az olyan aláírást, amelyik több ajánlásban fordul elő, az ilyen aláírást valamennyi ajánlási íven törölni kell. Apró kis kihágási büntetéssel sújtja e kettős ajánlókát a törvény, szóval maradt ezen a téren is minden a régiben, csak legfeljebb-nagyobb a hókusz-pókusz.

A hitelesítés kérdésének a tervezet szerinti megoldása hiába magában rejti a fuvardíjak lehetőségeit, a székhelyre kell bemenni az ajánlást hitelesíteni. Gyorsíró költség, fuvardíj, hivatásos kortesek, hírlap támogatás, és mi egyéb, bizony a biztosítékon kívül mindezek súlyos költségeket jelentenek. Tehát szegény ember ne vegyen részt a választásokban, de jómódú, önálló egyéniség se próbálkozzék azzal, mert odavész a pénze, ha csak nem tartozik a 'kedvezményezett pártokhoz, amelyekről a 75. paragrafus 2. bekezdése rendelkezik.

Amely párt ugyanis a választást közvetlenül megelőzői országgyűlésen 4 képviselőtaggal bírt, s országos szervezkedését a képviselőház elnökénél 3 hónappal a választások kitűzése előtt bejelentette, hivatalos jelölteket kreálhat. Ezek a hivatalos jelöltek aránytalanul kevesebb ajánlással jelentkezhetnek a választás porondján. Ha rövid a kardod, toldd meg egy lépéssel! A jelen parlament tagjai és pártjai számára, ily módon a választás zavartalansága is biztosítva van, sőt állítom, a választás kizárólagossága is.

Az ajánlások visszautasításánál novum lesz az olyan visszautasítás, amikor megvan az érvényes ajánlás, de fele az ajánlóknak nem harminc éves, vagy egynegyedénél az¹ ajánlóknak több lakik egy községben, vagy szavazókörben.

Az ajánlás benyújtásának módja ugyanaz, mint ami volt, a múltban.

Megpróbálom ezen fejezet alapján összegezni, hogy kik nem indulhatnak titkos választójog vívmánya mellett a jövő politikai küzdelemben.

Általános irányelvként megállapítható, akinek nincsen pénze, az ne próbálkozzék és az se próbálkozzék, akire nézve a csekélyebb számú ajánlás érvényességére vajó mentességet a törvény nem biztosítja.

Nem indulhat az, aki a biztosítékot letenni nem tudja, vagy helyette letenni nem tudják.

Nem indulhat az, aki az ajánlási íveket kellő időre, mivel a hitelesítés ideje rövid, beszerezni nem tudja.

Avagy az üres íveket kellő időben hitelesíttetni nem tudja, szintén az ajánlási hitelesítés rövid ideje miatt.

Nem indulhat az akinek önajánlását a hatóság a közszemlére kitévelt igazoló záradékkal el nem látja.

Nem indulhat az, aki a hitelesítés rövid időtartama alatt a hitelesítőknél kellő időben hitelesíteni nem tud.

Ha pedig a közjegyzőre van szorulva, nem indulhat az, aki a közjegyzőnek a hitelesítési díjat megfizetni nem tudja.

Nem indulhat az, akinek hitelesített ajánlásait az ellenfél azonos ajánlásai lerontják.

Nem indulhat az, akinek bár van érvényes ajánlása, de az ajánlóknak legalább fele 30 évnél fiatalabb.

Nem indulhat az, akit 1 vagy 2 község ajánlott, míg a többi községekből, vagy szavazókörekből túl kevés az ajánlása. Hiába is van meg alapjában véve az összajánlási szám, amit a törvény megkíván.

Nem indulhat az, akit valamely »véleménykülönbség« miatt a választási bizottság az ajánlásból kizár, habár később a közigazgatási bíróság a választási bizottság határozatát megsemmisíti.

Szóval igen helyesen van a törvénytervezet e része összeszerkesztve, amikor az ajánlási fejezet után intézkedik' az egyhangú választásról.

De már magában az ajánlási fejezetben intézkedik a törvény a képviselőjelölt visszalépéséről és ha a képviselőjelölt visszalépett, pótképviselő is jogait veszti. Fordítva nem áll fenn az eset. Ez vonatkozik az egyéni választókerületre. Lajstromos kerületben egyes jelöltek visszalépése, vagy halála az ajánlás érvényességét nem érinti.

Tekintettel a sok akadályra, van a törvény eme fejezetében egy óvatossági szakasz is, mely szerint a választás elmarad, ha a választási bizottság egy ajánlást sem fogadott el érvényesnek. Hát ennyi sokféle akadály mellett ez is megtörténhetik, legjobban favorizált versenyző is elbukhatik az akadályokon s a mezőnyt nincs aki lefussa. Node azért mégis ne aggódjunk, nem mindig történik ez meg.

Az ajánlások helyett rendszeresített kaucióról a 116. paragrafus intézkedik, avégből, hogy mikor fizetik azt vissza. Visszakapja a kauciót a megválasztott jelölt, visszakapja a bukott jelölt, Wa a leadott szavazatok negyed részét kapja. Visszaadják, ha a választás előtt meghal a jelölt, ha a választás elmarad és hogy hfa a választás előtt következik be a jelöltnél valami kizáró ok, amiből van a törvényben elég.

Ezek a rendelkezések az egyéni kerületre vonatkoznak. Lajstromos választásnál, ha a hányados osztószám felét a szavazatok száma eléri; vagy ha a lajstrom legalább egy képviselői megbízáshoz jut, vagy ha a választás elmarad, s eredményének megállapítása lehetetlenné válik.

A szavazásról

A törvény szerint kétféle szavazás volt: nyílt és lajstromos titkos.

A tervezet szerint titkos lesz, de vagy egyéni kerületi titkos, vagy lajstromos titkos. Magára a szavazásra vonatkozó rendelkezések ebben a tekintetben eltérést nem okoznak, csupán a végeredmény megállapítása tekintetében lesznek különbségek, amely különbségek azonban: lényegesek és nagyban eltérnek az 1925. évi XXVI. t.-c. eredménymegállapítási rendszerétől is.

önkéntelenül elgondolkozik az ember, vajjon az általam már elmondott kegyetlen és igazságtalan korlátok elfogadása helyénvaló áldozat/fc-e azért, hogy titkosan lehessen szavazni? A titkos szavazásért teljesen belemenni olyan lehetőségekbe, hogy 100 eset közül kilencvenszer olyan parlament alakuljon ki, amely a nemzeti akarat képviselőjére nem hivatott, s olyan kialakulási rendszer léptetessék életbe, amelyik végleg lehetetlenné teszi az a koreszméknek, irányzatoknak a nemzet Házába) való bekerülését.

Mi ugyanis most figyeltük a lezajlott román választásokat. Ott 40 százalék után prémiumos rendszer van a kormány javára. Milyen igazságtalannak találtak ezt, és mennyire aggódtunk a magyar kisebbségért, melynek lényegesen kisebb lett volna a törvényhozásban a súlya, ha a Tatarescu kormány eléri a 40 százalékot. Mennyire igazságtalannak találtuk volna ezt. Az itteni választójogi javaslatban szintén fennáll olyan lehetőség, amelynek igazságtalanságát külföldi viszonylatban érezzük.

Nem mondom, hogy a román gyakorlati módszer nem-e irgalmatlanabb, magam is jól tudom, hogy Szatmár megyében több, mint 20 község népének nem lehetett most szavazni a Magyar Párt mellett, csak azért, mert

megállapított, hogy ott járványos betegség van és a községekre vesztegzárat alkalmaztak.

A törvénytervezet maga vonja le az, ^ajánlások ne-
hézességéről " a tanulságot, mert kétféle választása kü-
lönbötet meg a már említett választások között: egy-
hangú választást és szavazásos választást. Egyhangiu a
választás, ha csak egy ajánlást fogadtak el, és még ha
egyéni kerületi választásnál visszalépés történt.

Egyébként, ha egynél több ajánlás van, szavazásnak
van helye. A szavazás módja, a szavazás céljait szolgáló
szavazási eszközök: boríték, szavazólap, magának a szava-
zási eljárásnak a lefolytatása, szinte szószerint át vannak
véve az 1925. évi XXVI. t.-c. rendelkezéseiből, némi pótlással és némi javítással.

Így a jelölés eredményének a választási biztos áltaL
történt közlése most már nem kerül a központi választ-
mány elé. A törvényhatóság első tisztviselője, mint köz-
ponti választmányi elnök, intézkedik ebben. Sokkal he-
lyesebb volt a régi rendszer, amikor az intézkedés joga
tanácskozótestület kezébe került. Volt benne bizonyos el-
lenőrzési szempont is a választási bizottság működését
illetőleg, amely most ura az ajánlások elfogadása felett
való határozathozatalnak.

A pártok részéről a tervezetből törölt összekötő,
tehát külön megbízottat kivéve, a megbízott a bizalmi
egyének és az ellenőrző azonossági tanúk vehetnek részt
a választáson, a tervezet 89. szakasza értelmében. Az aján-
lást átnyújtóké a bizalmi kijelölés joga, abban az eset-
ben is, ha a szavazás közben áll elő az akadály a teendők
folytatásában. Helyesebb volna ezt a jogkört a választási
megbízott, tehát a választási bizottság mellett működő
legfőbb pártszemély hatáskörébe utalni, aki ott székel a
választási bizottság mellett és nyomban intézkedhetik
a szükségesnek mutakozó személyi pótlások iránt.

A tervezet megállapítja azt is, hogy a szavazás tar-
tama alatt a befolyásolást elkerülendő, a szavazásra be-
szólított választón kívül kik tartózkodhatnak a szavazó-
helyiségben, ezek között megemlíti a közigazgatási tiszt-
viselőket is. Nem értem, mert a szavazatszedő küldött-
ségben csak olyanok foglalhatnak helyet, akik funkció-
náriusok. Ezek lehetnek közigazgatási tisztviselők is. Hogy
miért vannak a funkcionáriusok felsorolása mellett még
külön is megemlítve közigazgatási tisztviselők? Ezt a
nem helyén való rendelkezést törölni kellene.

A szavazóhelyiség környékén való rábeszélést most

is csak általánosságban tiltja a törvény. Konkrét rendelkezést, olyant, ami ezt kizárja, valamint különösen az autó felfuvarozásnak teljes kikapcsolását nem biztosítja. Novum a rendelkezésekben azoknak az eseteknek pontos megállapítása, amikor nein lehet a polgárt szavazásra bocsájtani. Ez részletesen fel van sorolva. Nem bocsáthatók szavazásra azok, akiknek személyazonossága nincs megállapítva, akikről közokirattal beigazolják azt, hogy jogfosztottak, s akik már más szavazókörben, vagy választókerületben leszavaztak. Egy új kontradiktórus eljárást rendszeresít a tervezet a szavazásra bocsátás és a szavazatok elfogadása tekintetében, ahol a jegyzőnek ad jogokat és az azonossági tanúknak. A határozathozatali az elnököt illeti. A döntés kétféle lehet: vagy elfogadja a szavazatot, vagy nem. Akikét nem fogadta el, azokat a visszautasítottak jegyzékébe, akikét elfogadta, azokat a kifogásoltak jegyzékébe veszik fel. A bizalmiaknak itt nem ad megfelelő jogokat, valamint a szavazásról a jegyzőkönyv is oly módon készítendő el, hogy annak tárgyi tartalmát a bizalmi egyének megállapításai nem képezik, vagy legalább is ez az elnök discretionális jogától függ.

Nem készül jegyzék a szavazás során a szavazás körül szabálytalanságot elkövetett választókról, — akiknek szavazatait az elnök nem fogadja el, vagy elküldi, hogy szavazásra csak záróra alatt jelentkezessenek.

Biztosít a tervezet a bizalmiaknak jogot arra, hogy a hatszáznál több választós szavazókörzetekben, ahol másnapra is átment a szavazás, az éjszakára lezárt szavazóhelyiség őrzéséhez ellenőrző személyt is jelölhessenek ki.

Egyebekben a szabályok csaknem azonosak a törvény-nyel; bővebbek ugyan, de megmarad bennük az az intézkedés, amely a lajstromos titkos választásoknál történt tapasztalások szerint a titkos szavazást a hatalom javára könnyen befolyásoló tevékenységnek tekinthető: melyről a 96' szakasz 3. bekezdése szól, kimondván, hogy a szavazatszedő küldöttség elnöke, mielőtt a szavazólapot és borítékot a választónak átadná, köteles mind a szavazólapot, mind a borítékot aláírásával, azután az ABC ugyanazon kis, vagy nagy betűjével megjelölni.

Ez a rendelkezés hiányzott az 1922-i választások során a városi törvényhatóságokban alapul szolgált, a Bethlen-kormány által kibocsátott rendeletből.

Állítólag Szegeden megtörtént az, hogy az olasz módszert használták. E módszer szerint az első szavazólapot

a megbízható választók nem tették be a borítékba, hanem zsebretették, érvénytelenül szavaztak és a szavazólapok bevitettek a pártirodába, ahol beléjük húzták a keresztet. Minden a párthoz tartozó választónak jelentkeznie kellett a pártirodában, megkapta a már kereszttel bejelölt szavazólapot, bevitte a szavazóhelyiségbe, ott betette a kapott borítékba. A szavazás után vissza kellett mennie a pártirodába, magával vinnie az elnöktől kapott szavazólapot, amelyen keresztbejelölés nem volt.

A pártiroda ezeket ismét bekeresztezte, odaadta a következő választóturnusnak, így cserélgetődtek a szavazólapok, a párt pedig ellenőrizte szavazóit. Ez az úgynevezett olasz módszer. Ennek kikerülése végett adatott ki a rendelet, majd az 1925. évi XXVI. t.-c.-be felvétellett a rendelkezés a szavazólapoknak és borítékoknak azonos betűkkel az elnök által történő megjelölése iránt, hogy így az olasz módszert alkalmazni ne lehessen.

A jugoszláv gumigolyós rendszer a titkos választás lebonyolítására sokkal célravezetőbb. Igaz, hogy az olasz, módszer kifejezett kényszer és emellett a választói akarat meghamisítása, azonban bizonyos az is, hogy a kézjegyei való ellátás gyengébb lelkületű választókban, akik különösen a választási szabályok rációját nem ismerik, azt a félelmi tudatot kelti, hogy utólag ellenőrizni iogják a szavazatát, s így, félvén a hatalomtól, néni mer meggyőződése szerint szavazni. Különösen a vasutas-társadalmat nem lehetett Debrecenben ennek lehetetlenségéről meggyőzni, annál is inkább, mert vagy egy vasúti főtisztviselő volt rajta a listán, vagy vasutas körzetekben a feljebbvaló volt a szavazatszedő küldöttség! elnök.

Kívánatos volna ezt a kézjegyelési rendszert átalkítani oly módon, ahogy azt a Kisgazda Párt választójogi elgondolásainál ismertetni bátor voltam.

A szavazás eredményének megállapítása

A választás eredményének megállapítására vonatkozó rendelkezések a tervezet 103—116. paragrafusig terjedő részében foglaltatnak. Az első részben megállapítja a tervezet azon alakításokat, amelyek mellett a választás eredményének megállapítása lefolyik.

A 103. paragrafus szerint — eltérőjég az ajánlásoktól —, a választási biztos állapítja meg a választás eredményét. És pedig a választási bizottság ülésén.

Az említett szakasz 2. bekezdése rendelkezik arról is, hogy a választás eredményét a lehető legsürgősebben meg kell állapítani. Az erre irányuló előkészítő munkálatok között a legelső az, hogy a már beérkezett szavazási iratok és anyag alapján azonnal meg kell kezdeni az eredmény megállapítást, tekintet nélkül arra, hogy az összes községekből, vagy szavazó körzetekből a szavazási iratok megérkeztek-e vagy sem. Az előkészítő munkálat két részre oszlik. Az első rész konstatálása a számbeli azonosságnak tudniillik, hogy a leadott szavazatok száma megegyezik-e a leszavazott választók számával.

Ezután jön a bontás, melyet a választási bizottság egyik tagja végez a szavazólapot a választási biztosnak átadja, és a választási biztos megállapítja, hogy a szavazás mely ajánlásra, illetőleg lajstromra esett. A javaslat a szavazatok számozását teszi kötelezővé.

Tudnivaló dolog, hogy a szavazókörök kétfélék. Vannak olyan szavazókörök, amelyekben a szavazók létszáma hatszáznál kisebb és vannak olyan szavazókörök, amelyekben a szavazók száma hatszáznál több. Ez! utóbbiak két nap szavaznak. Tehát az egyik helyről a választás első napján,, míg a másiktól a választás második napján érkeznek be az urnák. A törvény épűgy, mint az 1925 évi

XXVI. t.-c. imperative nem mondja, hogy a kisebb, tehát egy-napos választásos szavazóhelyekről beérkezett urnák eredményét még a választás első napján, tehát mikor még a többi helyeken a szavazás folyik, meg kell állapítani. Olyan ügyesen van megcsinálva, hogy ex tiszára a választási bizottság discrecionáisi hatáskörébe tartozik.

Ez helytelen, mert így ha nyomban megállapítják az eredményt, a szavazatok egyrészenek eredménye a még szavazás előtt álló választóközönség előtt publikussá válik és befolyásolhatja a választás eredményét. Helyesebb volna a szavazatbontást kitolni a kerületben lefolyó választás befejezése utáni időre.

A felbontott szavazatok felől a választási biztos határoz. Óriási munka ez, amit nagyobb számú választó kerületben egy választási biztos nem is tudna teljesíteni, ezért a tervezet a 105. paragrafusban engedélyt ad a választási biztosok és a segédszemélyzet számának emelésére, lehetőleg oly módon, hogy minden 10.000 választóra egy választási biztos esik megfelelő segédszemélyzettel.

A tervezet 8 pontban sorolja fel az érvénytelen és így a szavazás eredményének megállapításánál figyelembe nem vehető szavazatokat. Elfogadja azt a szavazólapot is, amely ugyanegy borítokban többedmagával jött elő, ha mindegyik szavazólap ugyanazt a szavazási akaratot tartalmazza. Az ilyen többes szavazólapokat egy szavazatnak kell tekinteni. Egyebekben ezen érvénytelenségi okok közismertek.

Az egyes szavazatoknak a jelölések szerint való szétválasztása után, — amit részletes kimutatásnak nevezünk —, befejeződnek a választás eredményével járó előkészítési munkálatok és következik a választási eredmény megállapítása.

Az eredmény megállapítás különböző aszerint, hogy egyéni választókerületről, vagy lajstronios választókerületről van szó, de ugyanígy különbözik mindegyik eredmény megállapítási rendszer az 1925. évi XXVI. törvénycikkben beállított rendszertől s lényegesen eltér a magyar alkotmányban idevonatkozólag eddig beállított rendelkezésektől.

Amint már említettem, a tervezet eredmény-megállapítási rendszere nem szolgálja lazt a célt, hogy a titkos választójog alapján összehozott képviselőház valóban a nemzet képviselőlete legyen. Egyik legsúlyosabb és hatásában legjelentékenyebb része a javaslatnak, mert lehetővé teszi, hogy egy kisebbség irányítsa 5 esztendeig változásmentesen a nemzet sorsát. Megállapítható az is, hogy mindez a jelenleg működő parlament érdekeit és a létező hatalmi rendszer cél-

taik szolgálja. Sőt lehetetlenné teszik, hogy új irányzatok, új mozgalmak részt találjanak a nemzet ügyeinek intézésében; való részvételre.

Mintha visszamennénk a Habsburg-uralom korára a 1870-es, 1880-as évekre, amikor a kerületi beosztásokkal igyekeztek az Alföldön, Tiszántúlon és Dunántúl színmagyar részeiben érvényesülő függetlenségi irányzatot elgáncsolni nemzetiség vidékeken alkotott apró kerületek által. Most a relativitás és az ellenzéki törteknek lajstromos választáson! való kisebbsége útján éretik el az a cél, hogy egy hatalmi rendszer kisebbség dacára a hatalom birtokában marad.

Az egyéni választókerületekben a tervezet 107. paragrafusa szerint *nem kell abszolút többség, csak viszonylagos szótöbbség. Elég* a hatalmasabb pártoknak az ellenzékét megbontani s több stróhman-jelöltet beállítani, akik a rálicitáló beszédekkel esetleg szétszedjék az ellenzéki választó törtemeget úgy, hogy a hatalmi párt kisebbsége dacára, behozhassa képviselőjelöltjét. A viszonylagos többség életbiztosítás a kerület jelenlegi képviselőinek számára, hogy a politikai élet porondján részt vehetnek annak dacára is, ha nem kapják meg a választók többségét. Hogy mi lesz ennek a következménye a jövő, közéletet illetőleg, ezzel nem számoltak.

Ki van azonban kötve, hogy a relatív szótöbbség csak abban az esetben érvényes, ha a legtöbb szavazatot nyert jelölt a leadott szavazatok 40 százalékát megkapta.

A lajstromos kerületekben az 1925. évi XXVI. törvény-cikk szerint oly módon kellett a választási eredményt megállapítani, hogy a leadott érvényes szavazatok számát el kellett osztani a lajstromos kerületre eső képviselők számával s ezt a hányadost kellett levonni az egyes lajstromokra adott szavazatokból. Ezután törtek maradtak fenn és ha még volt üres mandátum, azt a törteknek adták számbeli nagyságuk szerint.

Ez a számítási mód tökéletesen igazságos volna, ha a lajstromos választás nem kis területeken folyrna le, hanem nagyobb területen, de így a választók csekély száma miatt ritka esetben jöhetett ki *egynél* több a hányados számot, elérő mandátum, úgyhogy a törtek közötti különbség döntötte el volte kép en a választás eredményét.

Hogy példát hozzak fel, Debrecenben leszavazott 1926-ban 21.000 választó. Bethlen István gróf kapott 11.000-t, én kaptam közel 6.000-t, a szociáldemokrata 4.500-at. A hányados volt 7.000 választó, tehát az első mandátumot kapta Bethlen István gróf és fentmaradt még 4000 törtje. A második mandátumot a legjobb törttel én kaptam, a harmadik mandátumot egy kis tört-

béli különbséggel a szociáldemokrata. Így dacára annak, hogy Bethlen István többet kapott, mint a másik két lista együtvéve, mégis a másik két listára esett a két mandátum.

Az 1931-es választásokon már a másik két lista kapott többet, de kétségtelen, hogy az 1926-os eredmény torz volt. Ezért nem szabad lajstromos választást beállítani kis számú választót magábafooglaló területi helyeken, mert akkor az a cél, hogy lehetőleg minden szavazat figyelembevételének s emellett a többségi elv is érvényesüljön, nem lesz elérve.

A tervezet meghagyja a kisszámú lajstromos választókerületeket és teljesen igazságtalan korrigációval igyekszik segíteni az eredmény megállapításon. Eszerint kétféle számítási módot állít be, először a rendes számítási módot, amelyet ismertettem, mindaddig, míg a hányadost teljesen elérő számmal oszthat szét kerületet. Ha még maradnak fenn képviselői helyek, akkor egy számtani ífíkával új hányadost kreál azokra a kerületekre nézve, amelyek már mandátumot: kaptak. Egyet-egyet hozzáad a már kiosztott képviselői helyek számához s az így kapott számokkal osztja el az illető lajstromra esett szavazatok számát. Szóval ezeknek a törtjét javítja és úgy állítja szembe az el nem ért listák törtjeivel, s ahol legnagyobb az osztás-eredmény, annak adja az üres; üres helyeket. Kétségtelenül ez igazságtalan, mert letöri azt az elvet, hogy a kisebbségi szavazatok is érvényesülhessenek és számba vétessenek lajstromos választásnál. Ugyanazt a célt szolgálja, mint a viszonylagos többségi elv az egyéni kerületi választásnál.

Érdekes, ha már a viszonylagos többség elvére helyezkedett a tervezet, az egyéni kerületeknél, lajstromosokixálí meghagyhatta volna a régi elvet, mert nem állott volna elő az a helyzet, hogy a választók egy tekintélyen részéhek ne legyen képviselete az illető törvényhatóság területén. Voltaképen ez a számítási mód legtöbb esetben oda fog kilyukadni, hogy relatív legtöbb szavazatot kapott lista kaphatja meg a mandátumokat, különösen, ha sok párt lesz. A lista-kapcsolás, mint a régi törvényben, most is meg van engedve a lajstromos választásnál.

Intézkedés van a javaslatban a folytatólagos választásról. Egyéni kerületben azonban csak akkor, ha a még hátralévő összes szavazatok a választás eredményét befolyásolhatják. Ahol folytatólagos szavazásnak szükségessége merül fel, ott a választás végső eredményének megállapítása a szavazás megtörténte után lehetséges.

A választási jegyzőkönyv összeállításánál joga van a

választási biztosnak, vagy a választási bizottság elnökének a megválasztottra vonatkozó kizáró tények jegyzőkönyvbe foglalására, valamint egyes választóknak izgatás miatti bejelentése is jegyzőkönyvbe veendő, ha a választás megkezdésekor a választási bizottság elnökönél ilyen címen panaszt tettek,

A kizáró okokat a képviselőválasztás igazolására hivatott szerv lesz köteles hivatalból megvizsgálni.

A képviselő ellen izgatás miatt történt panaszemelés jogát most már vonatkozásba kell hoznunk a gyorsírói feljegyzésekkel, mert nyilvánvalóan szemünkbe ütközik a köztük levő kapcsolat. Úgy látszik ily panaszoknál bizonyítékként megjelölhetők a gyorsírói feljegyzések, amiből következtethető, hogy a rendszer a képviselőjelölteket figyeltetni akarja s utólagosan is kezében akarja tartani ezzel a móddal amelyet a jegyzőkönyv kapcsán intézményesít is.

Pótválasztás esete akkor merül fel, egy jelölt se kapta meg a szavazatok 40 százalékát egyéni kerületekben, vagy ha több kapta meg, de a kapott szavazatok egyenlők. Pótválasztáson szavazhatnak azok a választók is, akik az alapválasztáson nem szavaztak, a pótválasztás a legtöbb szavazatot nyert két jelölt között folytatandó le.

Új választásról akkor van szó, midőn a választást meg hiúsultnak kell tekinteni, vagy a választás eredményének megállapítása bűncselekmény vagy más okok miatt lehetetlenné vált, vagy ha a kitűzött választás valamelyik választó kerületben elmaradt.

A képviselői megbízás s annak megszűnése

A választás alapján kézhezkapott megbízólevelet be kell mutatni a képviselőháznak. Errenézve a tervezet is ugyanazokat a rendelkezéseket állítja be, mint az 1925. évi XXVI. törvénycikk. Ugyanaz a szankció áll fenn a törvényben előírt feltételeket be nem tartó képviselőre is. Itt a javaslat nem következetes, mert dacára, hogy a kizárási eseteket mindenekfelett megszigorítja, enyhébben jár el azon egyénnel szemben, ki a kerület bizalmát annyira sem érdemesíti, hogy a kerület követküldési üzenetét a törvényhozáshoz juttassa, ami pedig súlyos politikai bűn.

A mandátumot a megválasztott képviselő mutatja be. A pótképviselő csak akkor, lia fennállnak azok az esetek, amikor a képviselő jogaiba jut. Ezen esetek között legelső, amivel foglalkoznunk kell: a lemondás. A pótképviselőség rendszere nagyobb arányú korrupciónak biztosan bekövetkező csíráit hordja magában. Szégyenteljes állapotokat, teremt ez a pótképviselőség, ami népünk megcsalását eredményezheti. Ugyanis azok, akik nem alkalmasak kerületi harcok megvívására, felfogadhatnak jelöltekül stróhmannokat, azok harcolják meg számukra a mandátumot. A választás befejezése után egyszerűen lemondadják a megválasztottat s beülnek a parlamentben a "helyére, a választók nyilvános nagy megbotránkozására.

Ha mindehhez hozzáveszem azokat a plutokratikus intézkedéseket, amelyek a javaslatban bennfoglaltatnak, meg kell állapítanom, hogy igen gyakori lehet az ilyen esetek száma, tehát ez a helyzet a nagytőkének erkölcs-telen előnyt nyújt.

A bemutatott megbízóleveleket az önszervezés jogánál fogva a ház vizsgálat alá veszi. Ide kerülnek a köz-

igazgatási bíróság azon értesítései is, melyekben tudatja, hogy a választást előtte panasszal támadók meg.

Az igazolási eljárás azonban csak a nem kifogásolt megbízólevelekre és mandátumokra terjed ki, mert a törvény 149. §-ában felsorolt esetekben, tehát ha a megbízólevél tartalmába és kiállítására nézve kifogás alá esik, vagy ha a választási jegyzőkönyvből, vagy máshonnan kizáró ok jut a képviselőház tudomására, vagy a választási jegyzőkönyv szerint izgatás miatt emeltek panaszt, vagy ha a választás ellen panaszt terjesztettek elő; függőben kell tartani az igazolást, az anyagot a kifogások közlésével át kell tenni a közigazgatási bírósághoz. Ilyen esetekben a közigazgatási bíróság folytatja le az eljárást és határoz az igazolás kérdésében is, és pedig, ha izgatás bűncselekményének tényálladékát látja, függőben tartja az ítélethozatalt s az illetékes büntetőbírósághoz teszi át az iratokat s majd ennek döntése alapján jár el. A büntetőbíróság ilyen eljárása során a büntetőeljárás megindításához nem kell a képviselőt kikérni.

Egyebekben a közigazgatási bíróság az anyagot kétfelé választja, aszerint hogy pana szel járásnak van-e helye, Tagy sem. Ha nincs panasz, határoz tárgyalás nélkül, vagy ha szükségesnek látja, tárgyalás alapján.

Van még az igazolásnak egy más esete is, amikor a közigazgatási bíróság állapítja meg a választás törvényes eredményét, ezt a megállapítást a há.z igazoló szervei tartoznak figyelembe venni.

Az igazolások rendjén felmerült és a választókerületet is súlyosan érintő eseteket a közigazgatási bíróság ítéletében juttatja a ház tudomására. A háznak a joga, hogy rendel-e el emiatt vizsgálatot, vagy sem. Ha elrendeli, úgy, amint az 1925. évi XXVI. törvénycikkben szabályozva van, folytatattik le a javaslat szerint is az eljárás, amely végződik a választókerület követküldési jogának az öszszechívott országgyűlés tartamára való felfüggesztésével.

Azoknak a feltételeknek, amelyeket a képviselőséghez a javaslat előszabott, nemcsak a választáskor kell meglenni, hanem a képviselők képviselőségének egész folyamata alatt, úgyhogy, ha a javaslat 52. §-ában megjelölt kizáró okok jelentkeznek, abban az esetben meg! kell fosztani a képviselőt mandátumától, az összeférhetetlenség esetére megállapított szabályok szerint. Mindez azt jelenti, tekintettel az 52. §-ban foglalt s a javaslat indoklásában alátámasztani sem tudott, rendkívül súlyos; kizáró okokra, hogy a hatalom a parlament tagjai felett

tartja a kezét s a képviselőnek még közérdekű, nyilvános, tehát nem a házban történt cselekedete is eljárás tárgyán képezheti és mandátumvesztéssel végződhetik.

A képviselői megbízás megszűnésének rendes esetei az idő tartamié járat, az országgyűlés feloszlata, vagy a képviselő halála. Megszűnhetik még egy önkéntes okból: ha a képviselő megbízásáról lemond. Két kényszerű okból: az egyik amikor a már előbb ismertetett összeférhetlenségi eljárás eredményeként szűnik meg, a másik ha a közigazgatási bíróság a megválasztást érvénytelennek nyilvánítja. Mindezen esetekben a pótképviselők jönnek a képviselőknek helyére s azoknak kell megbízóleveleiket bemutatni.

Ha pedig pótképviselő sincs, akkor jön, mint ritka fehér holló az időközi választás. Ez is azonban csak megszigorítottam a lajstromos választókerületben csak akkor, ha valamennyi képviselő megbízata megszűnt és már behívható pótképviselő sincs. Az időközi választás kitűzésére ismét a belügyminiszter illetékes és pedig olyképen, hogy a képviselőház ily tartalmú határozatának kézhezvételétől a választás napjáig legalább 15 napi, s legfeljebb 20 napi időköz maradjon.

Brutális rendelkezés nyilvánvaló célzata az, hogy az ellenzéki erők fel ne sorakozhassanak s ne legyen az időközi választásnak olyan jelentősége, amelyből nyilvánvalólag látszik, hogy a kormány avagy pártja és a nép lelkülete között időközben széles űr támadt.

A 20 napból ugyanis 7 nap néma hét. Tehát marad 13 nap, mely idő alatt be kell szerezni és hitelesíteni az ajánlásokat, ki kell függesztetni az önajánlást, gondoskodni kell hivatásos kortesekről, le kell tenni a kauciót, biztosítani kell a gyorsírói költségeket. A gyűlésekre engedélyt is kell kérni és ha a kerület 100 községből áll, még annyi ideje se marad a jelöltnek, hogy magát a választók előtt megmutassa. Úgy néz ez ki, mint a vásári életben a »zsákbamacska« játék, — akinek a közigazgatás nem áll a háta mögött, nem támogatja, a főispán, az az időközi választáson az ilyen rövid időközök mellett csak eredménytelenül kísérletezhetik.

A választások felett való bíráskodás

Alkotmányos államban biztosítani kell annak lehetőségét, hogy a választások sorári elkövetett szabálytalanságok, amennyiben oly súlyos mérvűek, hogy hamis választási eredmény létrejöttét idézték elő, megállapítsanak a polgárok panasza folytán s a valódi eredmény kerüljön a hamis eredmény helyébe.

A Bánffy-féle úgynevezett erőszakos választások után merült fel az a követelmény, hogy a választási bíráskodás vétessék ki a képviselőház jogköréből, mert hiszen a képviselőház a parlamentáris rendszernél fogva pártok szerint tagozódik. Az 1899. évi XV. törvénycikk szólott a kúriai bíráskodásról, amely azonban nem vált be, főként a Kúria magatartása miatt, legmagasabb bírói testületünk nem jó szívvel vállalta ezt a hatáskört, úgy, hogy a választások felett való bíráskodás 1922-ben ismét a ház bizottságai által teljesítetett. Majd az 1925. évi XXVI. törvénycikkben lefektették azon elvet hogy legfőbb alkotmányjogi bíróságunk: a közigazgatási bíróság', és azóta a közigazgatási bíróság teljesíti azt a nagy nemzeti feladatot, hogy a valódi nemzeti akarat jusson kifejezésre a választások során.

A közigazgatási bíróságnak az 1935-ös választásokat követő magas teljesítménye nyilvánvalóvá tette bíróságunknak erre hivatott voltát s a közigazgatási bíróság elnöke joggal állapíthatta meg újévi beszámoló beszédében, hogy a bíróság hivatása magaslatán állva nagy nemzeti feladatot teljesített.

Az 1925. évi XXVI. törvénycikk rendelkezéseivel, amelyek a közigazgatási bíróság előtt történő eljárásra vonatkoznak, nagyon sok hiba és félszégesség volt, amelyek egyrészt a közigazgatási bíróság munkájának hatása és

a közvélemény nyomása alatt a mostani választójogi javaslatból kiküszöbölték.

Így kiküszöbölték elsősorban a költségek viselésére vonatkozó igazságtalan rendelkezést, amelyről ielen munkámban már több helyen szóltam. Meg kell azonban, állapítanom, hogy a költségek viselése tekintetében ezek után is vannak még oly jogos kívánalmak, amelyek a tervezetben nem érvényesülnek, így elsősorban, hogy ezentúl nem ezer pengőt, hanem 3000;pengőt kell letenni az állampénztárnál és nem az eljárási költségekre kell letenni, hanem a megtámadott képviselő, vagy pótképviselő költségeinek fedezésére. Maga a 3000 pengő összeg* rendkívül magas és ha még ehhez hozzáveszem, hogy a választás megtámadásához több mint 500 panaszló hiteles aláírása szükséges, akkor ugyanazt az eredményt kell idevonatkozóig beállítanom, mint amit Puky Endre a közigazgatási bíróság elnöke mondott az ajánlásokra: túl nagy kaució s túl magas panaszlós szám.

Nincs kiküszöbölve a törvényből a panasz visszavonásokkal való lelketlen kufárkodás és erőszakoskodás lehetősége, amely üldözött vaddá teszi a panaszlókat, ha a hatalom erőszakos és módot nyújt arra, hogy a párton kívül álló tényezők panasz visszavonási akciót kezdeményezzenek. Nincs meg a lehetősége annak, hogy akinek érdekében a panaszt benyújtottak, annak hozzájárulása is szükséges legyen a panasz visszavonásához, ha a költségeket megfelelően biztosítja.

Azok az okok, amelyek alapján a választások érvénytelenítését lehet kérni, a választás érvénytelenítse szempontjából vagy abszolút vagy relatív okok.

Az abszolút okok számát a tervezet felemeli a JRakovszky-féle törvénnyel szemben, egyrészt szerenesésen, másrészt bizonyos célzatokkal, amely célzatok azt ellenfél üldözhetésére szolgálhatnak.

Így abszolút ok, ha a képviselőjelölt az önjánlást nem függesztette ki, vagy abban valótlanságot állít, vagy; lényeges való tény elhallgat. Betű szerint véve a legnagyobb körültekintés mellett is lehet lehetőség arra, hogy valakitől a mandátumot elvegyék.

Továbbá abszolút ok az is, ha nemcsak a képviselőjelölt követi el ellenfele leszólását, vagy a jó hírnév veszélyeztetését, hanem az a hivatásos kortes is, akit kiválasztott s akinek pазsurája van, hogy a kerületben ezaladgáljon és beszéljen. Ha ez a hivatásos kortes megfi-

zethető, ebben az esetben valamelyik községben mond elvéve pár szót, amrt a gyorsíró feljegyez s a tisztesség jegyében harcoló képviselő, akitől a sértegetési és hasonló célzat távol áll, elvesztheti mandátumát.

Az abszolút érvénytelenségi okok közé tartozik a titkos szavazásra vonatkozó rendelkezések megszegése, a szavazólapokkal való meg nem engedett eljárás és a bizalmi egyének gátlása is, azonban ezek a rendelkezések, hacsak valamely szavazókörben követték el, csupán az illető szavazókörben lefolyt szavazást teszik érvénytelenné, ebben a tekintetben tehát relatív semmiségi okok is.

Nem érvénytelen a választás ma sem, ha a szabálytalanságot képviselő ellenjelöltje érdekében követték el.

Amint említettem, a panaszlók száma túl magas. A panaszt, valamint a meghatalmazás aláírását hitelesíteni kell. A hitelesítésre nézve három féle szerv van beállítva. A járásbíró, amely nem igen, szokott hitelesíteni s ebben az irányban a végrehajtási rendelkezések hiányosak, a kir. közjegyző, akinek túl magasak a {hitelesítési díjai, végül volna a községi előjáróság, illetve városi hatóságokban az ennek megfelelő szerv, azonban idevonatkozólag precízebb intézkedések kellenének a tervezetbe, mert e szerint a helyettes,..vagy városokban az illetékes osztály nem végezheti a hitelesítést. Sőt a közigazgatási bíróság gyakorlata az, hogy' a hitelesítés alkalmával a polgármesternek például az¹ aláírásnál is jelen kell lennie. Nem elég, ha a városnak esküt tett tisztviselője ott van. Ezt, már tapasztalásból is tudom. Így történt az én esetemben Debrecenben, ahol Vargha Elemér polgármester levelet, adott ki a választást védő képviselő ügyvédjének, hogy ő az aláírásoknál nem volt jelen, de azért hitelesítette. A végfe is az lett, hogy több mint 100 panasztevőmet a közigazgatási bíróság törölt a jogosult panaszlók névsorából.

A panaszjoga nem illeti meg azokat, akik a képviselő pártjához tartoznak, vagy a választásban hivatalosan közreműködtek. A képviselő pártjához tartozást az ajánlásban való részvételben és a bizalmi egyénként való szereplésben látja. A titkosság miatt törölve van a törvény azon rendelkezése, hogy nem illeti meg a panasz joga azt, aki a képviselőre rászavazott.

A 120. §. utolsó bekezdése szerint országgyűlési képviselők kivételével panaszlók meghatalmazottja lehet aa ország bármely nagykorú polgára, Viszont a 130. §-ban

az van kimondva, hogy bejegyzett ügyvédnek kell lenni a meghatalmazottnak. Nyilvánvaló ellentét, de nem is helyénvaló a kizárólagos ügyvédi képviselőlet. Ez közjogi cselekmény s a régi híres választást megtámadó, vagy választást védő meghatalmazottak nem is voltak ügyvédek.

A választás érvénytelenítését lehet kérni a panaszban, de lehet kérni meghatározott személy megválasztásának érvénytelenítését és lehet kérni eredmény kiigazítást, s ennek során másnak képviselővé, illetőleg pótképviselővé való kijelentését.

Ez utóbbi esetben a választást védőknek az eljárás során lehet megtámadni azon egyének esetleges mandátumát, akiknek javára a panaszlók a kiigazítást kérték. Mindezek a rendelkezések benne vannak az 1925. évi XXVI. törvénycikkben, nem novumok.

Novum a költség viselésénél a már mondottakon kívül az, hogy amennyiben a közigazgatási bíróság a választást a választási biztosnak vagy a választásban hivatalosan közreműködő más személynek a törvénybe ütköző, nyilvánvalóan vétkes eljárása miatt érvénytelennek nyilvánítja, a költségek vagy egyrészük viselésében a hivatalosan eljáró vétkes személyt is — a vesztes féllel egyetemlegesen — elmarasztalja.

A királyi ítélőbíró felelőssége esetén a bíróság csupán a bírók terhére róható költség összegét állapítja meg és azt a felet, kit helyette marasztal, költségmegtérítés iránti igényével a rendes bírói útra utasítja.

A megtorló intézkedésekről

A választójogi törvénynek szerkezetileg utolsó fejezete az, amely a megtorló intézkedésekről szól. Ezekben a rendelkezésekben foglaltatnak, a szankciók, melyek a választójog vélemét biztosítják.

A szankciók lehetnek büntetőjogi büntetések, börtön, fogház és pénzbüntetés és lehetnek fegyelmi büntetések.

A tervezet átveszi az 1925. évi XXVI. törvénycikk idevonatkozó beosztását és nagyjából annak tartalmát is. E szerint külön bünteti a választók névjegyzékének a meghamisítását, a választójog szabad gyakorlásának akadályozását és a jogosulatlan befolyásolást, a választás, vagy szavazás meghamisítását és megghiúsítását, a Szavazás titkosságának megsértését és egyéb bűnöket.

A büntetések túl enyhék. Itt már a törvénytervezet nem olyan szigorú, mint a kizáró okoknál.

Az eljárási részben hiba, hogj a kihágások felett való bíraskodást jórészben a rendőri büntetőbíróóságok hatáskörébe utalja és nem a bíróságok hatáskörébe.

Hiba, hogy a választás befejezésétől számított 30 nap alatt kell feljelenteni a bűncselekményeket, hiába jutott ez a bűncselekmény az érdekeiteknek csak később tudomásukra.

A fegyelmi büntetés is túl enyhe, mert hivatalvesztés, büntetést nem lehet kiszabni. Amíg azt a tisztviselőt, aki a választás megghiúsítását, vagy érvénytelenné nyilvánítását okozta, hivatalvesztéssel nem lehet büntetni, addig a hivatalos visszaélések körében előjövő cselekmények száma ki-sebbedni nem fog.

Ép olyan súlyos hiba, hogy a nem köztisztviselői választási szerveknek, különösen a választási bizottságban résztvevőknek büntetőjogi felelőssége nincs megállapítva, olyan tüzetesen és precízen, amint kellene. Így különösen a tör-

vény megsértésével a törvény kijátszását célzó hibás törvény-magyarázatokkal szemben.

Idevonatkozólag bírósági gyakorlatunk is eltérő, így pl. a közigazgatási bíróság a debreceni ajánlásokat illetőleg 6251—1935. k. sz. ítélete megokolásában kétségtelennek jelentette ki, hogy mind a választási bizottság, mind a választási főbiztos megsértette a V. T. 93. és 62. paragrafusaiban foglalt rendelkezéseket.

Míg a Kúria ugyanebben a kérdésben a 3773—1337. sz. ítéletében a következőket mondotta ki:

»A jelen cselben a megállapítás szerint ugyan a T. 93. paragrafusa 6. és 7. bekezdésének, a súlyos megsértése megtörtént. De még a sértés súlyosságából sem következik az, hogy a megsértésben alanyi vétkesség, a hivatali kötelesség, megsértésének a tudatossága vagy ε körül gondatlanság van.

Ha figyelembe veszi a bíróság azt, hogy a T. 93. paragrafusa 6. bekezdése csak egy napot, illetve 24 órát ad az aiapajánlások elfogadása tárgyában való döntésre és ez idő; alatt kellett az aláírások érvényességét is megvizsgálni — ami nagyszámú ajánlók létében, mint a jelen esetben is — szinte fizikai lehetetlenség.

Ha figyelembe veszi azt, hogy a T. 93. paragrafusa 8. bekezdése úgy szól, hogy a jelen törvény 62. paragrafusának rendelkezéseit egyébként az arányos képviseleti rendszer szerint történő választás esetében is megfelelően alkalmazni kell, a 62. paragrafus 15. bekezdése pedig a njdlvános szavazásos kerületekben sz ajánlás megbírálására. szolgáló időnek »a szükséghez képest de legfejebb két nappal« meghosszabbítását megengedi:

akkor — az alanyi vétkesség megállapítására adatok nélkül — nem lehet rosszhiszeműnek minősíteni a jelen esetben a választási bizottság eljárását, amikor a 62. paragrafus rendelkezését itt is alkalmazhatónek tekintve, a megvizsgálás idejét meghosszabbította és nem különítette el az alapajánlás időszakai a pótajánlás időszakától.«

Nincs megfelelően szabályozva és büntetve a szavazatszedő küldöttség elnökeinek és tagjainak a borítékok és szavazólapok jegyzésével elkövetett esetleges visszaélései s egyáltalán a választás, vagy szavazás meghamisítására és megíjúsítására irányuló tevékenységek rendkívül enyhén büntetnek.

Enyhék a büntetések az ajánlási ívek védelmére vonatkozó rendelkezéseknél, ahol legtöbbször az okirathamítás jelenségei is mutatkoznak. Túl enyhe; a kettős ajánlás tilal-

mára vonatkozó rendelkezés, amely csak pénzbüntetéssel büntethető kihágást képez. Így most már megtörténhetik, hogy valaki az egyik Jelöltet ajánlotta, azután ráveszik azért, hogy ez az ajánlás lerontassék, a másik jelölt ajánlásának, aláírására is annak ígéretével, hogy a pénzbüntetést helyette kifizetik. Egész községeket lehet így kényszeríteni a kettős ajánlásra. Az idevonatkozó büntető szankciók nem megfelelők.

Túl enyhe az a rendelkezés is, amelyik a közigazgatási bíróságnál való eljáráshoz tudva, hamis nyilatkozatokat vagy bizonyítvány kiállítókat bünteti. Erkölcsei szempontokkal össze sem egyeztethető, hogy; e miatt csak az esetben lehet eljárást indítani, ha a sértetít fél azt a választás érvénytelenítéstől számított 30 napon belül indítványozza.

Novum, hogy a választásban jogosulatlanul tevékenykedőt, aki tehát nem hivatásos kortes, külön bünteti a törvény. Ez tilalmazza a polgárok közötti szabad eszmecsereét és elrettentőiege hat a falu becsületes polgáira.

Igazán elkésérítő az a büntető tétel, amelyet 50—1000 pengőig terjedő pénzbírságban szabhat ki a közigazgatási bíróság elnöke arra a közhivatalnokra, vagy közjegyzőre, aki a névjegyzékről, vagy a választási anyagról a kívánti másolatot a kitűzött határidő alatt nem adja ki. A legsúlyosabb visszaélések egyike meghiúsíthatja a választási küzdelemben való részvételt, vagy a panaszjognak a gyakorlását. Börtön járna érte, nem pedig pénzbírság.

Befejező rész

Rá kell mutatnom még arra, hogy a vegyes rendelkezésekben a községi választójogot is szabályozza a tervezet a 207. §-ban.

E szerint Magyarország-ón a politikai jogok gyakorlását illetőleg a községi választójog a legmagasabb közjogi státusz, mert az illetőnek törvényhatósági, választónak kell lennie és azonfelül is csak: akkor lehet községi választó, ha saját maga, illetőleg házastársa legalább két év óta fizet a községben föld-, ház-, vagy általános kereseti adót, beleértve az alkalmazottak kereseti adóját is.

Sőt a vegyes rendelkezésekben az is meg van állapítva, hogy Budapesten, hogyan lesz törvényhatósági választásokon az ajánlás. Hemzseg a vegyes rendelkezés a közigazgatási szakaszoktól, amelyek az 1929. évi XXX. törvénycikket össze-vissza kuszálják.

*

„Es rövidesen beindul a választójogi vita,; amelynek a házszabályokban felállított keretek között kellene» lefolyni.

Dacára ennek a rendkívül sok közigazgatási és büntető rendelkezésnek, mégis mellőzte a ház Ras say Károlynak azt a kívánalmát, hogy a törvényjavaslatot alapos előkészítés céljából a közigazgatási és az igazságügyi bizottságoknak is adják ki.

Én emlékezőm szerint ehhez hasonló eljárás még nem történt, mert eddig a Ház vagy acceptálta a saját előkészítő szerveinek jogkörét, vagy ha nagy kérdés volt tapétán, külön bizottságot küldött ki a problémának előkészítésére.

Nagyon rossz ómen ez a jövőt illetőleg.

Vájjon megfontolták-e azok, akik ezt a javaslatot benyújtották és akik ennek tárgyalását is beindították, miszerint talán: *»megbűnhődte már e nép a múltat, és jövendőit«.*